

Yukarı Karabağ'da 44 Günde Gelen Zafer:

TÜRKİYE - AZERBAIJAN
KARDEŞLİĞİNİN NİŞANESİ

Victory in Nagorno-Karabakh after 44 Days:

THE TOKEN OF THE TURKEY-AZERBAIJAN BROTHERHOOD

Победа в Нагорном Карабахе за 44 дня:

ДОКАЗАТЕЛЬСТВО БРАТСТВА ТУРЦИИ И АЗЕРБАЙДЖАНА

Yukarı Karabağ'da 44 Günde Gelen Zafer:

TÜRKİYE-AZERBAIJAN
KARDEŞLİĞİNİN NİŞANESİ

Victory in Nagorno-Karabakh after 44 Days:

THE TOKEN OF THE
TURKEY-AZERBAIJAN BROTHERHOOD

Победа в Нагорном Карабахе за 44 дня:

ДОКАЗАТЕЛЬСТВО БРАТСТВА
ТУРЦИИ И АЗЕРБАЙДЖАНА

ISBN: 978-625-7779-91-3

Yukarı Karabağ'da 44 Günde Gelen Zafer:
TÜRKİYE-AZERBAJYAN KARDEŞLİĞİNİN NİŞANESİ

Victory In Nagorno-Karabakh After 44 Days:
THE TOKEN OF THE TURKEY-AZERBAIJAN BROTHERHOOD

Победа в Нагорном Карабахе за 44 дня:
ДОКАЗАТЕЛЬСТВО БРАТСТВА ТУРЦИИ И АЗЕРБАЙДЖАНА

© 2021 CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI
© 2021 PUBLICATIONS BY PRESIDENCY'S DIRECTORATE OF COMMUNICATIONS
© 2021 ИЗДАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ КОММУНИКАЦИИ ПРИ АДМИНИСТРАЦИИ ПРЕЗИДЕНТА

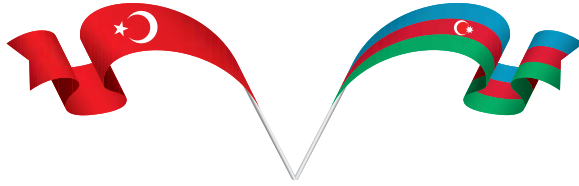

Yayıncı Sertifika No: 45482 | Publication Certificate No.: 45482 | Сертификат издателя № 45482

1. Baskı, İstanbul, 2021 | 1st Edition, Istanbul | 1 Издание, Стамбул

İletişim | Contact | Контакты
Kızılrnak Mahallesi Mevlana Bulv. No:144 Çukurambar
Ankara/TÜRKİYE
T +90 312 590 20 00 | webinfo@iletisim.gov.tr

Baskı | Print | Печать
Prestij Grafik Rek. ve Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti.
T 0 212 489 40 63, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 45590

Yukarı Karabağ'da 44 Günde Gelen Zafer:

TÜRKİYE - AZERBAYCAN
KARDEŞLİĞİNİN NİŞANESİ

Yukarı Karabağ'da 44 Günde Gelen Zafer:
TÜRKİYE-AZERBAIJAN KARDEŞLİĞİNİN NİŞANESİ

Victory In Nagorno-Karabakh After 44 Days:
THE TOKEN OF THE TURKEY-AZERBAIJAN BROTHERHOOD

Победа в Нагорном Карабахе за 44 дня:
ДОКАЗАТЕЛЬСТВО БРАТСТВА ТУРЦИИ И АЗЕРБАЙДЖАНА

İÇİNDEKİLER ■

CONTENTS

СОДЕРЖАНИЕ

1. Önsöz	
Recep Tayyip Erdoğan	07
Preface	
Recep Tayyip Erdoğan	101
Предисловие	
Recep Tayyip Erdoğan	199
<hr/>	
1. Tarihi Arkaplan	10
Historical Background	104
Исторические предпосылки	202
<hr/>	
2. Yukarı Karabağ'ın İşgali ve Getirilmek İstenmeyen Barış	16
The Occupation of Nagorno-Karabakh and the Unwanted Peace	110
Оккупация Нагорного Карабаха и нежелание принести мир	208
<hr/>	
3. İkinci Karabağ Savaşı Öncesi Durum	26
The Situation before the Second Karabakh War	120
Положение дел до Второй карабахской войны	218
<hr/>	
4. İkinci Karabağ Savaşı: 44 Günde Zafer	36
Second Karabakh War: Victory in 44 Days	130
Вторая карабахская война: победа за 44 дня	228
<hr/>	
5. İkinci Karabağ Savaşı'nda Türkiye'nin Rolü	50
Turkey's Role in Second Nagorno-Karabakh War	144
Роль Турции во Второй карабахской войне	242
<hr/>	
6. Yeni Dönemin Yol Haritası: Güçlü İşbirliğinin Bölgesel ve Küresel Etkileri	66
Roadmap of the New Era:	160
Regional and Global Implications of Strong Cooperation	
Дорожная карта нового периода:	258
Региональные и глобальные факторы сильного сотрудничества	

Ö N S Ö Z

20. yüzyılın sonlarına doğru insanoğlunun en büyük umudu; iki büyük savaş ve bir de soğuk savaş yaşamış dünyanın artık yaşananlardan ders çıkaracağı ve katliam ve işgallerin son bulacağı yönündeydi. Ne yazık ki beklenen gerçekleşmedi ve kimi devletler uluslararası hukuk kurallarını yerle bir ederek, ülkeleri işgal etmeye, sivil ve savunmasız insanları katletmeye yönelik girişimlerde bulunmaya devam ettiler. Dünyanın gözü önünde yaşanan bu haksız ve hukuksuz girişimlerin yarattığı tahribat sadece siyasi alanda görünmedi. İnsanlığın yeni bir yüzyıla girerken taşıdığı umudu da ne yazık ki yok etti. Ermenistan'ın, Azerbaycan'ın topraklarını 30 yıldır işgal etmesi, insanları yurtlarından sökü� atması, vahşî katliamlar gerçekleştirmesi insanlık tarihine kara leke olarak geçmiştir.

Bununla birlikte haksızlıkların, işgallerin son bulduğu ve büyük zaferlerin yaşandığı zamanları da yaşıyoruz hep birlikte. İşte Azerbaycan, Minsk Üçlüsünün 30 yıldır çözüme kavuşturmadığı Dağlık Karabağ meselesini, bir diğer ifadeyle Ermenistan'ın hukuksuz işgalini 44 günde zaferle sonuçlandırmıştır. Türkiye, Azerbaycan'ın yürüttüğü mücadeleye en başından itibaren tüm kurum ve kuruluşlarıyla destek vermiş; bütün imkanlarıyla Azerbaycanlı kardeşlerinin yanında olmuştur. Azerbaycan'la dayanışmamızın temel felsefesi olan 'tek millet, iki devlet' ilkesi ve sergilediğimiz birlik ve beraberlik ruhu Karabağ'ın özgürleştirilmesiyle adeta taçlanmış.

Karabağ zaferi hem uluslararası hukuk hem diplomasi hem de askeri açıdan Azerbaycan'a anasının ak sütü gibi helaldir. Çünkü Azerbaycan kimsenin toprağına el uzatmamış, kimseye saldırmamış, Birleşmiş Milletler ve AGİT kararlarına rağmen 30 yıldır işgal altında tutulan toprakları azat etmiştir. Bunu da Ermenistan devleti gibi sivilleri ve sivil yerleşim yerlerini hedef alarak değil, meşruiyet çerçevesinde kalarak gerçekleştirmiştir.

Bu zafer, mücadelemizin bittiği anlamına gelmemektedir. Bugüne kadar siyasi ve askeri alanda sürdürülen mücadele bundan sonra çok daha farklı cephelerde devam edecektir. 30 yıllık işgal döneminde bölgedeki bütün şehirler, bütün köyler yerle yeksan olmuş, mezarlıklar bile tahrip edilmiş; tarihi ve kültürel varlıklar ve tabii zenginlikler yağmalanmıştır. Savaş hukuku ağır biçimde ihlal edilmiş, insanlık onuru ayaklar altına alınmıştır.

Karabağ Zaferi ile Kafkasların tarihinde yeni bir sayfa açıldığının altını çizmek isterim. İnaniyorum ki bölge tarihi yeni bir istikamette şekillenecektir. Azerbaycan'ın hem askeri hem diplomasi alanında elde ettiği bu başarıda en büyük paylardan biri şüphesiz ki kıymetli kardeşim Cenap Prezident İlham Aliyev'e aittir. Kardeşim İlham Aliyev böylelikle

merhum Haydar Aliyev'in kendisine vasiyet olarak bıraktığı arzusunu da yerine getirmiştir. Azerbaycan, İlham Aliyev'in dirayetli liderliği altında inşallah destan yazmaya devam edecektir.

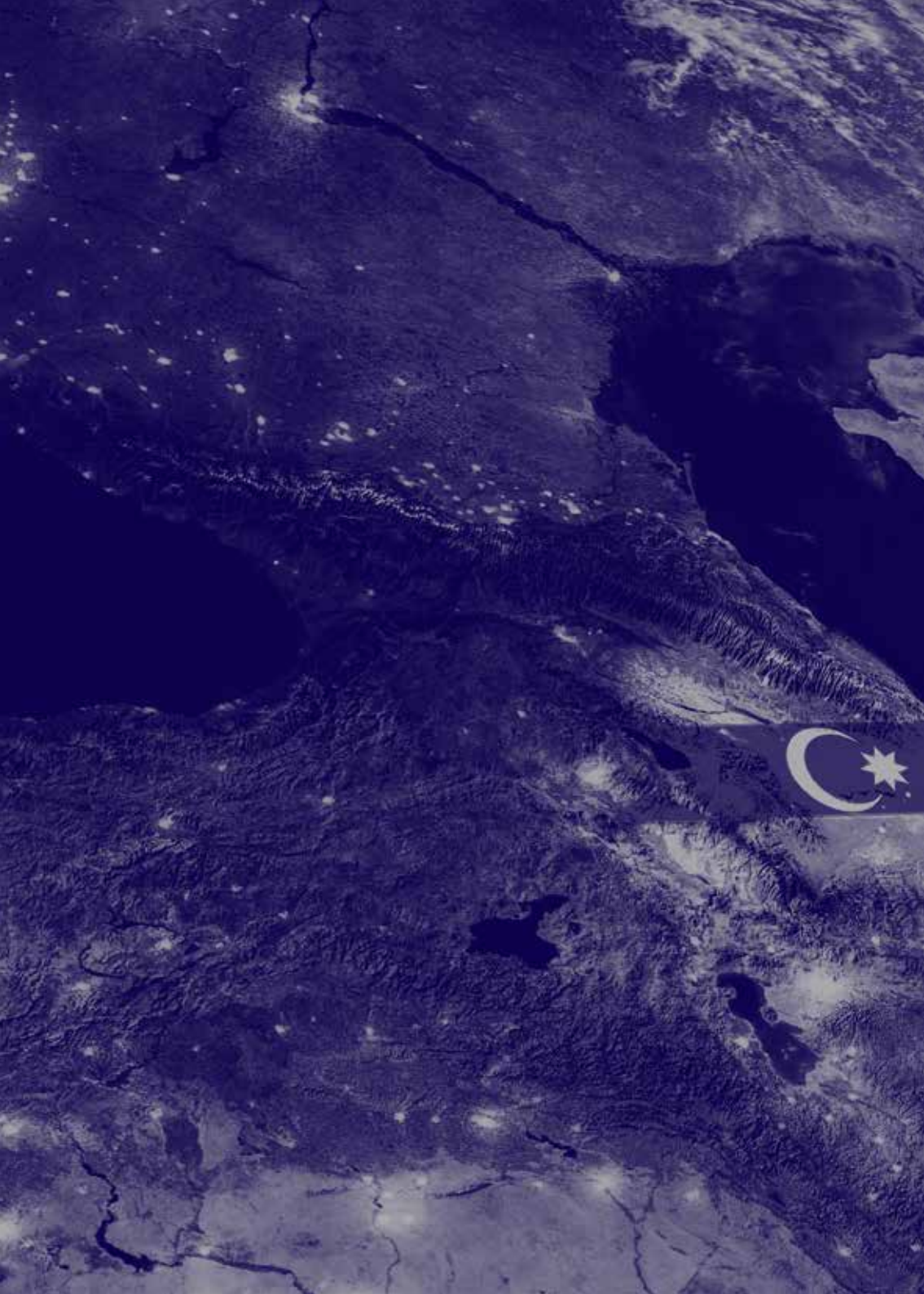
Hiç unutmayalım ki; tarih boyunca haysiyetini ve şahsiyetini yitiren kişiler ve toplumlar kendilerini hep zillet çukurunda bulmuşlardır. Binyıllara sâri tarihimizde ne şahsiyetimizden ne de haysiyetimizden asla ödün vermedik. Dağlık Karabağ meselesinde de milletimize yakışan bir karakterle ve ortak tarih, kültür, inanç ve dil birliğimizin gereğince işgal altındaki Azerbaycan topraklarının özgürlüğüne kavuşmasında büyük gayret gösterdik.

Türkiye olarak her zaman ve her yerde olduğu gibi hakkın, hakikatin, mazlumun yanında yer almayı, bu doğrultuda söz söylemeyi ve siyaset izlemeyi sürdüreceğiz. Bölgemizde ve dünyada barışın hâkim olması için var gücümüzle mücadele edeceğiz.

Azerbaycan'ın 44 gün süren destansı mücadelesinde şehit düşen yiğitlere Allah'tan rahmet, gazilere şifalar diliyorum.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

01

Tarihi Arkaplan

01

Tarihi Arkaplan

Yukarı Karabağ Büyük Selçuklulardan itibaren yoğunluklu olarak Oğuz-Türk boylarının yaşadığı bir Türk-İslam belde-si olagelmıştır. Sırasıyla İldenizliler, İlhanlılar, Timurlular, Akkoyunlular ve Safeviler gibi Türk-İslam devletlerinin hâkimiyetinde bulunan Yukarı Karabağ, 1578 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Yukarı Karabağ, bu tarihten sonra uzunca bir dönem Osmanlı-Safevi güç mücadelesinin yaşandığı sahalardan birisi olmuştur. 18. Yüzyılda İran'da Oğuz soylu Safevi Hanedanı'nın yerini bir başka Oğuz boyu olan Afşarlar alırken Azerbaycan ve Yukarı Karabağ tarihinde de önemli kırılmalar meydana gelmiştir.

1747 yılında Afşar hanedanının kurucusu Nadir Şah'ın ölümüyle Azerbaycan'da hanlıklar dönemi başlamış, Revan, Gence, Bakü, Tebriz gibi hanlıklarla birlikte Karabağ Hanlığı da kurulmuştur. Karabağ Hanlığı, Azerbaycan'ı ikiye bölen ve Kuzey Azerbaycan'ı Rus kontrolüne bırakan 1828 Türkmençay Anlaşması ile son bulmuştur.

Kuzey Azerbaycan'ın Rus kontrolüne girdiği bu tarihten itibaren bölgenin demografik ve kültürel yapısına yönelik müdahaleler başlamış ve Yukarı Karabağ sorununun temelleri atılmıştır. 19. Yüzyıldan itibaren Moskova'nın nüfus politikaları çerçevesinde bölgeye göç ettirilen Ermeniler zamanla Yukarı Karabağ üzerinde hak iddia etmeye başlamıştır. Mayıs 1920'de Bolşeviklerin Azerbaycan'ı ve dolayısıyla Yukarı Karabağ'ı işgal etmesinin ardından bölgenin statüsü Moskova'da tartışma konusu haline gelmiştir. Kendisi de bir Ermeni olan Bolşevik lider Anastas Mikoyan'ın 20 Mayıs 1920'de Lenin'e sunduğu raporda "Ermenilerin Yukarı Karabağ'la hiçbir bağı bulunmadığı ve bölgenin Bakü'den koparılması gerektiği" değerlendirmeleri sebebiyle Yukarı Karabağ Azerbaycan S.S.C. sınırları içerisinde bırakılmıştır.

Yukarı Karabağ'ın tekrar bir sorun haline dönüştürülmesi 1970'li yıllara tekabül etmektedir. Bu dönemde toplanan Dünya Ermenileri Kongrelerinde, Yukarı Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanması için ey-lemelerin başlatılması yönünde çeşitli kararlar alınmıştır. 1980'lerin sonunda Yukarı Karabağ'da yaşayan Azerbaycan Türklerini baskılar-la göçe zorlamaya başlayan Ermeniler, bölgenin Ermenistan S.S.C.'ne bağlanmasına yönelik talepleri Moskova tarafından reddedilince saldırganlıklarının ölçüsünü giderek artırmaya ve Azerbaycanlı siville-rin canına kastetmeye başlamışlardır.

SSCB'nin dağılmasının ardından Azerbaycan ve Ermenistan devletle-rinin bağımsız olmasıyla Yukarı Karabağ'ın sahiplenilmesi konusun-da başlayan sorunlar, çatışmaya ve savaşa dönmüş; Yukarı Karabağ ve mücavir rayonlar Ermenistan tarafından işgal edilmiştir. İşgalle birlikte Yukarı Karabağ tarihin en acı katliamlarından birine ve bir milyona yakın Azerbaycan Türkünün evlerinden ve yurtlarından ayrı yaşamasına neden olan zorunlu bir göçe sahne olmuştur. 21. Yüzyılın şafağında, Soğuk Savaş'ın sona erdiği ve insan haklarının en çok dillendirildiği bir dönemde, Güney Kafkasya'da yaşanan katliam ve insanlık suçlarına karşı uluslararası kamuoyu tarafından yeterli tepki gösterilmemiş ve ortaya çıkan çözümsüzlük insanlık tarihinin kayıtlarına geçmiştir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) dört ayrı kararla Yu-karı Karabağ'daki Ermeni işgalinin hukuksuzluğunu ilan etmesine rağmen Ermenistan işgal ettiği topraklardan çekilmeye asla yanaş-mamıştır. Meselenin barışçıl yollarla çözümü için Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) bünyesinde oluşturulan Minsk Grubu çerçevesinde on yıllar boyunca gerçekleştirilen sayısız toplantı da çözüme yönelik somut bir katkı üretmemiştir. Bu bağlamda, AGİT Minsk Grubunun Eşbaşkanlığını yürüten üç ülke olarak ABD, Fransa ve Rusya'nın tüm dünyada Ermeni diasporasının en aktif olduğu üç ülke olması oldukça manidardır.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev'in sorunu gerekirse askeri yolları kullanarak çözeceğine yönelik açıklamaları da ABD, Fransa ve Rusya gibi aktörler tarafından doğru anlaşılammış ve Ermenistan'ın oyalama taktiği ile işgali mümkün olduğunca sürdürme planını ortadan kaldıran hamleler devreye sokulmamıştır.

Geçtiğimiz otuz yılda Azerbaycan ve Ermenistan'ın nereden nereye geldiği düşünülürken, işgalin Ermenistan açısından ilanihaye sürdürülebilir olmadığı rahatlıkla anlaşılmıştır. Nitekim, Azerbaycan karşısında giderek daha zayıf hale geldiğini fark eden Ermenistan, yeni bir provokasyonla hadiselerin gidişatını değiştirmek istemiş ve Azerbaycan topraklarına saldırılar düzenlemeye başlamıştır.

12 Temmuz 2020 tarihinde Ermenistan'ın Azerbaycan'ın Tovuz şehrine saldırması Yukarı Karabağ meselesinin tarihinde bir dönüm noktasıdır. Yukarı Karabağ'a nispeten uzak bir konumda bulunan Tovuz, Doğu ile Batı'yı birbirine bağlayan Türkiye-Azerbaycan müşterek ulaştırma ve enerji projeleri için bir kavşak niteliğindedir. Bu bağlamda, saldırı için Tovuz'un seçilmiş olması manidardır. Ancak, Ermenistan'ın provokatif planı kendisine pahalıya mal olmuş ve Ermenistan tarafından başlatılan çatışmalar Yukarı Karabağ'daki yerleşim yerlerini birer birer azad eden Azerbaycan'ın zaferiyle sonuçlanmıştır.

Türkiye, "Azerbaycan'ın kederi bizim kederimiz, sevinci bizim sevincimizdir" şiarıyla, haklı davasında her zaman can Azerbaycan'ın yanında olmuştur. Azerbaycanlı kardeşlerinin davasında Türkiye, Azerbaycan'ın hakkına, hukukuna, topraklarına yönelik her türlü saldırının karşısında yer almakta tereddüt etmemiştir.

Türkiye yalnızca güçlü kardeşlik bağlarının bulunduğu Azerbaycan'ın yanında durmamış, Kafkasya'yı ve tüm dünyayı herkes için daha huzurlu, daha güvenli, daha müreffeh bir yer hâline getirmek için hukuk ve insanlık adına büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. Bu duruş, Türkiye'nin 28 yıldır süren haksız işgalin son bulmasına katkı sunma iradesinin ve Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın daha adil bir dünya çağrısının bir yansımasıdır. Türkiye dünyada ve bölgesinde barışın, huzurun ve adaletin güvencesi olmaya devam etmektedir.

02

Yukarı Karabağ'ın İşgali ve Getirilmek İstenmeyen Barış

02

Yukarı Karabağ'ın İşgali ve Getirilmek İstenmeyen Barış

Yüzyıllardır Azerbaycan'ın siyasi ve coğrafi açıdan ayrılmaz bir parçası olan Yukarı Karabağ, 1918 yılında bağımsız olan ilk Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin de sınırları içerisinde yer almaktaydı. Yukarı Karabağ sorununun kökeni, 18. yüzyılda Rusya'nın Kafkasya'da genişleme planlarının bir parçası olarak bölgede istila ettiği yerlere Ermeni nüfusu yerleştirmesine kadar uzanmaktadır. 1832 yılındaki ilk resmi Rus sayımına göre, Yukarı Karabağ nüfusunun yüzde 64'ü Azerbaycan Türkü, yüzde 34'ü Ermeni iken, özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında göç eden Ermenilerin Yukarı Karabağ'a yerleştirilmesi ile Azerbaycan topraklarında suni bir Ermeni bölgesi oluşturulmuştur. Sovyetler Birliği döneminde, Azerbaycan içerisinde Yukarı Karabağ Özerk Bölgesi adı altında bir yapı oluşturularak, bu bölgeye Ermeniler göç ettirilmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecinde de Yukarı Karabağ Özerk Bölgesinin Ermenistan'a dâhil edilmesi için girişilen eylemler bölgede çatışmaları başlatmıştır.

Azerbaycan ve Ermenistan'ın 1991'de Sovyetler Birliği'nden bağımsızlıklarını kazanması sonrasında bu çatışmalar savaşa dönüşmüştür. Bu döneme kadar Ermenistan'ın bir milli orduya ve SSCB'den kalan ağır silahlara sahip olmasına karşın, Azerbaycan'ın daha yeni kurulmuş ve envanter açısından zayıf bir orduya sahip olması nedeniyle Ermenistan birlikleri Azerbaycan topraklarının yaklaşık yüzde 20'sini işgal altına almıştır. Ermenistan, Birinci Karabağ Savaşı sırasında çok sayıda savaşı suçu ve insanlığa karşı suç işlemesine rağmen uluslararası kamuoyu tarafından hiçbir zaman gerçek anlamda sorgulanmamıştır.

Ermenistan, bu eylemleriyle 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Roma Statüsü ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası hukukun temel metinlerindeki ana ilkeleri hiçe saymıştır. Örneğin, Ermenistan'ın sivillere yönelik saldırıları, 'kasten sivil halka yönelik veya çatışmalara doğrudan taraf olmayan sivillere karşı saldırılar gerçekleştirmenin' savaş suçu olduğunu düzenleyen Roma Statüsünün 8 (b) maddesinin açıkça ihlal edilmesi anlamına gelmektedir. Benzer şekilde, Ermenistan sağlık binalarına, ekipmanına ve personeline yönelik saldırıları ile Birinci Cenevre Sözleşmesi'nin 35. maddesini ihlal etmiştir. Altyapı tesislerine yönelik saldırıları ise, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 24. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

Birinci Karabağ Savaşı esnasında Ermeniler tarafından işlenen insanlık suçlarından en bilinenleri Malıbeyli ve Kuşçular Katliamı, Karadağlı Katliamı ve Hocalı Katliamıdır.

Malıbeyli ve Kuşçular Katliamı (10-12 Şubat 1992)

Karabağ Savaşı'nda düzensiz Ermeni birlikleri tarafından Malıbeyli, Aşağı Kuşçular ve Yukarı Kuşçular köylerine yapılan saldırılar sonucu 15-50 (kesin sayı bilinmemektedir) Azerbaycan Türkü sivil katledilmiş, yüzlerce kişi yaralanmış ve esir alınmıştır.

Karadağlı Katliamı (17 Şubat 1992)

Yukarı Karabağ'ın Hocavend rayonunda bulunan Karadağlı köyü, 17 Şubat 1992 gecesi Ermeni güçlerince saldırıya uğramıştır. Bu saldırıyla Azerbaycan kaynaklarına göre toplamda 54 sivil ve 12 asker katledilmiştir.

Hocalı Katliamı (25-26 Şubat 1992)

Hocalı Katliamı, Karabağ Savaşı sırasında 26 Şubat 1992 tarihinde Azerbaycan'ın Yukarı Karabağ bölgesindeki Hocalı kasabasında yaşanan ve Azerbaycanlı sivillerin Ermenistan'a bağlı kuvvetler tarafından toplu şekilde katledilmesi olayıdır. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Hocalı Katliamını Yukarı Karabağ'ın işgalinden bu yana gerçekleşen en kapsamlı sivil katliamı olarak nitelendirmiştir.

Azerbaycan'ın resmî açıklamasına göre, 25-26 Şubat 1992 tarihleri arasında tek bir gecede, 106'sı kadın, 83'ü çocuk olmak üzere toplam 613 Azerbaycan vatandaşı katledilmiştir.

76'sı çocuk olmak üzere 487 vatandaşı ağır yaralanmıştır. Rehin alınan 1.275 kişiden birçoğu anavatanlarına dönmeyi başardıysa da 150 kişinin akıbeti hala bilinmemektedir.

Sonuç olarak, Ermenistan Azerbaycan'ın Laçın, Kelbecer, Agdam, Fuzuli, Kubatlı, Zengilan ve Cebrail rayonlarını işgal etmiş ve Azerbaycanlı nüfusu bu bölgeden göç ettirmiştir. Dolayısıyla, Ermenistan'ın işgali çok büyük acıların, katliamların ve bölgede huzursuzluğun kaynağıdır.

BEYHUDE BARIŞ GİRİŞİMLERİ

Yukarı Karabağ meselesi, iki tarafın bir toprak parçası üzerindeki egemenlik mücadelesi değil, hukuki, siyasi ve insani açılardan hiçbir mazereti bulunmayan bir işgali ısrarla sürdüren Ermenistan ile kendi toprak bütünlüğünü ve katledilen veya zorla göç ettirilen halkının hukukunu savunan bir ülke olarak Azerbaycan arasındaki mücadeledir. Bu gerçekliğe rağmen, aynı zamanda Yukarı Karabağ meselesi, uluslararası örgütlerin beyhude girişimlerinin ve uluslararası hukukun hiçe sayılmasının en önemli yansımalarından biridir. Bu meselenin barışçıl yollarla çözümü için sürece müdahil olan örgütlerin başında BMGK gelmektedir. BMGK Yukarı Karabağ meselesine ilişkin ilk kararı Ermenistan'ın 1993 yılında Kelbecer rayonunu işgali sonrasında almıştır. 822 sayılı bu karar, Ermenistan'ın işgal ettiği bölgeleri bir an önce ve şartsız olarak terk etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak, bu karar uygulanmamıştır. Bundan sonra aynı yıl içinde alınan 853, 874 ve 884 sayılı BMGK kararları da Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarından çekilmesi çağrısını içermektedir. Ermenistan söz konusu dört karara da uymayarak uluslararası hukuku ihlal etmeyi sürdürmüştür. BMGK'nın Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü teyit eden ve işgalin sona ermesi çağrısında bulunan dört açık kararı aslında Yukarı Karabağ meselesinin nasıl çözüleceğini de açıkça ortaya koymuştur. Ermenistan'ın haksız, maksimalist ve uzlaşmaz tutumundan vazgeçmesi ve çözüm için daha somut adımlar atması gerekirken, mesele sonu gelmeyen ve sonuç üretmeyen görüşmeler silsilesi içerisinde 'dondurulmuş çatışma' niteliğinde bırakılmıştır. 28 yıllık müzakere süreci, Ermenistan'ın oyalama ve zaman kazanma aracı olmaktan öteye geçmemiştir.

1992'de AGİT bünyesinde, Azerbaycan ve Ermenistan'ın da katılımıyla, ABD, Rusya ve Fransa'nın Eşbaşkanlığında 11+1 üyeli Minsk Grubu kurulmuştur. Türkiye, AGİT Minsk Grubu'nun üyesidir. Diğer üye ülkeler ise, Belarus, Almanya, İtalya, İsveç ve Finlandiya'dır. AGİT Troykası da üye sayılmaktadır. Minsk Grubu 1990'lardan bu yana taraflara muhtelif çözüm önerileri sunmuş ancak bunlar sonuçsuz kalmıştır.

Nisan 2004'te Minsk Grubu Eşbaşkanlarının girişimiyle, dönemin Azerbaycan Dışişleri Bakanı Elmar Memmedyarov ve dönemin Ermenistan Dışişleri Bakanı Vartan Oskanyan'ın Cumhurbaşkanlarının Özel Temsilcileri sıfatıyla Prag'da bir araya gelmeleriyle sorunun çözümü için yeni bir müzakere dönemi başlamıştır. Prag süreci olarak anılan bu süreç çerçevesinde en önemli aşama, Eşbaşkanların Kasım 2007'de Madrid'de taraflara tevdi ettikleri Temel İlkeler Kağıdının (Madrid Prensipleri) oluşturulmasıdır. Bu süreçte Rusya'nın da dâhil olduğu karşılıklı görüşmelerde imzalanan tek belge, Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev'in arabuluculuğuyla Kasım 2008'de gerçek-

leştirilen görüşme sonrasında kabul edilen Moskova Bildirisi'dir. Aynı yıl Ağdere çatışmalarından sonra, BMGK tarafından 62/243 sayılı karar alınmıştır. Karar, Azerbaycan'ın uluslararası kabul görmüş sınırları içindeki egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı ve desteğin sürdürdüğünü yineleyerek, Ermenistan'ın Azerbaycan'ın işgal altındaki tüm topraklarından derhal, tam ve koşulsuz geri çekilmesini talep etmekte ve hiçbir devletin Azerbaycan topraklarının işgalinin sürdürülmesine yardımında bulunmaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Madrid Prensipleri, henüz görüşmeler devam ederken 2009 yılında güncellenmiştir. Bu çerçevede, Madrid Prensipleri Yukarı Karabağ'ı çevreleyen işgal altındaki Azerbaycan topraklarının iadesini, Yukarı Karabağ'a güvenlik ve otonom yönetim garantileri sağlayan geçici statü verilmesini, Ermenistan ve Yukarı Karabağ'ı birbirine bağlayan bir koridorun (Laçın Koridoru) tahsisini, bağlayıcı irade beyanı yoluyla Yukarı Karabağ'ın nihai statüsünün gelecekte belirlenmesini, yerlerinden edilmiş kişilere geri dönüş hakkı verilmesini ve barışı koruma misyonu da içeren uluslararası güvenlik teminatı verilmesini kapsamaktadır.

Yaklaşık otuz yıllık süreç içerisinde vuku bulan tüm girişimlerin ve uluslararası belgelerin en önemli ortak özelliği, Azerbaycan'ın bağımsızlığıyla birlikte uluslararası tanınan sınırları içerisinde toprak bütünlüğünün teyit edilmesi ve Ermenistan'a işgale son verme çağrılarının olmasıdır. Ancak, Ermenistan müzakere sürecini işgali sürdürürebilmek için bir oyalama aracı olarak istismar etmekten hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Karabağ meselesinin çözümü için sorumluluk alan ülkeler de soruna duyarsız kalarak veya Ermenistan'ın bu tavrını görmezden gelerek bu ülkeye dolaylı olarak destek olmuş, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün tesis edilmesine yönelik hiçbir somut adım atmadıkları gibi Azerbaycan'ın bunu sağlayacak adımlar atmasına da karşı çıkmışlardır. Ermenistan uluslararası hukuku tanımamasına, Birinci Karabağ Savaşı'nda insanlık suçları işlemesine ve tüm dünya tarafından teslim edilen bir işgali sürdürüyor olmasına rağmen, uluslararası platformlarda sözde mağdur rolüne bürünerek gündemi değiştirme çabası içerisinde olmuştur. Yine, Azerbaycan topraklarına yönelik taciz ve saldırılarla sıcak çatışma durumunu sürdüren de Ermenistan olmuştur. Dolayısıyla, bu koşullar altında, Azerbaycan'ın kendi topraklarını kurtarmasına engel olmak isteyen aktörlerin böl-

gede barışın değil daimi bir çözümsüzlüğün ve istikrarsızlığın taraf-tarı olduklarını iddia etmek abartılı olmayacaktır.

03

İkinci Karabağ Savaşı Öncesi Durum

03

İkinci Karabağ Savaşı Öncesi Durum

Nisan 2016'ya geldiğinde Ermenistan'ın ateşkes ihlallerini artırması sonucu Azerbaycan-Ermenistan temas hatında geniş çaplı çatışmalar meydana gelmiş, çatışmalar sonucunda Azerbaycan ilk kez kendi topraklarının bir bölümünü (2.000 hektar kadar) geri almıştır. Nisan Savaşı olarak da adlandırılan çatışma, ihtilafın kontrolden çıktığında bir savaşa evrilme potansiyelinin bulunduğu önemli bir göstergesi olmuştur.

Mayıs 2018'de Nahçıvan'daki çatışmalar neticesinde stratejik önemi haiz Kızılkaya Tepesi'nin de dâhil olduğu 11.000 hektarlık arazi 28 Mayıs tarihinde Nahçıvan Müstakil Ordusu tarafından alınmıştır. Günnut'ta ele geçirilen arazi Erivan ile Yukarı Karabağ arasındaki bağlantıyı sağlayan yola ve iki ana su kaynağına hâkim konumda olması nedeniyle bölgenin kontrolü açısından stratejik öneme sahiptir.

ERMENİSTAN'IN PROVOKASYONLARI VE AZERBAYCAN'IN STRATEJİK SABRI

İkinci Karabağ Savaşı'na giden süreçte Ermenistan'ın yakın zamanlı ve yoğun provokasyonları önemli rol oynamıştır. Azerbaycan ise bu provokasyonlara sabırla ve gerekli hazırlıkları yürüterek cevap vermiştir. Bu provokasyonlar sürerken elbette Türkiye'nin verdiği destek ve yürütülen ikili ilişkiler dikkat çekicidir. Ermenistan'ın Tovuz'a yönelik saldırısı ve uluslararası ulaşım ve enerji nakil altyapısını hedef alması bu provokasyonlarda ön plana çıkmıştır. Ermenistan ordusunun 12 Temmuz 2020 tarihinde Azerbaycan'ın kuzeybatısındaki sınır bölgesinde bulunan Tovuz'a top atışlarıyla saldırması üzerine başla-

yan ve birkaç gün süren çatışmaların yoğunluğu, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev ile Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın yaptıkları telefon görüşmesiyle azalmış ve 14-15 Temmuz gece yarısından itibaren ateşkes kararı alınmıştır.

Çatışmalarda biri Tümgeneral olmak üzere on iki Azerbaycan askeri şehit olmuş, bir Azerbaycanlı sivil hayatını kaybetmiştir. Ermenistan, çatışmayı başlatan tarafın Azerbaycan olduğu ve Azerbaycan kuvvetlerinin kasıtlı olarak sivil yerleşim yerlerini hedef aldığı yönünde dezenformasyon kampanyaları ile kayıplarını ve haksızlığını örtme gayreti içerisinde olmuştur.

Tovuz saldırılarının son dönemdeki gerginliklerden farkı ve önemi, hafif silahlardan ziyade top atışlarıyla gerçekleştirilmesi ve Yukarı Karabağ ve çevresindeki 7 rayonda bulunan temas hattında değil, Azerbaycan-Ermenistan devlet sınırında gerçekleşmesidir. Çatışmaların yaşandığı Tovuz rayonunun enerji/ulaştırma hatlarının geçtiği Gürcistan sınırına 20 kilometre uzaklıkta stratejik bir bölge olması dikkat çekicidir. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu, Azerbaycan'ı Gürcistan'a bağlayan AH5/E60 karayolu, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğalgaz boru hatları bu bölgeden geçmektedir. Bu saldırılar çerçevesinde, Azerbaycan yaptığı farklı açıklamalarla uluslararası kamuoyunu aydınlatmaya ve Ermenistan'ın gerçek amacının ne olduğunu anlatmaya gayret etmiştir. Azerbaycan, Ermenistan'ın bu saldırılarla Doğu - Batı ticaret koridoru ile doğal gaz ve petrol boru hatlarına zarar vermeyi; müzakere sürecini bozmayı; ülkesindeki sorunlara ilişkin ulusal ve uluslararası kamuoyunun dikkatini dağıtmayı; sınır hattındaki istikrarsızlığı bahane ederek bölgeye Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) üyelerinin (Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Tacikistan, Belarus ve Kırgızistan) askerlerini sokmayı ve bu şekilde kendini sağlama almayı amaçladığını defalarca dile getirmiştir. Nitekim, Ermenistan Tovuz saldırıları esnasında KGAÖ Daimi Konseyi'nin acil toplantı yapması için girişimlerde bulunmuş, ancak sonraki süreçte bu girişimlerinin bile arkasında duramamıştır.

ULUSLARARASI VE BÖLGESEL KONJONKTÜR

İkinci Karabağ Savaşı'na giden süreci ve artık Azerbaycan'ın askeri yolla bu meseleyi çözüme kavuşturma kararını daha iyi anlamak

için yakın zamanlı yürütülen müzakere süreçlerine ve Rusya, ABD ve Fransa başta olmak üzere Minsk Grubu üyesi ülkelerin Yukarı Karabağ meselesine yönelik yaklaşımlarına bakmakta fayda vardır. Nihayetinde, yakın zamanlı görüşmelerin de barışı sağlamaya yönelik temenni niteliğindeki açıklamaların ötesinde bir sonuç üretmediği görülmüştür.

Müzakere süreçleri açısından yakın zamanlı önemli gelişme, AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanlarının 20-21 Şubat 2019 tarihlerinde Bakü ve Erivan'a gerçekleştirdikleri ziyarettir. Ayrıca, AGİT Dönem Başkanı Miroslav Lajchak 5 Mart 2019 tarihinde Azerbaycan'a, 12-13 Mart 2019 tarihlerinde Ermenistan'a ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu gelişmeler kapsamında, 9 Mart 2019 tarihinde OSCE Minsk Grubu tarafından yapılan açıklamada, Yukarı Karabağ sorununa adil ve kalıcı çözümün Helsinki Nihai Senedinin prensipleri temelinde olması ve Eşbaşkanların 2009-2012 yıllarındaki ilave önerilerini de kapsamı gerektiği vurgulanmıştır.

Bu gelişmeler çerçevesinde iki ülke lideri 29 Mart 2019 tarihinde AGİT Eşbaşkanlarının himayesinde Viyana'da bir araya gelmiştir. Söz konusu görüşme, iki liderin son altı ayda yüz yüze gerçekleştirdikleri dördüncü görüşme olmuştur. Görüşmeye ilişkin olarak AGİT Minsk Grubu, görüşmenin olumlu ve yapıcı bir ortamda geçtiğini ve liderlere tutumlarını netleştirme fırsatı sağladığını; liderlerin ateşkesin güçlendirilmesi ve doğrudan iletişim mekanizmalarının geliştirilmesi konusunda yeniden taahhütte bulduklarını; insani alanda bazı önlemler alınması konusunda anlaşabildiklerini; liderlerin doğrudan diyalogu sürdürme konusunda da mutabık kaldıklarını açıklamıştır.

Viyana'da gerçekleştirilen görüşmenin sonrasında Başbakan Paşinyan, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) Genel Kurulu'nda 2 Nisan 2019 tarihindeki konuşmasında, 29 Mart 2019 tarihli görüşmeye ve çözüme ilişkin sorulara atfen, Cumhurbaşkanı Aliyev'le baş başa bir sohbet gerçekleştirdiklerini ancak Yukarı Karabağ meselesinin çözümüne yönelik detaylar ve mekanizmalar hakkında ortak bir anlayışın bulunmadığını açıklamıştır.

Bu diplomasi ve müzakere süreçlerinde, tarafların aralarında çözüme ilişkin yorum farklılıklarının devam ettiği bir kez daha anlaşılmıştır. Azerbaycan, işgali konsolide edecek şekilde Ermenistan lehine bir ortamın oluşmaması amacıyla öncelikle Yukarı Karabağ'ı çevreleyen vilayetlerdeki işgalin sona ermesinde ve kapsamlı müzakerelerin başlanmasında ısrar ederken, Ermenistan Yukarı Karabağ'ın nihai statüsü konusunda somut taahhüt içermeyen planlara mesafeli durmayı tercih etmiştir. Bu süreçte Ermenistan'ın müzakereleri ve temasları statükonun devamı için bir araç olarak kullandığı teyit edilmiştir.

Azerbaycan, başta Minsk Grubu Eşbaşkanı ülkeler olmak üzere uluslararası kamuoyunun Ermenistan'a yeterince baskı yapmamasından, "toprak bütünlüğü, sınırların dokunulmazlığı ve uluslararası hukuka aykırı kuvvet kullanımıyla toprak elde edilmesinin kanunsuzluğu" gibi ilkelere yeterince vurgu yapmamasından rahatsızlık duymuştur.

Ayrıca, şu husus da belirtilmelidir ki, Azerbaycan'ın AGİT Dönem Başkanının Yukarı Karabağ meselesiyle ilgili Özel Temsilcisi görevini 1997 yılından bu yana sürdüren Polonyalı Büyükelçi Andrzej Kasprzyk'tan da hoşnut olmadığı bilinmektedir. Azerbaycan Yukarı

Karabağ'daki sözde devletin sözde cumhurbaşkanının Rusya, ABD ve Fransa'ya yaptığı ziyaretlerin Minsk Grubu Eşbaşkanlarınca teşvik edilmesinden de rahatsızlık duymaktaydı.

Bunun yanı sıra, Azerbaycan ve Ermenistan'ın Yukarı Karabağ meselesi için barışçıl bir çözümü bulmalarını teşvik etme amacıyla oluşturulan AGİT Minsk Grubunun özellikle eşbaşkanlığını yapan ABD, Rusya ve Fransa'nın meseleye yönelik kayıtsız ve Ermenistan'a müzahir tutumu İkinci Karabağ Savaşı'na giden süreçte önemli bir dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu devletler her zaman kendi öncelikleri ve çıkarları bağlamında meseleye yaklaşmışlardır.

Rusya gerek Azerbaycan üzerindeki etkisi gerek Ermenistan'daki askeri ve ekonomik hâkimiyeti bağlamında ihtilafın çözümünde en önemli aktör konumunda olmakla birlikte, çözüm konusunda çok girişken bir tutum sergilemekten kaçınmıştır. Bu bağlamda, bölgedeki nüfuzunu korumak amacıyla Yukarı Karabağ meselesinin "yönetile-

bilir donmuş ihtilaf/sürdürülebilir kriz” olarak kalması Rusya için en tercih edilir seçenek olmuştur. Bununla birlikte, Paşinyan’ın Nisan 2018’de Ermenistan’da iktidara geldikten sonra izlediği dış politika Rusya açısından soru işaretlerine yol açmıştır. Yukarı Karabağ meselesi, ABD dış politikasında öncelik teşkil etmemiş ve Minsk Grubu Eşbaşkanı olmasına rağmen ABD soruna çözüm arayışlarında ön plana çıkmamıştır. ABD açısından Yukarı Karabağ meselesi daha ziyade ülkedeki Ermeni lobisi tarafından gündeme getirilmektedir. Ermeni lobisinin eyaletler ve özellikle Kongre üzerindeki lobi faaliyetleri, ABD’nin sorunun çözümü için doğrudan devreye girmesinden ziyade Ermenistan lehine olan “statükonun” devamından başka bir sonuç ortaya çıkarmamıştır.

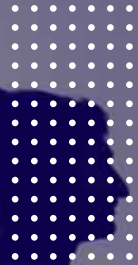
Bununla birlikte, yakın dönemde önceki ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton ve diğer bazı üst düzey ABD’li yetkililer kısa aralıklarla bölge ülkelerini ziyaret etmiş ve ABD’nin eski Ermenistan Büyükelçisi Richard Mills ABD’deki kuvvetli Ermeni diasporasının

tepkisini çekmek pahasına, işgal altındaki toprakların Azerbaycan'a geri verilmesiyle Yukarı Karabağ sorununun çözülebileceğini beyan etmiştir. Eşbaşkan Fransa'nın ise, Yukarı Karabağ meselesinin çözümü yönünde aktif ve tarafsız tutum izleyemediği apaçık ortadadır. Sayısı yaklaşık 500 bini bulan Ermeni diasporasının ülke siyaseti üzerinde kayda değer etkisi bulunmakta ve diasporanın sadece Ermenistan'a değil, Yukarı Karabağ'a da ekonomik destek sağladığı ve Fransız parlamenterler ile belediye başkanlarının Yukarı Karabağ ile temaslarını teşvik ettiği bilinmektedir. Öte yandan, Fransa, petrol şirketi Total'in Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattında sahip olduğu yüzde 5'lik pay başta olmak üzere Azerbaycan'daki ekonomik çıkarlarını muhafaza etme ve geliştirme motivasyonu ile Yukarı Karabağ meselesinde resmi olarak "tarafsız" politikasını zedeleyecek girişimlerde bulunmaktan kaçınmaktadır.

04

İkinci Karabağ Savaşı: 44 Günde Zafer

04

İkinci Karabağ Savaşı:
44 Günde Zafer**SAHADAKİ GELİŞMELER**

27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine saldırması üzerine Azerbaycan ordusunun meşru müdafaa hakkına dayalı olarak başlattığı harekât, 44 günde gelen zaferin fitilini ateşlemiştir. Söz konusu 44 günlük sürede, uluslararası kamuoyu cephe hattında olmayan yerleşim yerlerindeki sivillere saldıran ve sürekli olarak ilan edilen ateşkesleri ihlal eden bir Ermenistan'a; başarılı bir şekilde sürdürdüğü harekât ile topraklarını ve yerleşim merkezlerini tek tek işgalden kurtaran Azerbaycan'a; tarihe not edilen önemli açıklamalara ve görüşmelere ve Türkiye'nin ürettiği SİHA'ların Azerbaycan'ın elde ettiği zaferde oynadığı role şahitlik etmiştir. 44 günde gelen bu zaferin askeri ve diplomatik detayları kronolojik olarak kitabın sonunda gösterilmektedir.

27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın başlattığı saldırılara karşılık veren Azerbaycan Fuzuli ve Cebrail bölgelerindeki 6 köyü Ermenistan işgalinden kurtarmıştır. Aynı gün, Ermenistan Yukarı Karabağ'daki durum nedeniyle ülkede "savaş durumu" ve "genel mobilizasyon" ilan etmiştir. Azerbaycan Milli Meclisi ise, ülkenin bazı şehir ve bölgelerinde savaş hali ilan edilmesi kararı almıştır. 28 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın Terter şehrine ateş açması ve saldırılarına devam etmesi üzerine Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev ülkede kısmi seferberlik ilan edilmesine yönelik kararı imzalamıştır.

Fuzuli-Cebrail ve Ağdere-Terter yönlerinde kaybettikleri mevzileri geri almak için saldırı girişiminde bulunan Ermeni güçleri ağır kayıp-

lar vererek geri çekilmiştir. 1 Ekim 2020 tarihinde Azerbaycan 4 gün boyunca devam eden çatışmalarda, yaklaşık 200 tank ve zırhlı aracın, 228 top ve füze sisteminin, 30 hava savunma sisteminin, 6 komuta yönetim ve komuta gözlem mıntıkasının, 5 mühimmat deposunun, 110 otomobilin ve 1 S-300 sisteminin imha edildiğini açıklamıştır.

İlerleyen süreçte, Azerbaycan Cebrail, Fuzuli, Gence ve Zengilan gibi tarihi ve kritik öneme sahip kentleri ve onlara bağlı köyleri Ermenistan işgalinden kurtarıırken, Ermenistan sürekli olarak sivilleri hedef almış ve insani ateşkesleri ihlal etmiştir. Örneğin, Azerbaycan ve Ermenistan, Moskova'da gerçekleşen görüşmelerde 10 Ekim 2020, saat 12.00'dan itibaren ateşkese varılması konusunda anlaşmış, ancak Ermenistan dakikalar içerisinde ateşkesi bozmuştur. Ermenistan'ın ateşkesin üzerinden 24 saat geçmeden 11 Ekim'de Gence kentine füzelerle saldırması sonucu 5 kişi ölmüş ve 28 kişi yaralanmıştır. Ermenistan ABD'nin açıkladığı ve 26 Ekim 2020 tarihinde yerel saat ile 08:00'da yürürlüğe gireceğini duyurduğu insani amaçlı geçici ateşkesi de yürürlüğe girdikten 5 dk. sonra 08.05'te ihlal etmiştir. Yine, Fuzuli kentinin ve birkaç köyün işgalden kurtarılması karşısında daha da saldırganlaşan Ermenistan Azerbaycan'ın Gence ve Mingeçvir kentlerine füze saldırısı düzenlemiş ve saldırıda 13 sivil hayatını kaybetmiş ve 45'ten fazla kişi yaralanmıştır. 15 Ekim 2020 tarihinde Ermenistan'ın Azerbaycan'ın Terter kentinde defin için mezarlığa giden sivillere yönelik düzenlediği saldırıda 3 kişi hayatını kaybetmiş ve 3 kişi yaralanmıştır. 30 Ekim 2020 tarihinde Azerbaycan 9 köyü daha Ermenistan'ın işgalinden kurtardığında, Ermenistan ülkenin Berde kentindeki sivilleri Smerç füze sistemi ile hedef almış, ancak Azerbaycan bu füze sistemini imha etmiştir. Söz konusu 44 günlük süreçte insanlık suçu niteliğindeki bu saldırıların sayısız örneğini vermek mümkündür.

Bu süreçte, farklı aktörlerden tarihe not niteliğinde çeşitli açıklamalar da gelmiştir. Örneğin, 5 Ekim 2020 tarihinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye'nin ürettiği SİHA'ların İkinci Karabağ Savaşı'nda oynadığı rolü ve başarısını bir kez daha dünyaya duyurmuştur: "Türkiye uluslararası camiada güçlü bir konuma sahip. Yukarı Karabağ'daki çözüm sürecinde yer almalıdır. Türkiye'nin üst düzey SİHA'ları sayesinde can kayıpları azaldı. Bu SİHA'lar Türkiye'nin potansiyelini gösteriyor, bizi güçlendiriyor."

Rusya Devlet Başkanı Putin 7 Ekim 2020 tarihinde yaptığı açıklamada aslında Azerbaycan'ın haklılığını bir kez daha ortaya koyarak, tarihe not düşmüştür. Putin, KGAÖ kapsamında Ermenistan'a karşı sorumluluklarının olduğunu, bununla birlikte çatışmaların Ermenistan topraklarında yapılmadığını ifade ederek, Yukarı Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğunu ve Ermenistan'ın işgalci pozisyonunu bir kez daha teyit etmiştir.

Bu arada Ermenistan'ın PKK terör örgütü ile ilişkisi de savaş esnasında ifşa olmuştur. Azerbaycan Devlet Güvenlik Servisi'nin kayıt altına aldığı ve Yukarı Karabağ'da Ermenistan yanında çatışmalara katılan PKK'lı teröristler arasındaki telsiz görüşmelerini ortaya koyan kayıt 6 Ekim 2020 tarihinde yayınlanmıştır. Yayınlanan telsiz görüşmelerinde PKK'lılar çok fazla kayıpları olduğunu, Azerbaycan kontrolündeki Türk SİHA'larının (kendilerini) tam isabetle vurduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, 23 Ekim 2020 tarihinde ele geçirilen Ermeni askeri Albert Mikaelyan, savaşın kirliliğini ve Ermenistan'ın hukuk ve sınır tanımaz tutumunu gözler önüne sermiştir. Söz konusu Ermeni asker, birçok uluslararası örgüt ve devlet tarafından terör örgütü ola-

rak kabul edilen ve terör örgütü listesinde yer alan PKK'nın Yukarı Karabağ'da Ermenistan saflarında savaştığını itiraf etmiştir.

Tarihler 31 Ekim 2020 tarihini gösterdiğinde, Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov ve Ermenistan Dışişleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan ile AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları Yukarı Karabağ'daki gelişmeleri görüşmek üzere bir araya gelmiştir. AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları toplantıya ilişkin ortak bildiri yayınlamıştır. Bildiriye göre, taraflar sivil halkı veya askeri olmayan nesnelere kasıtlı olarak hedef almama konusunda mutabakat sağlamıştır. Ancak, Ermenistan Terter, Ağdam, Goranboy ve Ağcabedi illerine top ve füze saldırısı düzenleyerek, yine mutabakatı ihlal etmiştir.

Bununla birlikte, 7 Kasım 2020 tarihine gelindiğinde, 27 Eylül'den itibaren Azerbaycan ordusunun başarılı taarruz harekâtlarıyla, Yukarı Karabağ'da 4 kent merkezi, 3 kasaba ve 200'den fazla köy ile bazı önemli tepeler Ermenistan'ın işgalinden kurtarılmıştır. 44 günlük İkinci Karabağ Savaşı'nda kırılma noktalarından biri, 8 Kasım'da Şuşa kentinin de Ermenistan işgalinden kurtarılmasıdır. Şuşa'nın işgalden

kurtarılması, Cumhurbaşkanı Aliyev tarafından “28 yıl sonra Şuşa’da ezan sesi duyulacak” sözleri ile duyurulmuş ve 8 Kasım 2020 tarihi “Zafer Günü” olarak ilan edilmiştir.

Azerbaycan’ın Yukarı Karabağ’daki sembolik önemi büyük olan Şuşa şehrini almasını müteakip Rusya’nın çatışmaları durdurma çabaları güçlenmiştir. 10 Kasım 2020 tarihinde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Azerbaycan ile Ermenistan arasında 00:00’dan itibaren ateşkesin başlayacağını duyurmuştur. Azerbaycan, Rusya ve Ermenistan Devlet/Hükümet Başkanları tarafından imzalanan ve Yukarı Karabağ’da ateşkesin 10 Kasım 2020, saat 00.00 itibariyle yürürlüğe girmesine ilişkin açıklamada,

- ❑ Azerbaycan ve Ermenistan’ın hâlihazırdaki mevzilerinde kalacağı,
- ❑ Kelbecer’in 15 Kasım (Ermenistan’ın talebi üzerine Azerbaycan insani mülhazalarla on gün ek mühlet vermiş, Kelbecer’in iadesi 25 Kasım’da gerçekleşmiştir), Ağdam Rayonu ve Kazah’da Ermeni tarafının kontrolündeki bölgelerin 20 Kasım, Laçın’ın ise 1 Aralık 2020 tarihine kadar Azerbaycan’a iade edileceği,
- ❑ Rusya’ya ait bir barışı koruma gücünün, Yukarı Karabağ’da temas hattı ve Laçın koridoru boyunca konuşlandırılacağı (1960 hafif silahlı askeri personel, 90 askeri zırhlı araç, 380 otomobil ve özel malzeme),
- ❑ Rus barışı koruma gücünün, Ermenistan silahlı kuvvetlerinin çekilmesiyle eşzamanlı olarak 5 yıl süreyle konuşlandırılacağı (Taraflardan biri, bu süre bitiminden 6 ay öncesine kadar aksi yönde bildirimde bulunmadıkça, süre kendiliğinden bir 5 yıl daha uzamış olacaktır),
- ❑ Ateşkesin denetimi amacıyla bir Barışı Koruma Merkezi kurulacağı,
- ❑ Azerbaycanlı yerinden edilmiş kişiler ve mültecilerin BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin denetimi altında Yukarı Karabağ ve çevresindeki rayonlara geri dönebileceği,
- ❑ Savaş esirleri, rehinelere ve diğer tutuklular ile cenazelerin taraflar arasında değişiminin sağlanacağı,
- ❑ Şuşa şehrini etkilemeyecek şekilde Yukarı Karabağ ile Ermenistan

arasında bağlantı sağlayacak Laçın Koridoru'nun (5 km genişliğinde) Rus barışı koruma gücünün kontrolü altında kalacağı,

- ❑ Ermenistan'ın Azerbaycan'ın batısı ile Nahçıvan arasındaki ulaştırma bağlantısının engelsiz şekilde sağlanmasını temin edeceği ve güvenliğinin Rusya Federal Güvenlik Servisi Hudut İdaresi tarafından sağlanacağı ifade edilmektedir.

Türkiye'nin Rusya ile birlikte faaliyet göstereceği, ateşkesin kontrolü için Azerbaycan topraklarında kurulacak Ortak Türk-Rus Merkezi ile ilgili mutabakat zaptı, 11 Kasım 2020 tarihinde Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar ve Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu tarafından video telekonferans yöntemiyle imzalanmıştır. Gözlem çalışmasının ayrıntıları Türk ve Rus askeri makamları arasında imzalanan bir yönetmelikle belirlenmiştir.

Özetle, Ermenistan'ın 27 Eylül 2020 tarihinde Yukarı Karabağ cephe hattı boyunca askeri ve sivil hedeflere yönelik saldırılarına cevaben, Azerbaycan meşru savunma hakkına dayanarak karşı harekâtını başlatmış ve Cebrail, Zengilan, Füzuli ve Gubadlı rayon merkezleri ile stratejik ve sembolik önemi haiz Şuşa şehrini işgalden kurtarmıştır. Ayrıca, Terter, Füzuli, Cebrail, Zengilan, Gubadlı, Hocavend ve Hocalı rayonlarında 300'e yakın köyde kontrolü sağlamıştır. 27 Eylül 2020 tarihinde başlayan saldırılarında Ermenistan silahlı kuvvetleri, Azerbaycan mevzilerinin yanı sıra, çatışma bölgesinden uzaktaki Azerbaycan kentlerini ve çevresinde askeri hedef bulunmayan sivil yerleşimleri, bölgedeki enerji santrallerini ve nakil hatlarını hedef almıştır. Azerbaycan Başsavcılığı, 7 Aralık 2020 tarihinde sivil can kaybının 100, sivil yaralı sayısının ise 416 olduğunu açıklamıştır. 3 Aralık 2020 tarihinde şehit sayısı 2783 olarak duyurulmuştur.

Yaklaşık 11.460 kilometrekarelik toprağın işgalden kurtarılmasıyla, Azerbaycan'ın fiili kontrolü altında olmayan topraklarının oranı yüzde 20'den yüzde 3,25'e düşmüştür. İşgal altındaki topraklarının yüzde 37'sini çarpıştırarak, yüzde 39'unu 10 Kasım'da Azerbaycan, Rusya ve Ermenistan arasında imzalanan üçlü bildiri uyarınca geri almıştır. Yukarı Karabağ içinde işgal altında kalan yüzde 24, tüm Azerbaycan topraklarının yüzde 3,25'ine tekabül etmektedir.

SAVAŞIN ENFORMASYON CEPHESİ

Ermenistan tarafı gerek Temmuz 2020'deki Tovuz saldırıları esnasında gerekse Ekim-Kasım 2020'deki çatışmalarda hasmane ve ırkçı niyetlerle Azerbaycan ve Türkiye'ye karşı kara ve gri propaganda girişimlerine başvurmuştur. Otuz yıldır sürdürdüğü haksız işgali uluslararası toplumun sessizliğine borçlu olan Ermenistan, dünya ülkelerini Azerbaycan ve Türkiye'ye karşı kışkırtmak maksadıyla yalan haber ve karalama kampanyaları yürütmeye çalışmış, bu amaçla 1915 olaylarını bile kullanmaya gayret göstermiştir.

Azerbaycan'ın çatışma bölgeleri dışında kalan sivil yerleşimleri günbegün Ermeni kuvvetleri tarafından bombalanırken bazı prestijli uluslararası yayın organlarının mensupları Ermeni işgalindeki Han-kent'i'nde duyulan çatışma seslerinden hareketle bu kentin sürekli bombalandığı haberini öne çıkartmış ve Ermenistan'ın ihlallerini görmezden gelmiştir. Aynı şekilde, Azerbaycan-Rusya-Ermenistan ateşkes mutabakatından sonra Ermenistan'ın çekilmeyi kabul ettiği yerleşim yerlerini neredeyse yağmalayarak hayalet kent haline getirmesi uluslararası basın tarafından önemsenmemiştir.

Dolayısıyla, Azerbaycan'ın kendi topraklarını özgürleştirmek için başladığı mücadele karşısında hem Ermenistan hem de bazı uluslararası yayın organları bir enformasyon savaşı cephesi açmıştır. Azerbaycan'a desteğini esirgemeyen Türkiye'yi de doğal olarak hedef alan bu odaklar, söz konusu desteği alışlagelmiş Türkiye karşıtlıklarını sergilemek için bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Ermeni kuvvetlerin iyi donatılmış ve iyi eğitilmiş Azerbaycan karşısındaki yenilgisini Türkiye'nin sözde 'saldırgan' dış politikasına bağlayan haber ve yorumlar medyada günaşırı yer bulmuştur.

Fransa başta olmak üzere birçok ülkedeki farklı uluslararası yayın organlarında sahaya ilişkin yalan haberlere yer verilmiş veya Paşinyan'ın açıklamaları ön plana çıkarılarak ve kendisi ile mülakatlar yapılarak Türkiye ve Azerbaycan'a yönelik dezenformasyon sürecine katkı sağlanmıştır. Bu kapsamda, söz konusu yayın organlarında,

- ❑ Türkiye'nin sözde soykırım politikasını sürdürdüğü ve yeniden imparatorluk kurmak peşinde koştuğu,

- ❑ Türkiye'nin Azerbaycan'ı çatışma için kışkırttığı ve teşvik ettiği,
- ❑ Bölgesel hırsları nedeniyle ateşkesi kasten engellediği,
- ❑ Türkiye'nin küresel güvenlik açısından artan bir tehdit olduğu,
- ❑ Türk F-16 savaş uçaklarının Ermenistan uçaklarını düşürdüğü,
- ❑ Türkiye'nin yabancı paralı askerleri İkinci Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan saflarında kullandığı,
- ❑ Türk ordusunun bizzat sahada savaşa müdahil olduğu, şeklindeki dezenformasyon girişimleri yoğun bir şekilde işlenmiştir.

Bununla birlikte, Türkiye ve Azerbaycan'dan ilgili makamlar bu iddialara yeterli ve gerekli cevapları vermiştir. TRT ve Anadolu Ajansı başta olmak üzere Türkiye'deki birçok yayın kuruluşu doğrudan sahadan ve saldırı bölgelerinin merkezinden Ermenistan'ın işlediği savaş suçları ve insanlığa karşı suçları uluslararası kamuoyunun dikkatine sunmuş ve Azerbaycan'ın haklı tezlerinin ve iddialarının dünya geneline yayılmasına aracılık etmiştir. Azerbaycan'a giderek, sahadan haberleştirme yapmaya çalışan basın mensuplarının mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak için Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı da gerekli adımları atmıştır. Nitekim, İletişim Başkanı Fahrettin Altun, Türkiye'nin dezenformasyonla mücadele başta olmak üzere her alanda Azerbaycan'ı desteklemeye devam edeceğini ifade etmiştir. Tovuz çatışmaları ve İkinci Karabağ Savaşı esnasında ülkemize ve Azerbaycan'a yönelik karalama kampanyasına karşı yapılan açıklamalarda, Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik mütecaviz eylemlerini örtmek ve kayıplarını gizlemek için Türkiye'yi karalamaya çalıştığı; Azerbaycan topraklarında yıllardır gayri meşru bir işgal sürdüren Ermenistan'ın ikiyüzlü tavrının, Güney Kafkasya'da kalıcı barış ve istikrarın tesisinin önündeki asıl engel olduğu; Ermenistan makamlarının Güney Kafkasya'da sorunun değil, çözümün parçası olmayı bir an önce öğrenmeleri gerektiği hususlarının altı çizilmiştir.

ERMENİSTAN'IN SAVAŞ SUÇLARI

Ermenistan'ın gerek otuz yıldır süren Yukarı Karabağ işgali boyunca gerekse 27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında süren çatışmalar

boyunca Azerbaycanlı sivillere yönelik işlediği savaş suçlarının cezasız kalmaması açısından toplumsal hafıza çok önemlidir. Bu suçların en ince detaylarına kadar dökümünü yapmak ve muhafaza etmek kritik önemdedir.

İkinci Karabağ Savaşı (27 Eylül-10 Kasım 2020)

- ❑ Ermenistan'ın saldırıları sonucu, 100 sivil Azerbaycan vatandaşı hayatını kaybetmiş, 416 vatandaş yaralanmıştır.
- ❑ Saldırılarda 3 bin 410 müstakil ev, 120 çok daireli konut binası ve 512 sivil tesis ağır hasar almıştır.
- ❑ Ermenistan silahlı güçleri Gence, Mingeçevir, Hızı, Şemkir ve Abşeron gibi savaş alanından oldukça uzakta bulunan yerleşim yerlerini bile hedef almıştır. Bu saldırılar sırasında çocuk ve kadın dâhil çok sayıda masum insan hayatını kaybetmiştir. Ermenistan silahlı kuvvetleri pazar yerlerini, ambulansları, okulları ve mezarlıkları vurmuş; elektrik, su, doğal gaz, iletişim gibi altyapı tesislerini hedeflemiştir.

1 Ekim 2020

Azerbaycan, Ermenistan'ın top atışları sonucu Terter kentinde en az 16 sivilin yaşamını yitirdiğini ve buradaki tren istasyonunun hasar gördüğünü açıkladı.

2 Ekim 2020

Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan ordusunun Ağdam bölgesinde dört köyü topçu ateşine tuttuğunu ve hayatını kaybeden sivillerin olduğunu bildirdi.

4 Ekim 2020

Azerbaycan, en büyük ikinci kenti Gence'nin Ermenistan tarafından bombalandığını açıkladı. Azeri yetkililer, sivil yerleşimin Ermeni güçler tarafından hedef alındığını, 22 kişinin hayatını kaybettiğini, 74 kişinin de yaralandığını belirtti.

8-9 Ekim 2020

Azerbaycan, Ermenistan'ı Gence kenti ve Goranboy rayonuna top atışı yapmakla suçladı ve saldırılarda en az bir sivilin öldüğünü açıkladı.

11 Ekim 2020

Hikmet Hacıyev, ülkenin ikinci büyük şehri olan Gence'ye Ermenistan'ın yerel saatle 04.00'da füze saldırısı düzenlediğini ve yedi sivilin hayatını kaybettiğini söyledi.

17 Ekim 2020

Azerbaycan'ın ikinci en büyük kenti Gence'ye roketli saldırı düzenlendi. İkiisi çocuk en az 13 kişi hayatını kaybetti, 40 kişi yaralandı.

19 Ekim 2020

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Ermenistan ordusunun 18 Ekim'de yürürlüğe giren geçici ateşkesi ihlâl ederek sivil yerleşim birimlerine ve askeri mevzilere topçu ateşiyle saldırdığını söyledi.

20 Ekim 2020

Azerbaycan Başsavcılığı'ndan yapılan açıklamada, Ermenistan'ın açtığı ateş sonucunda 61 sivilin öldüğü ve 291 sivilin yaralandığı belirtildi.

27 Ekim 2020

Azerbaycan, Ermenistan'ı Berde şehri yakınlarında sivillerin yaşadığı bir köyü msket bombasıyla vurmakla suçladı. Biri çocuk dört sivilin hayatını kaybettiğini, 13 kişinin de yaralandığını duyurdu.

28 Ekim 2020

Azerbaycan Başsavcılık Ofisinden yapılan açıklamaya göre, Berde kentine yapılan füze saldırılarında biri Kızıl Haç gönüllüsü olmak üzere 21 sivil öldü, 70 kişi yaralandı. Ermenistan, Smerch füzeleri fırlattığı iddialarını reddetti. Ancak, Uluslararası Af Örgütü Ermenistan tarafından msket bombası ve Smerch roketlerinin kullanıldığını doğruladı.

05

İkinci Karabağ Savaşı'nda Türkiye'nin Rolü

05

İkinci Karabağ Savaşı'nda
Türkiye'nin Rolü**SİYASİ DESTEK**

Türkiye Cumhuriyeti, gerek uluslararası platformlarda gerekse üst düzey ikili temaslar sırasında Azerbaycan'a olan güçlü desteğini her vesileyle vurgulamaktadır. Türkiye ve Azerbaycan arasındaki güçlü siyasi ilişkiler, dünyada eşi bulunmayan bir stratejik ortaklığın ve kardeşlik hukukunun bir yansımasıdır. Türkiye'nin Azerbaycan'a desteği yalnızca kardeşlik bağları veya bölgesel düzeyde sağlanan müşterek çıkar perspektifiyle değil, aynı zamanda Azerbaycan'ın şüphe götürmez haklılığıyla da ilgilidir. Türkiye'nin bu desteği, kardeşlik hukukunun ve bölgesel barışa katkı sağlama gereğinin yanı sıra uluslararası hukukun uygulanması için önemli bir sorumluluk örneğidir.

Bu bağlamda, İkinci Karabağ Savaşı süresince de bir yandan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere ilgili tüm üst düzey yetkililer Azerbaycan'a destek açıklamalarında bulunmuş diğer yandan Türkiye uluslararası örgütler nezdinde Azerbaycan'a olan siyasi desteğini sürdürmüştür. Ayrıca, Türkiye yurtdışı temsilcilikleri aracılığıyla, Azerbaycanlı diplomatlarla eşgüdüm içerisinde, Azerbaycan'ın haklı tezlerini muhataplarına anlatmış ve Azerbaycan temsilciliği bulunmayan ülkelerde Türkiye'nin temsilcilikleri gerekli görülen durumlarda girişimlerde bulunmuştur.

Uluslararası örgütler tarafından Yukarı Karabağ konusu hakkında BMGK'nın 1993 tarihli 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararlarına atfı içermeyen açıklama ve karar gibi girişimlere karşı Türkiye diplomatik zeminde mücadelelerini yürütmekte ve Azerbaycan'ı hiç yalnız

bırakmamaktadır. Nitekim, 44 günlük bu süreçte de Türkiye, NATO başta olmak üzere üyesi olduğu tüm uluslararası platformlarda Azerbaycan'ın haklılığını ortaya koyan gelişmeleri her fırsatta paylaşmış, Azerbaycan aleyhinde alınabilecek olası kararları engellemiş ve Ermenistan'ın hukuksuz iddiaları üzerinden diğer ülkelerin manipüle edilmesine engel olmuştur.

Tovuz'a saldırıların başladığı 12 Temmuz 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nca yapılan açıklamada, saldırı şiddetle kınanmış, Ermenistan'ın kendi kapasitesini aşan emeller uğruna maceraperestliğe soyunduğu belirtilmiş ve Türkiye'nin tüm imkânlarıyla Azerbaycan'ın yanında yer almaya devam edeceği vurgulanmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 14 Temmuz 2020 tarihinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile telefonla görüşmüş, 14 ve 17 Temmuz 2020 tarihlerinde yaptığı açıklamalarda Ermenistan'ın saldırılarını kınamış, Türkiye'nin tüm imkânlarıyla Azerbaycan'ın yanında olacağını vurgulamış, söz konusu saldırıların Yukarı Karabağ sorununa ilişkin çözüm sürecini tıkamak ve yeni çatışma alanları ortaya çıkarmak amacıyla yapıldığını ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı

Yardımcısı Sayın Fuat Oktay ve Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar da benzer açıklamalarla Türkiye'nin Azerbaycan'ın yanında olduğunu duyurmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) grubu bulunan dört siyasi parti (AK Parti, MHP, CHP ve İYİ Parti) tarafından hem 16 Temmuz 2020 tarihinde hem de 28 Eylül 2020 tarihinde iki kez ortak açıklama yayınlanarak, Ermenistan'ın saldırıları şiddetle kınanmış, Ermenistan'ın bölgedeki barış ve istikrarın önündeki en önemli engel olduğu vurgulanmış ve Türkiye'nin Azerbaycan'a olan desteği parlamenter düzeyde de ifade edilmiştir. Ayrıca, 22 Temmuz 2020 tarihinde gerçekleştirilen Milli Güvenlik Kurulu Toplantısının ardından yayınlanan bildiriye, Azerbaycan topraklarındaki gayrimeşru işgali yıllardır sürdüren Ermenistan'ın barışı bozan ve uluslararası hukuku hiçe sayan saldırganlığının şiddetle kınandığı belirtilmiştir.

Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, bu süreçte Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile yakın irtibatını sürdürmüştür. Cumhurbaşkanı Erdoğan İlham Aliyev'in yanı sıra Almanya Başbakanı Merkel, Avrupa Birliği Konseyi Başkanı Charles Michel, Rusya Devlet Başkanı Putin ve İran Cumhurbaşkanı Ruhani başta olmak üzere

çeşitli devlet başkanları ile Yukarı Karabağ meselesine ilişkin telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir.

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, 6 Ekim ve 1, 8 ve 10 Kasım 2020 tarihlerinde Bakü'yü ziyaret ederek görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bakan Çavuşoğlu, İkinci Karabağ Savaşı'nın başladığı 27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın çözümsüzlükten fayda sağlayacağını umduğunu ve saldırılarla haddini aştığını, bu defa yanıtını sahada aldığını ifade etmiştir.

TBMM Başkanı Mustafa Şentop 18-20 Ekim 2020 tarihlerinde AK Parti, CHP, MHP ve İyi Parti'li milletvekillerinden oluşan bir heyetle Azerbaycan'a resmi ziyarette bulunmuştur. TBMM Başkanı Şentop, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından kabul edilmiş ve başta mevkidaşı ile olmak üzere çok sayıda resmi görüşme gerçekleştirmiştir. Mustafa Şentop, 20 Ekim 2020 tarihinde Azerbaycan Milli Meclisi'ne hitap etmiştir.

İzmir Milletvekili, TBMM eski Başkanı ve eski Başbakan Binali Yıldırım da 1-3 Kasım 2020 tarihlerinde Azerbaycan'a gerçekleştirdiği ziyaretler kapsamında temaslarda bulunmuştur. Ayrıca, TBMM İn-

san Haklarını İnceleme Komisyonu üyeleri, 15 Kasım 2020 tarihinde Ermenistan'ın Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine gerçekleştirdiği saldırılarda yaşanan hak ihlallerini araştırmak üzere Berde ve Terter'de incelemelerde bulunmuştur. Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, Ermenistan'ın işlediği savaş suçlarını ve insanlığa karşı suçlara dikkat çekerek, "Burası bir site. Ve bu sitede çocuklar, gençler, yaşlılar, kadınlar güven içerisinde, savaştan uzakta, savaşın bir tarafı olmaksızın hiçbir askeri gereklilik taşımadığı için güven içerisinde yaşamlarını sürdürdükleri bir alan. Ama atılan füzeler msket bombası başlığını taşıyan füzeler. Düşükten sonra çok sayıda cana mal olsun diye hedeflenmiş, taammüden savaş suçunun işlendiğini görüyoruz. Savaş da olsa, çatışma ortamı da olsa taraflar hiçbir şekilde sınırsız olarak silah ve yöntemlerini kullanamazlar." açıklamasında bulunmuştur.

Türkiye'nin bu açık, koşulsuz ve tereddütsüz desteği Azerbaycan'ı uluslararası kamuoyu nezdinde güçlendirmiş ve Azerbaycan aleyhinde atılabilecek adımlar karşısında caydırıcılık unsuru olmuştur. Ermenistan'ın tüm irrasyonel adımlarına rağmen Azerbaycan'ın eksklav parçası Nahçıvan'a saldırmaktan imtina etmesi de bu caydırıcılığın açık bir sonucudur.

ASKERİ DESTEK

Türkiye ve Azerbaycan arasında askeri işbirliğinin geçmişi Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasının ardından başlamakla birlikte, son dönem askeri işbirliğinin hukuki temelini 2010 yılında imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması” teşkil etmektedir. Askeri-teknik işbirliği, mali işbirliği ve insani konular gibi pek çok boyutu bulunan bu geniş kapsamlı Anlaşmanın en önemli özelliği, üçüncü tarafların saldırısı karşısında tüm imkânlarla saldırıya uğrayan tarafın desteklenmesini öngörmesidir. Anlaşmanın imzalanmasından sonra da mütemediyen devam eden görüşmeler ve teknik çalışmalarla müşterek savunma kapasitesi sürekli geliştirilmiştir. Ortak askeri tatbikatlarla devam eden temaslar, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini çok ileri bir aşamaya ulaştırmıştır. Öte yandan, söz konusu tatbikatlar, Azerbaycan ile Ermenistan arasında kurulan dengenin bozulmasını istemeyen ve iki ülke arasındaki yakınlıktan memnun olmayan birtakım odaklarda rahatsızlık yaratmaktadır. Son dönemde özellikle Ermenistan'ın provokatif Tovuz saldırısından sonra iki ülke arasında çok önemli askeri tatbikatlar gerçekleştirilmiştir.

Türkiye-Azerbaycan Fiili Atışlı Ortak/Müşterek Tabur Görev Kuvveti Tatbikatı (Ağustos 2020)

Azerbaycan-Türkiye Fiili Atışlı Ortak/Müşterek Tabur Görev Kuvveti Tatbikatı, 26 Temmuz'da Bakü'de ve Nahçıvan'da eş zamanlı olarak başlamış, 14 Ağustos 2020 tarihinde sona ermiştir. 13 Ağustos 2020 tarihinde yapılan tatbikatın Seçkin Gözlemci Günü'ne Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Genelkurmay Başkanı ve tüm Kuvvet Komutanları katılmıştır.

TurAz Kartalı (Eylül 2020)

TurAz Kartalı Tatbikatı, 29 Temmuz 2020 tarihindeki hava unsurlarının intikalini müteakiben, Bakü, Nahçıvan, Gence, Kürdemir ve Yevlah şehirlerinde 30 Temmuz 2020 tarihinde icra edilmeye başlanmıştır.

Türkiye lüzum görüldüğü süre boyunca tatbikatlara devam edilmesi noktasında kararlıdır. Hâlihazırda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ihtiyaç duyulan miktarda ve düzeyde personeli Azerbaycan'da görev ifa etmektedir.

Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği askeri destek İkinci Karabağ Savaşı'nda belirleyici faktörlerden biri olmuştur. Şüphesiz verilen askeri desteğin birçok boyutu olmakla birlikte, savaş sırasında öne çıkan unsurlardan biri, Türk savunma sanayii üretimi İHA/SİHA'lar olmuştur. Ülkemizin terörle mücadelesinin yanı sıra Suriye'de Zeytin Dalı Harekâtı ve Barış Pınarı Harekâtı kapsamında başarılı bir şekilde uyguladığı savaş konseptinin izleri, Libya'da meşru Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin mücadelesinde olduğu gibi Azerbaycan'ın Ermenistan işgaline karşı verdiği haklı mücadelesinde de görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye tarafından üretilen İHA/SİHA'ların Azerbaycan ordusu tarafından cephede etkili bir şekilde kullanılması, 44 günlük savaşta Azerbaycan'ın elde ettiği kazanımlarda önemli rol oynamıştır.

Türk savunma sanayii ürünü olan İHA/SİHA'ların Ermenistan askeri kapasitesi üzerinde oluşturduğu tahribat ve çatışma bölgelerinde kaydettiği görüntüler bir yandan Azerbaycan'ın askeri kapasitesinin gücünü ve Türkiye'nin desteğini gösterirken diğer yandan savaşın gidişatında psikolojik açıdan etkiler oluşturmuştur. Bu psikolojik etki, Azerbaycan ve Türkiye halkları üzerinde olumlu şekilde gerçekleşir-

ken; Ermenistan ve destekçileri açısından moral bozucu etki yapmış ve Ermeni askerlerinin dirençlerinin kırılmasında önemli rol oynamıştır.

Savaşın gidişatında ön plana çıkan Türk SİHA'larının cephede etkili bir şekilde kullanımı, birçok gözlemcinin ve dış basının da dikkatini çekmiştir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev ile yapılan bir röportajda kendisine Azerbaycan envanterinde kaç Türk SİHA'sı bulunduğu sorulmuş, Aliyev cevaben “yeterince var” dedikten sonra modern ve gelişmiş olan Türk SİHA'larının çatışmalarda fark oluşturduğunu, sadece Türkiye'den aldıkları SİHA'larla Ermenistan'ın bir milyar dolar değerinde askeri malzemesinin ortadan kaldırdığını ifade etmiştir. Ayrıca, asker destek bağlamında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından TBMM'ye sunulan ve Azerbaycan'a asker gönderilmesine ilişkin tezkere 17 Kasım 2020 tarihinde TBMM'de kabul edilmiştir. Buna göre, 16 Ağustos 2010 tarihinde imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması” hükümlerinden kaynaklanan taahhütlerini yerine getirmek, ateşkesin tesisi, ihlallerin önlenmesi, bölgede barış ve istikrarın sağlanması amacıyla Türkiye'nin yüksek menfaatlerini etkili

şekilde korumak ve kollamak üzere, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Ortak Merkezin görevlerinin ifası yönünde hareket etmek üzere yabancı ülkelere gönderilmesi, TBMM'de kabul edilmiş ve TBMM kararı 18 Kasım 2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

İLETİŞİM VE MEDYA DESTEĞİ

Azerbaycan'ın Ermenistan'ın işgali altındaki Yukarı Karabağ'ı kurtarma mücadelesinde hem Türkiye'ye hem de Azerbaycan'a yönelik itibar suikastlarının ve algı operasyonlarının hız kazandığı görülmüştür. Bu süreçte, Türk medyası Azerbaycan'ın haklı davasını dünyaya duyurmakta önemli ve destekleyici bir rol üstlenmiştir. Türk makamları da kamuoyuna verdikleri mesajlarda hem Türkiye'nin Azerbaycan'a olan desteğini hem de Azerbaycan'ın hareketünün meşruluğunu vurgulamıştır.

Bugün küresel medya çevresinin en önemli aktörleri arasında kabul edilen TRT ve AA gibi Türk medya kuruluşları, sahadaki gerçeklerin dünya kamuoyuna ulaştırılmasında en önemli ve etkin araçlar olmuş-

tur. Ermeni tarafının dezenformasyon kampanyaları ortaya koyulan gerçeklerle çürütülmüştür. Nitekim, Ermenistan tarafı hem kayıplarını örtmek hem de Türkiye'nin stratejik iletişim gücünü zayıflatmak amacıyla gündemi değiştirmeye yönelik temelsiz iddialarla sıklıkla Türkiye'yi hedef almıştır.

Ermeni Diasporası'nın gönderdiği radikal milisler ve paralı askerlerin yanı sıra PKK-YPG gibi terör örgütü mensuplarını da kendi saflarında savaştırdığı tespit edilen Ermenistan, bunu örtmek için Azerbaycan'ın dışarıdan savaşçı getirdiği dezenformasyonu gündem değiştirme gayreti içerisine girmiştir.

TOPLUMSAL DESTEK

Azerbaycan'ın Yukarı Karabağ topraklarını özgürleştirmek üzere başlattığı harekât Türk toplumu tarafından heyecanla karşılanmıştır. Türk halkı, dün Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekât-

larını hangi duygular içerisinde takip ettiyse, Yukarı Karabağ'ın özgürleştirilmesini de aynı beklenti ve hassasiyetle izlemiştir. Gerek geçmişte gerekse günümüzde yardımseverliğini her fırsatta gösteren Türk milleti, harekâtın gerektirdiği koşullardan etkilenen Azerbaycanlı kardeşlerinin yanında durmuştur.

Toplumsal desteğin nişanesi olarak, Türkiye'de sokaklara ve kamu kurumlarına Türkiye ve Azerbaycan bayrakları asılmıştır. Ermenistan'ın işlediği savaş suçlarına dikkat çekmek, Yukarı Karabağ meselesine dair farkındalığı artırmak ve Azerbaycan'a olan desteği ortaya koymak için vatandaşların katılımıyla "destek yürüyüşü ve mitingi" veya "Ermenistan'ı kınama programı" gibi çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Türkiye Kızılay Derneği tarafından 4 tırdan oluşan insani yardım malzemesi, 14 Ekim 2020 tarihinde Bakü'de teslim edilmiştir. İlk seviyat 250 çadır, 500 yatak, 3000 battaniye ve 288 mutfak setinden oluşmuştur. Ayrıca, Türkiye Kızılay Derneği 100 battaniye, 690 yatak, 690 mutfak seti, 192 hijyen seti, 13.000 dezenfektan, 6940 siperlik ve

17.466 parça giyim malzemesinden oluşan ikinci sevkiyatı 22 Ekim 2020 tarihinde Bakü'ye ulaştırmıştır. 11 tirdan müteşekkil ve 870 yatak, 520 mutfak seti, muhtelif gıda, gıda dışı ve sağlık malzemesinden oluşan üçüncü sevkiyat ise, 3 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan'a ulaşmıştır. Kızılay, "Azerbaycan'a İnsani Yardım" başlıklı bir bağış kampanyası başlatmıştır. Bunun yanı sıra, ülkemizden sağlık uzmanları ve doktorlar, cephe bölgesinde Azerbaycanlı meslektaşlarına yardımcı olmaları için Azerbaycan'a gönderilmiştir.

Bu süreçte Türk ve Azerbaycan toplumları arasındaki kardeşliğin daha da pekiştiği gözlemlenmiştir. Bu süreçte gönüldaşlığın bir göstergesi olan "iki devlet, tek millet" şiarının tam anlamıyla ifadesini bulduğunu ve Türkiye ve Azerbaycan'ın devletler ve toplumlar düzeyinde derin bir işbirliği içine girdiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

06

Yeni Dönemin Yol Haritası: Güçlü İşbirliğinin Bölgesel ve Küresel Etkileri

06

Yeni Dönemin Yol Haritası: Güçlü İşbirliğinin Bölgesel ve Küresel Etkileri

---

İkinci Karabağ Savaşı'yla Yukarı Karabağ sorununda Azerbaycan'a 28 yıldır dayatılmaya çalışılan statüko derinden sarsılmıştır. Türkiye-Azerbaycan kardeşliğinin sahada nasıl sonuçlar ortaya çıkarabileceği başta Ermenistan olmak üzere tüm dünyaya gösterilmiştir. Karabağ'da yeni bir döneme işaret eden bu savaş, sonuçları itibarıyla sadece Karabağ veya Kafkasya bağlamında değil, küresel düzeyde de etkilerde bulunmuştur.

Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin yeni ve etkili bir döneme girdiği bu sürecin ilk adımı olarak, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 9-10 Aralık 2020 tarihlerinde Azerbaycan'a bir ziyaret düzenlemiştir. Ziyaret kapsamında Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev ile görüşen Erdoğan, Bakü'de düzenlenen Zafer Geçit Törenine katılmıştır.

Ziyaret kapsamında Türkiye-Azerbaycan işbirliğini yüksek bir düzeye taşıyan üç anlaşma imzalanmıştır:

1. Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Medya Alanında Stratejik İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı,
2. Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Arasında 25 Şubat 2020 Tarihinde Bakü'de İmzalanan Karşılıklı Vize Muafiyetine Dair Anlaşma'ya Getirilen Değişikliklere Dair Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Arasında 1 Numaralı Protokol (Söz konusu protokolle, iki ülke vatandaşlarının kimlik kartlarıyla karşılıklı ziyaretlerine imkân tanınmaktadır),

3. Azerbaycan Cumhuriyeti Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Geliştirilmesi Ajansı ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi Arasında Mutabakat Zaptı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in nezaretinde, Türkiye adına Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun ve Azerbaycan adına Cumhurbaşkanı Yardımcısı Hikmet Hacıyev'in imza attığı "Medya Alanında Stratejik İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı" ile iki ülkenin mevcut dostluk ilişkilerini güçlendirmek ve medya alanında işbirliğini geliştirmek amacıyla "Ortak Medya Platformu" oluşturulması iradesi resmîyet kazanmıştır.

Ortak Medya Platformu kapsamında, sağlıklı bir medya ilişkileri ağı altyapısının oluşturulması için medya alanında bilgi, birikim, tecrübe ve kaynak paylaşımı ve iki ülkenin medya alanında faaliyet gösteren resmî kurumlarının ortak çalışmalar yürütmesi öngörülmektedir.

Gelişen işbirliği sonucu uluslararası arenada karşılaşılan dezenformasyonla ortak mücadele edilmesi ve dünya kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi doğrultusunda çalışacak platform aracılığıyla televizyon ve sinema alanlarında ortak çalışmalar gerçekleştirilmesi; farklı medya ve sektör temsilcileri ile ortaklıklar kurulması; mesleki eğitim ve değişim programları düzenlenmesi ve iki ülkenin kanaat önderleri arasında iletişim köprüsü oluşturulması söz konusudur. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun söz konusu iş birliğini iki ülke arasındaki 'iki devlet, tek millet' şiarına 'ortak medya' unsurunu eklemek olarak değerlendirmiştir.

Karabağ özelinde bakıldığında, işgalden kurtarılan topraklarda Ermenistan'ın yıllardır süren işgal politikasının izlerinin silinmesi ve Ermeni kuvvetleri çekilirken oluşturulan tahribatın giderilmesi noktasında Türkiye-Azerbaycan işbirliğinin kısa vadede nasıl sonuçlar ortaya koyacağı görülecektir. Özgürleştirilen topraklarda yol ve altyapının oluşturulması ve tarihi mirasın restorasyonu için Azerbaycan ile birlikte çalışılacaktır.

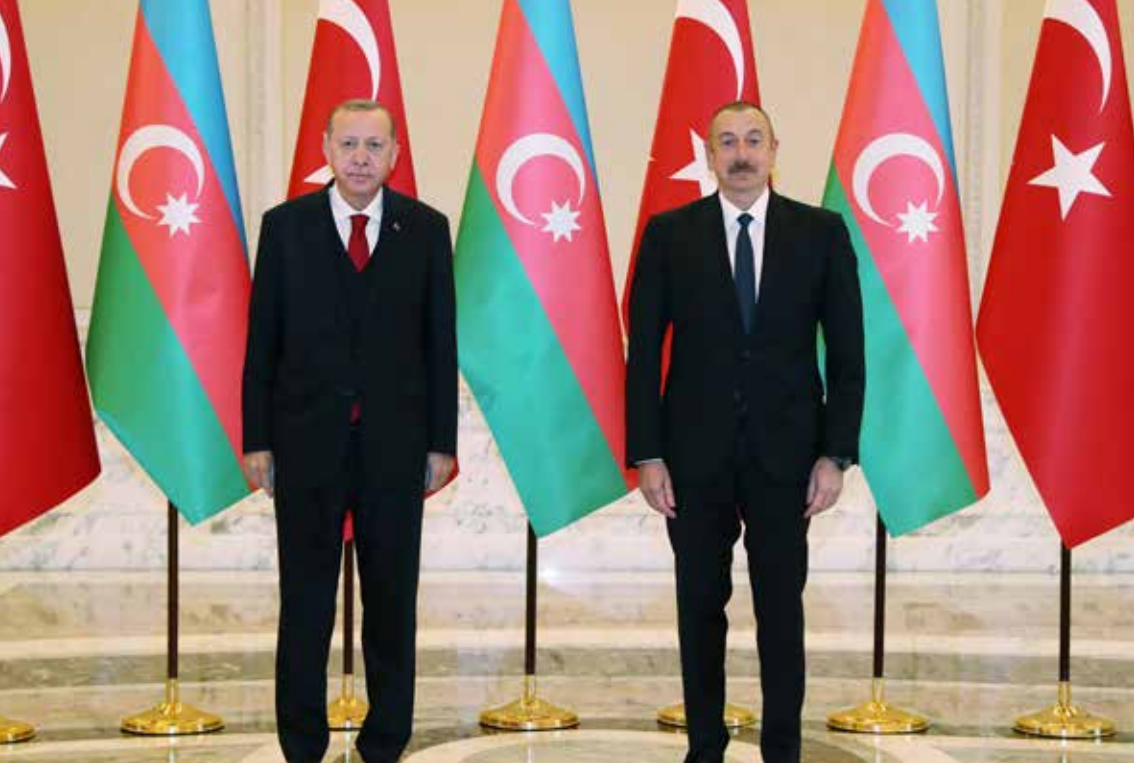

Böylelikle kısa bir süre içinde yerinden edilmiş Azerbaycanlıların işgalden kurtarılmış topraklarına dönüşü sağlanmış olacaktır.

Bölgesel açıdan bakıldığında, bölgede yeniden şekillenen dengelerin barış ve istikrar getirmesi ve bütün aktörlerin yeni dönemden kazançlı çıkması mümkündür. Hâlihazırda bölgede Ermenistan'ın dışında kaldığı pek çok istikrar girişimi mevcuttur. Ulaşım ve enerji nakil altyapısı bölgede büyük ilerleme kaydetmiştir. Ermenistan, haksız ve hukuksuz bir işgali otuz yıl sürdürerek bu girişimlerin dışında kalmıştır. 1915 olaylarına dair adil hafızayı reddeden bir söylemle Türkiye ve Türk karşıtlığına sarılan diasporanın gündeminin rehin aldığı Ermenistan, bölgesel işbirliği girişimlerinin dışında ve izolasyon halinde büyük bir yoksulluğun pençesinde uzun yıllar geçirmiştir. Ermenistan'ın bölge aktörleri ile uyum ve işbirliği geliştirmesi için bu haksız işgali sonlandırması gerekliliği geçmişte defalarca dile getirilmiştir.

Yeni dönemde Ermenistan yönetiminin önünde iki seçenek bulunmaktadır: Saldırgan politikalarını yeni provokasyonlar ekleyerek devam ettirecek ya da halkının refahını, güvenliğini ve bölgenin istikrarını düşünerek saldırgan politikalarını sona erdirip diplomatik

çözümüne yönelecektir. Erivan yönetiminin birincisini tercih etmesi durumunda nasıl bir sonuçla karşılaşacağına ilişkin ipuçları 44 günlük savaşta yaşananlara bakılarak kolayca anlaşılabilir. İkinci yolu tercih etmesi halinde bölgede barış ve huzur ortamı oluşacak ve bu durumdan en fazla faydalanan ülkelerden biri haline gelebilecektir. Ermenistan'ın ikinci seçeneği tercih etmesine yönelik olarak Türkiye ve Azerbaycan Cumhurbaşkanları 10 Kasım 2020'de düzenledikleri basın toplantısında Altılı Platform önerisinde bulunmuşlardır. Güney Kafkasya'da istikrarın sağlanması için getirilen bu öneri, Türkiye ve Azerbaycan'ın yeni dönemde bölgeye yönelik vizyonlarını ortaya koymaktadır. Nitekim hâlâ işgal altında bulunan Azerbaycan toprakları olmasına rağmen bölgesel istikrar için Ermenistan'a açık kapı bırakılmış ve Beşli Platform yerine Altılı Platform önerilmiştir. İkinci Karabağ Savaşı'nın sonuçlarının küresel düzeyde de yansımaları olmuştur. Her şeyden önce Türkiye ve Azerbaycan işbirliğinin sahada oluşturduğu pratik sonuçlar, sadece ikili ilişkiler veya bölge açısından değil küresel açıdan da anlamlıdır. Haksız ve hukuksuz bir şekilde

toprak işgalinin ilelebet sürmeyeceği mesajı, toprakları işgal altında bulunan halklar ve devletler açısından alınmıştır. Başta BM ve Minsk Grubu Eşbaşkanları olmak üzere sorunu yıllardır sürüncemede bırakan çok sayıda aktöre rağmen soruna alternatif çözümler bulunabileceği ve yeri geldiğinde çözümde denklem dışında kalabilecekleri gözler önüne serilmiştir.

Tarihi Zaferin Kronolojisi

27 Eylül 2020

- Ermenistan-Azerbaycan cephe hattında, Ermeni güçlerinin Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine ateş açması üzerine çatışmalar başladı.
- Azerbaycan ordusu, Ermeni güçlerin Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine ateş açması üzerine başlattığı karşı saldırıda, işgal altındaki bazı yerleşim birimlerini kurtardı. Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Fuzuli ve Cebrail bölgelerinde 6 köyün Ermenistan işgalinden kurtarıldığını açıkladı.
- Ermenistan ordusu, Azerbaycan'a yönelik yaptığı saldırılar esnasında bölgede görev yapan AA ekibini de hedef aldı.
- Ermenistan hükümeti, Yukarı Karabağ'daki vaziyet nedeniyle ülkede "savaş durumu" ve "genel mobilizasyon" ilan etti.
- Azerbaycan Milli Meclisi, ülkenin bazı şehir ve bölgelerinde savaş hali ilan edilmesi kararı aldı.
- Milli Savunma Bakanı Akar, Azerbaycan Savunma Bakanı Hasanov ile görüştü. Akar, görüşmede Türkiye'nin toprak bütünlüğünü koruma mücadelesinde sonuna kadar Azerbaycan'ın yanında olacağını ifade etti.
- Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov ile telefon görüşmesi yaptı.

28 Eylül 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığının açıklamasında, Ermenistan ordusunun sabah saatlerinden itibaren Terter şehrine ateş açtığı belirtilerek, önlem almak için karşılık verileceği ve Ermenistan'ın son kez uyarıldığı ifade edildi.
- Azerbaycan ordusu, Ermeni güçlerin Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine ateş açması üzerine başlattığı karşı saldırıda Talış köyü etrafındaki bazı yüksekliklerde kontrolü ele geçirdi.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, ülkede kısmi seferberlik ilan edilmesine yönelik kararı imzaladı.

Kronoloji

29 Eylül 2020

- Ermenistan-Azerbaycan cephe hattında gece boyu şiddetli çatışmalar sürdü.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermeni güçlerinin Fuzuli-Cebrail ve Ağdere-Terter yönlerinde kaybettikleri mevzileri geri almak için saldırı girişiminde bulunduğunu açıkladı.
- Fuzuli kentinin Ermeni güçlerinden temizlenmesi için başlatılan operasyonun sürdüğü aktararak, sabah saatlerinde Ermenistan ordusuna ait 4 tankın imha edildiği bildirildi.
- Azerbaycan ordusunun, Ermenistan ordusunun motorlu piyade alayını imha ettiği bildirildi.
- Azerbaycan ordusunun, Ermenistan ordusuna ait komuta gözlem mıntokasını imha ettiği, bir mevziye yapılan saldırıyı ise önlediği bildirildi.
- Ermenistan'ın S-300 füze sistemlerini Erivan'dan Azerbaycan ordusunun operasyon yürüttüğü bölgelere doğru harekete geçirdiği bildirildi.
- İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Ermenistan ordusunun, Azerbaycan'a yönelik tekrar eden saldırılarını kınadı.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, uluslararası toplumun Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın yaptıklarını görmezden geldiğini söyledi.
- Ermenistan ordusunun Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine gerçekleştirdiği saldırılarda 10 kişinin yaşamını yitirdiği, 30 kişinin yaralandığı bildirildi. Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı ve Başsavcılığının ortak açıklamasında, Ermenistan ordusunun 27-29 Eylül'de sivil yerleşim birimlerine ağır silahlarla saldırıda bulunduğu ifade edildi.

30 Eylül 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan Silahlı Kuvvetleri'nin Fuzuli yönündeki 4'üncü taburunun ağır topçu ateşine tutulduğunu ve Ermenistan'ın ağır kayıplar verdiğini duyurdu.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Hikmet Hacıyev, Ermenistan'a ait 2 Su-25 savaş uçağının dün dağa çarparak düştüğünü bildirdi. Hacıyev, uçaklardan birinin Türk Silahlı Kuvvetlerine ait F-16 uçağı tarafından düşürülmesine ilişkin iddiaların tamamen Ermenistan'ın dezenformasyonu olduğunu ifade etti.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, çatışmaların bitmesi açısından Azerbaycan'ın tek koşulunun Ermenistan ordusunun geri çekilmesi olduğunu ve başarılı operasyonlarla stratejik noktaları işgalden kurtardıklarını açıkladı.
- Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Karabağ sorununun 30 yıldır çözülmemiş olması nedeniyle Ermenistan'ın cesaretlendiğini ve uluslararası sistemi ve hukuku hiçe saydığını, bunun bir karşılığının olması gerektiğini ifade etti.

Tarihi Zaferin Kronolojisi

1 Ekim 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, 4 gün boyunca devam eden çatışmalarda, Ermenistan'a ait yaklaşık 200 tank ve zırhlı aracın, 228 top ve füze sisteminin, 30 hava savunma sisteminin, 6 komuta yönetim ve komuta gözlem mıntikasının, 5 mühimmat deposunun, 110 otomobilin ve 1 S-300 sisteminin imha edildiğini açıkladı.
- Ermenistan ordusunun, Azerbaycan'daki sivil yerleşim birimlerine gerçekleştirdiği saldırılarda hayatını kaybeden sivil sayısı 16'ya, yaralı sayısı 55'e yükseldi.
- Azerbaycan sivil yerleşim birimlerine saldırılarını sürdüren Ermenistan ordusu, bölgede görev yapan gazetecileri de hedef aldı. 27 Eylül'de AA ve TRT ekiplerinin atlattığı tehlikenin ardından farklı bölgelere yönelik saldırılarda ARB TV, Hazar TV, İctimai TV, SPACE TV, ATV, BAKU TV, AZERTAC, APA Haber Ajansı ve Turan Haber Ajansı gibi televizyon ve haber ajansları çalışanlarının görev yaptığı bölgelere Ermenistan ordusunun attığı mermiler isabet etti.

2 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusu, topraklarını işgalden kurtarmak için başlattığı operasyonlarda işgal altındaki Ağdere ilininin Madagiz bölgesindeki bazı stratejik tepelerde kontrolü sağladı.
- İşgal altındaki bölgelere Ermenistan'dan getirilen gönüllülerin, çatışmanın yoğunluğundan ve ağır kayıplardan korkarak savaşmayı reddettiği bildirildi.

Kronoloji

3 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusu, topraklarını işgalden kurtarmak için başlattığı operasyonda, Ermenistan ordusuna ait çok sayıda zırhlı aracı imha etti.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Azerbaycan yerleşim birimlerine ağır top atışları sonucunda 19 Azerbaycanlı sivilin hayatını kaybettiğini, 60'tan fazla kişinin yaralandığını ve yüzlerce evin yıkıldığını bildirdi.
- Ermenistan'ın Azerbaycan sivil yerleşim yerlerine yaptığı bombalı saldırıları görüntülemek için Terter kentinde bulunan Türk gazetecilerin bulunduğu yerin yakınlarına top mermileri düştü.

4 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusu Büyük Mercanlı, Maralyan ve Şeybey köylerinden sonra Karabağ bölgesinde kritik öneme sahip Cebrail kentini de işgalden kurtardı.
- Ermenistan askeri gruplarının, Azerbaycan'daki Gence şehrine yönelik saldırısında 1 sivil hayatını kaybetti, 4 kişi yaralandı.

Tarihi Zaferin Kronolojisi

5 Ekim 2020

- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye'de üretilen SİHA'ların çatışmalarda oynadığı role dikkat çekti: "Türkiye uluslararası camiada güçlü bir konuma sahip. Karabağ'daki çözüm sürecinde yer almalıdır. Türkiye'nin üst düzey SİHA'ları sayesinde can kayıpları azaldı. Bu SİHA'lar Türkiye'nin potansiyelini gösteriyor, bizi güçlendiriyor."
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanı Ersin Tatar, Ermenistan'ın Azerbaycan'a gerçekleştirdiği saldırıları kınadıklarını belirterek, "KKTC'nin her zaman Azerbaycan'ın yanında olduğunu ifade etti.

6 Ekim 2020

- Ermenistan'ın Azerbaycan'daki sivil yerleşim birimlerine gerçekleştirdiği saldırılarda hayatını kaybeden sivil sayısı 27'ye yükseldi.

Kronoloji

7 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusu, işgal altındaki topraklarını kurtarmak için başlattığı operasyonda, Ermenistan ordusunun 250 tank ve zırhlı aracını imha etti.
- Azerbaycan Başsavcılığı, Ermenistan ordusunun saat 21.00 sularında Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı'nın Yevlah ilinden geçen kısmına füze saldırısı düzenlediğini belirtti. Saldırının Azerbaycan ordusunca önlendiği kaydedildi.
- Rusya Devlet Başkanı Putin, Karabağ'da yaşananlardan ötürü endişe duyduklarını, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü kapsamında Ermenistan'a karşı sorumluluklarının olduğunu fakat çatışmaların Ermenistan topraklarında yapılmadığını ifade etti.
- Azerbaycan Enerji Bakanı Şahbazov yaptığı açıklamada Türkiye'nin verdiği desteğin manevi önemine dikkat çekti: "Muasır dünyada sürgün kalan toprağımızla ilgili kardeş Türkiye, her zaman olduğu gibi bugün de bizimle beraber. Türkiye, topraklarımızın hakkımız olarak bizim olması konusunda desteğini sürdürüyor."

8 Ekim 2020

- Azerbaycan, Atina Büyükelçisi'ni istişarelerde bulunmak üzere geri çağırdı. Yunanistan'ın Bakü Büyükelçisi'ni istişarelerde bulunmak üzere geri çağırması üzerine Azerbaycan'ın da Atina Büyükelçisi'ni aynı nedenle geri çağırdığı bilgisi paylaşıldı.

Tarihi Zaferin **Kronolojisi**

9 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusunun topraklarını işgalden kurtarmak için başlattığı operasyonda kontrolü sağladığı Cebrail ilinin köylerinde Azerbaycan bayrakları dalgalandı.
- Paşinyan, ülkedeki savaş hali kararında bazı değişiklikler içeren bir karar imzaladı. Karara göre, 'savaş hali' hukukunu sağlayan devlet organları ve yerel makam temsilcilerini, konuşmalarla dahi eleştiren, yalanlayan, etkisini sorgulayan veya başka bir şekilde değersizleştiren ifadelerin yayımlanması yasaklandı. Ermenistan ve Karabağ'ın savunmasına ve güvenliğine karşı kampanya yapılması, ordunun savunma kabiliyetine yönelik şüphe uyandıran programların yayımlanması da yasaklar arasına girdi.

10 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusu, ateşkese ihlal eden Ermenistan ordusunun zırhlı araçlarını imha etti.
- Karabağ'da Azerbaycan ve Ermenistan saat 12.00'dan itibaren cenazelerin ve esirlerin değişimini öngören insani amaçlı ateşkese varılması konusunda anlaşta.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan ordusunun yerleşim yerlerine beyaz fosfor içeren sis roketleri fırlattığını bildirdi.

Kronoloji

11 Ekim 2020

- Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Rus mevkidaşı Lavrov ile görüştü ve Ermenistan'ın ateşkese uyması konusunda uyarılmasını istedi.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye'nin bölgeye ve çatışmalara yönelik rolüne dikkat çekti. Türkiye'nin dünyada ve bölgede istikrar sağlayan bir role sahip olduğunu belirterek, "Türkiye'nin çatışmanın çözümünde önemli rol oynaması gerektiğine ve oynayacağına dair hiç şüphe yok. Bunun hukuki mi yoksa fiili mi olacağı ise teknik bir konudur. Çatışmayı çözmek istiyorsak, bu yeni bir formatta çözülmelidir" dedi.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Gence'deki sivillere yapılan füze saldırısının sorumlusunun Ermenistan yönetimi olduğunu belirterek, saldırıyı savaş suçu olarak nitelendirdi ve Ermenistan'ın Cenevre Sözleşmelerini alenen ihlal ettiğini belirtti.
- Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi), Ermenistan'ın Azerbaycanlı sivillere ve yerleşim yerlerine yönelik gerçekleştirdiği saldırıları kınadı.
- Ermenistan ordusunun, ateşkesin üzerinden 24 saat geçmeden, Azerbaycan'ın Gence kentine füzelerle saldırması sonucu 5 kişi öldü, 28 kişi yaralandı.

12 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusu, Ermenistan ordusunun ateşkese rağmen gece boyunca Ağdere, Ağdam, Fuzuli ve Cebrail'e yönelik düzenlediği saldırıları önledi. Ermenistan ordusuna ait 1 T-72 tankın ve 3 Grad füze sisteminin imha edildiği, çok sayıda askerin etkisiz hale getirildiği ve Ermeni askerlerin araçlarını bırakarak kaçtığı belirtildi.
- Azerbaycan ordusunun Ermenistan'a ait 3 İHA'yı düşürdüğü bildirildi.
- Azerbaycan Ulusal Mayın Temizleme Ajansı Direktörü Gazanfer Ahmedov, Gence'de sivillere ait yerleşim yerini hedef alan füzenin orta menzili balistik füze Elbrus olduğunu açıkladı. belirlendiğini söyledi.

Tarihi Zaferin **Kronolojisi**

13 Ekim 2020

- Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, "ateşkes" çağrılarına ilişkin olarak uluslararası toplumun ateşkes çağrılarının makul olduğunu ancak Ermenistan'a da Azerbaycan'ın topraklarından çekil çağrısı yapılması gerektiğini ve sadece bu durumda uluslararası toplumun gerçekten bu sorunu çözüme arzusunun görülebileceğini belirtti.
- Azerbaycan Merkez Bankası, Karabağ'ın sözde Ermeni yönetimine yardım için hesaplar açılmasına olanak sağlayan Rus Sberbank'a protesto mektubu göndererek, hesapların derhal kapatılmasını istedi.
- Azerbaycan Başsavcılığı, 27 Eylül'den 13 Ekim'e kadar Ermenistan'ın saldırıları nedeniyle 42 Azerbaycanlı sivilin yaşamını yitirdiğini, 206 sivilin yaralandığını ve 1479 ev, 66 apartman, 241 kamu binasının kullanılamaz hale geldiğini duyurdu.

14 Ekim 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Fuzuli yönünde uçuş gerçekleştiren Ermenistan'a ait İHA'nın Azerbaycan hava savunma güçlerince imha edildiğini bildirdi.
- Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov, Ermenistan ordusunun balistik füzelerinin meşru bir askeri hedef olarak ve sivil halkı koruma amacıyla Azerbaycan ordusunca imha edildiğini duyurdu.
- Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Görüşmede Azerbaycan-Ermenistan meselesi değerlendirildi.

Kronoloji

15 Ekim 2020

- Ermenistan ordusunun, Azerbaycan'ın Terter kentinde defin töreni için mezarlığa giden sivillere yönelik düzenlediği saldırıda 3 kişi hayatını kaybetti, 3 kişi yaralandı.

16 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusu, Ermenistan ordusunun saldırı girişimlerini önledi ve Ermenistan ordusuna ait 2 T-72 tankı, 1 Grad füze sistemi, 5 D-30 obüsü, 2 ZSU-23-4 Şilka kundağı motorlu uçaksavar ve mühimmat taşıyan 8 aracı imha etti.
- Ermenistan ordusu, Azerbaycan'ın Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ndeki Ordubad iline roketli saldırı düzenledi.

Tarihi Zaferin **Kronolojisi**

17 Ekim 2020

- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Fuzuli kenti ve birkaç köyün işgalden kurtarıldığını duyurdu.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Cebrail ili yönünde Ermenistan ordusuna ait Su-25 savaş uçağının Azerbaycan askerlerine havadan saldırı girişiminde bulunduğunu ve uçağın Azerbaycan hava savunma güçlerince düşürüldüğünü açıkladı.
- Ermenistan ordusu Azerbaycan'ın Gence ve Mingeçevir kentlerine füze saldırısı düzenledi. Saldırıda 13 sivil hayatını kaybetti, 45'ten fazla kişi yaralandı.
- Ermenistan'ın, Azerbaycan yerleşim birimlerine top ve füzelerle gerçekleştirdiği saldırılarda bugüne kadar 60 sivil yaşamını yitirdi, 270 sivil yaralandı.

18 Ekim 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan tarafından yayılan Azerbaycan askerlerinin kuşatma altında bulunduğu yönündeki bilgilerin dezenformasyon ve yalan olduğunu belirtti.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan askerlerinin tarihi Hudaferin Köprüsü'ne Azerbaycan bayrağı diktiğini açıkladı.
- Ermenistan ordusunun insani amaçlı geçici ateşkese uymadığı bildirildi.

Kronoloji

19 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusunun son olarak ele geçirdiği 13 köy ile işgalden kurtarılan yerleşim yeri sayısı 78'e ulaştı.

20 Ekim 2020

- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Zengilan kent merkezi ve 6 köyü ile Fuzuli, Cebrail ve Hocavend'e bağlı 18 köyün işgalden kurtarıldığını açıkladı. Aliyev, ulusa sesleniş konuşması yaparak, Fuzuli ilinin Dörtçınar, Kürtler, Yukarı Abdurrahmanlı, Kargapazar, Aşağı Veyselli ve Yukarı Aybasanlı; Cebrail ilinin Sarafşa, Hasankaydı, Fuganlı, İmambağı, Taşveyselli, Aktepe ve Yar Ehmedli; Hocavend ilinin Ağcakend, Mülküdere, Taşbaşı, Güneşli ve Veng köylerinin işgalden kurtarıldığını duyurdu.
- Aliyev, Hocavend'in Veng köyünün ismini Çınarlı olarak değiştirdiğini kaydetti.

Tarihi Zaferin Kronolojisi

21 Ekim 2020

- Azerbaycan ordusu, Ermenistan'a ait 3 İHA'yı düşürdü.
- Ermenistan'ın, Azerbaycan yerleşim birimlerine top ve füzelerle düzenlediği saldırılarda bugüne kadar 63 kişi hayatını kaybetti, 292 sivil yaralandı.

22 Ekim 2020

- Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Azerbaycanlı mevkidaşı Ceyhun Bayramov ile telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Çavuşoğlu ve Bayramov, Karabağ'daki son durumla ilgili fikir alışverişinde bulundu.
- NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, NATO'nun Karabağ'daki çatışmanın tarafı olmadığını Ermenistan Cumhurbaşkanı Armen Sarkisyan'a hatırlattı.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, yerel saatle 07.00 civarında Siyezen iline 3, saat 09.00 civarında Gebele iline 2 ve Kürdemir iline 1 füze fırlatıldığını açıkladı.

Kronoloji

23 Ekim 2020

- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Hocavend ilinin Dolanar ve Bünyadlı; Cebrail ilinin Dağ Tumas, Nüsüs, Heleflı, Minbaşılı ve Veyselli; Zengilan ilinin Venedli ve Mirzhesenli ve Gubadlı ilinin Zılanlı, Kürt Mahrızlı, Muğanlı ve Alakurşak köylerinin Ermenistan'ın işgalinden kurtarıldığını duyurdu.
- Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Azerbaycan topraklarındaki işgali ve saldırıları ile kriz başlatan Ermenistan'ın sivil halka karşı yaptığı saldırıların savaş suçu olduğunu vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu meselede haklı ile haksızı, işgal edilen ile işgalciyi ayırt eden bir noktada durmanın mühim olduğunu ifade etti.
- Azerbaycan ordusunun topraklarını kurtarmak için başlattığı operasyonda esir alınan Ermenistan askeri Albert Mikaelyan, PKK'lı teröristlerin Yukarı Karabağ'da Ermenistan saflarında savaşta bulunduğunu itiraf etti.

24 Ekim 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, operasyonların gece boyunca Ağdere, Hocavend, Fuzuli, Hadrut ve Gubadlı yönlerinde değişen yoğunlukta sürdüğünü belirtti.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, sabah saatlerinde Cebrail ili yönünde bir dronenin teknik araçlarla yere indirildiğini duyurdu.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, cephenin Gubadlı istikametinde Ermenistan'a ait bir savaş uçağının düşürüldüğünü açıkladı.
- Azerbaycan Başsavcılığı, Ermenistan ordusunun Goranboy ve Terter illerine top ve füzelerle saldırı düzenlediğini bildirdi.

Tarihi Zaferin Kronolojisi

25 Ekim 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Azerbaycan ordusunun harekât planına uygun bir şekilde başlıca istikametlerde faaliyetlerini sürdürdüğünü ve kontrol edilen alanları daha da genişlettiğini açıkladı.

26 Ekim 2020

- ABD'nin Azerbaycan ile Ermenistan'ın üzerinde anlaştiğini açıkladığı insani amaçlı geçici ateşkes yerel saatle 08.00'da yürürlüğe girdi.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan ordusunun 08.05'te geçici insani ateşkesi ihlal ederek, işgal altındaki Laçın kenti istikametinden Laçın'ın Sefiyan köyünde konuşlu Azerbaycan birliklerine top atışı gerçekleştirdiğini duyurdu.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Ermenistan'ın ateşkesi ihlal etmesine ilişkin açıklamada bulundu. Aliyev, yaptığı açıklamada, "Biz esirlerin, cenazelerin değiştirilmesi için ateşkesine razı olduk. Ermenistan birkaç dakika geçtikten sonra ateşkesi bozdu" dedi. Cumhurbaşkanı Aliyev, "Ateşkes isteyenler Ermenistan'a silahlar gönderiyor. Listesi bende var. Ateşkesi isteyen niye silah gönderir" ifadelerini kullandı.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, ülkede bulunan Türk F-16'ların daha önceden tatbikat için geldiğini fakat kardeş Türkiye tarafından manevi destek için burada tutulduğunu söyleyerek, "eğer bize karşı dışarıdan bir saldırı gerçekleşirse o zaman o F-16'ları görecekler" dedi.

Kronoloji

28 Ekim 2020

- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Zengilan'ın Birinci Ağal, İkinci Ağal, Üçüncü Ağal ve Zerneli; Fuzulî'nin Mandılı; Cebrail'in Kazanzemi, Hanağabulak, Çüllü, Kuşçular ve Karaağac ve Gubadlı'nın Giyaslı, Edilce ve Gılcan köylerinin Ermenistan'ın işgalinden kurtarıldığını duyurdu.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Azerbaycan'ın Yukarı Karabağ'da süren çatışmalara ilişkin Ermenistan'a karşı geçici tedbir uygulanması konusundaki talebini incelemeyi kabul etti. AİHM'den yapılan yazılı açıklamaya göre,
  - Azerbaycan, mahkemeden Ermenistan'ın kamuya açık alan, mezar ve diğer sivil yerleşimlere karşı düzenlediği füze saldırılarına son vermesini istedi.
  - Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan'ın topraklarındaki "suç güçlerine" askeri, siyasi ve maddi destek vermemesini; askerlerini, askeri teçhizatları ve gerçekte paralı asker olan "gönüllü kişileri" ile yurt dışında yaşayan Ermeni asıllı kişileri Azerbaycan topraklarına göndermemesini talep etti.
  - Azerbaycan, kendi topraklarında yasa dışı şekilde bulunan Ermeni askerlerin ve savaşıların geri çekilmesini ve Erivan yönetiminin Azerbaycan'a yönelik nefret politikasını sonlandırmasını istedi.
- Ermenistan'ın Azerbaycan yerleşim birimlerine top ve füzelerle düzenlediği saldırılarda bugüne kadar 69 sivil hayatını kaybetti, 322 sivil yaralandı.

29 Ekim 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, çatışmaların ağırlıklı olarak cephenin Hocavend, Fuzuli ve Gubadlı yönlerinde devam ettiğini belirtti. Cephenin farklı bölümlerinde Ermenistan ordusuna ait 2 T-72 tankı, 2 Grad füze sistemi, 14 farklı tipte top, birkaç karakol ve 6 otomobilin imha edildiği ve çok sayıda askeri personelin etkisiz hale getirildiği kaydedildi.
- Azerbaycan ordusu Ermenistan ordusuna ait 2 Su-25 savaş uçağını düşürdü.
- Ermenistan'ın Azerbaycan yerleşim birimlerine top ve füzelerle düzenlediği saldırılarda bugüne kadar 90 sivil hayatını kaybetti, 392 sivil yaralandı. Hayatını kaybedenlerden 11'i çocuktur. 8 çocuk ise, yaralandı.

Tarihi Zaferin Kronolojisi

30 Ekim 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, çatışmaların ağırlıklı olarak cephenin Ağdere, Hocavend ve Gubadlı yönlerinde devam ettiğini açıkladı.
- Azerbaycan ordusu, ülkenin Berde kentindeki sivilleri hedef alan Ermenistan'a ait Smerç füze sistemini imha etti.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan ordusunun Cebrail'in Hüdaverdili, Kurbantepe, Şahveledli ve Hubyarlı; Zengilan'ın Aladin ve Vecneli; Kubadlı'nın Kavdadık, Memer, Mollalı köylerinin Ermenistan'ın işgalinden kurtarıldığını duyurdu.
- Ermenistan'ın, Azerbaycan yerleşim birimlerine top ve füzelerle düzenlediği saldırılarda bugüne kadar 91 sivil hayatını kaybetti, 400 sivil yaralandı.

31 Ekim 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan'ın Yukarı Karabağ'daki çatışmalarda fosfor bombası kullanabileceği uyarısı yaptı. Bakanlık, işgal altındaki Hocavend istikametinde konuşlu Ermenistan ordusunun 1'inci kolordusuna bağlı 37. Tümenin 3. Motorize Alayı birimlerince, büyük miktarda fosfor bombası getirildiği yönünde istihbarat alındığını bildirdi.
- Azerbaycan, Ermenistan'ın işgalinden kurtarılan İran sınırına karakollar kurdu.
- Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov ve Ermenistan Dışişleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan ile AĞİT Minsk Grubu Eşbaşkanları Yukarı Karabağ'daki gelişmeleri görüşmek üzere bir araya geldi.
  - İsviçre'nin Cenevre kentinde düzenlenen toplantıya AĞİT Minsk Grubu Eşbaşkanları Rus Igor Popov, Fransız Stephane Visconti ve ABD'li Andrew Schofer'in yanı sıra AĞİT Özel Temsilcisi Andrzej Kasprzyk de katıldı.
  - Azerbaycan Dışişleri Bakanı Bayramov, sorunun uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde ve BMGK ilgili kararları temelinde çözülmesi gerektiğini belirtti.
  - İnsani tedbirler hakkında konuşan Bayramov, Azerbaycan'ın yapıcı yaklaşımına vurgu yaptı ve Azerbaycan'ın işgalden kurtardığı bölgelerde kalan Ermenistan askerlerinin cesetleri ile yaşlı

Kronoloji

1 Kasım 2020

- bir kadını tek taraflı şekilde iade ettiklerini hatırlattı.
- Bayramov, Ermenistan'ın uluslararası hukuku alenen ihlal ederek sivillere ve yerleşim yerlerine kasten ateş açmasının kabul edilemez olduğunu vurguladı.
- AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları toplantıya ilişkin ortak bildiri yayınladı. Bildiriye göre, taraflar sivil halkı veya askeri olmayan nesnelere kasıtlı olarak hedef almama konusunda mutabakat sağladı.
- Rusya Dışişleri Bakanlığı, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın Rusya'dan tekrar yardım talep etmesine yanıt olarak, çatışmaların Ermenistan toprağında olmadığını hatırlattı.
- Ermenistan'ın, Cenevre'de sağlanan "sivil halkı veya askeri olmayan noktaları hedef almama" mutabakatını ihlal ettiği ve Azerbaycan'ın sivil yerleşim birimlerine top ve füzelerle saldırdığı bildirildi.
- Azerbaycan ordusunun başarılı taarruz hareketleriyle Ermenistan ordusundan kurtarılan yerleşim yeri sayısı 193'e yükseldi.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nu kabul etti.

Tarihi Zaferin **Kronolojisi**

2 Kasım 2020

- Azerbaycan ordusu, ateşkese rağmen cephenin farklı istikametlerinde gece boyunca Azerbaycan askerlerine ve yerleşim birimlerine ateş açan Ermenistan güçlerine kayıplar verdi.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan ordusunun Cebrail'in Çaprand, Hacı İsaklı ve Goşa Bulak; Zengilan'ın Dere Giletağ ve Büyük Giletağ; Gubadlı'nın Işıklı, Murathanlı ve Milanlı köylerinin Ermenistan'ın işgalinden kurtarıldığını duyurdu.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, temaslarda bulunmak için Bakü'ye gelen AK Parti İzmir Milletvekili Binali Yıldırım ve beraberindeki TBMM heyetini kabul etti.
- Türk Konseyi, Ermenistan'ın saldırılarından etkilenen Azerbaycanlı sivillere insani yardım gönderdi. Türk Konseyi çatısı altında faaliyet gösteren Türk Ticaret ve Sanayi Odasının Bakü'de düzenlenen olağanüstü toplantısının ardından, Ermenistan'ın füze ve toplarla saldırdığı Berde kentine insani yardım malzemesi gönderildi.

3 Kasım 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, cephenin farklı bölümlerinde Ermenistan ordusuna ait 4 "Grad" füze sistemi, 1 KUB uçaksavar sistemi, 9 farklı tipte top, 2 mühimmat dolu kamyonun imha edildiğini ve çok sayıda askeri personelin etkisiz hale getirildiğini duyurdu.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenistan'a ait cephede keşif uçuşu yapan bir İHA'nın Azerbaycan hava savunma güçlerince vurularak düşürüldüğünü açıkladı.
- Azerbaycan'da Ermenistan saflarında savaşan "VoMa" isimli terörist gruba yönelik soruşturma açıldı.

Kronoloji

4 Kasım 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, cephenin farklı bölümlerinde Ermenistan ordusuna ait 2 T-72 tankı, 3 D-30 obüsü, 1 Zastava M-55 uçaksavarı, 1 taktik İHA ve 3 kamyonun imha edildiğini ve çok sayıda askeri personelin etkisiz hale getirildiğini bildirdi.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan ordusunun 7 köyü daha Ermenistan'ın işgalinden kurtardığını duyurdu.

5 Kasım 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, çatışmaların ağırlıklı olarak cephenin Ağdere ve Hocavend yönlerinde devam ettiğini belirtti.
- Kırım'ın işgalinde rol alan silahlı milislerin, Yukarı Karabağ'daki çatışmalarda Ermenistan saflarında yer aldığı ortaya çıktı. Ermeni asıllı Rus vatandaşı Armen Martoyan liderliğindeki milisler hem sivil Azerbaycanlılara hem de bölgede operasyon yürüten Azerbaycan askerlerine karşı düzenlenen saldırılarda paralı asker olarak yer aldı.
- Azerbaycan'ın Terter kentinde bir evin bahçesine düşen ancak patlamayan Smerch füzesi, Azerbaycan Ulusal Mayın Temizleme Ajansı (ANAMA) uzmanları tarafından etkisiz hale getirildi.
- Ermenistan'ın Azerbaycan yerleşim birimlerine top ve füzelerle düzenlediği saldırılarda yaralanan bir kişinin hayatını kaybetmesiyle sivil can kaybı sayısı 92'ye çıktı.

Tarihi Zaferin **Kronolojisi**

6 Kasım 2020

- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, çatışmaların ağırlıklı olarak cephenin Ağdere, Ağdam, Hocavend ve Gubadlı yönlerinde devam ettiğini belirtti.

7 Kasım 2020

- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan ordusunun 16 köyü daha Ermenistan'ın işgalinden kurtardığını duyurdu. Böylece, Azerbaycan ordusu Yukarı Karabağ'da 27 Eylül'den itibaren 4 kent merkezi, 3 kasaba ve 200'den fazla köy ile bazı önemli tepeleri Ermenistan'ın işgalinden kurtardı.
- Ermenistan ordusunun, Berde ilinin Yeni Eyrice köyüne gerçekleştirdiği topçu saldırısında 1 Azerbaycanlı sivil hayatını kaybetti.

8 Kasım 2020

- Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Yukarı Karabağ'ın sembol şehri Şuşa'nın işgalden kurtarıldığını duyurdu. "28 yıl sonra Şuşa'da ezan sesi duyulacak" diyen Aliyev, 30 yıllık müzakere sürecinin hiçbir sonuç vermediğini, savaş meydanında şehitler vererek zafer kazandıklarını söyledi.
- Azerbaycan Savunma Bakanlığı, çatışmaların ağırlıklı olarak cephenin Ağdere, Ağdam, Hocavend ve Gubadlı yönlerinde devam ettiğini bildirdi.
- Ermenistan ordusunun iki ülke sınırında da ateşkesi ihlal ettiği, Ermenistan arazisinden Tovuz, Gedebey ve Daşkesen illerindeki Azerbaycan mevzilerine ateş açıldığı belirtildi.
- Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Bakü'de görüştü.

Kronoloji

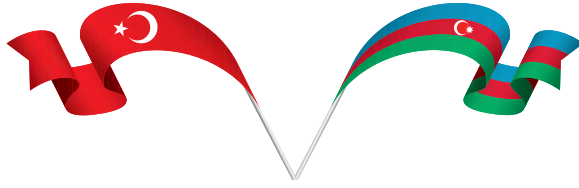
9 Kasım 2020

- Azerbaycan, Ermenistan'ın işgalinden kurtarılan İran sınırındaki Zengilan'a karakollar kurarak bayrağını göndere çekti.
- Azerbaycan ordusu, topraklarını kurtarmak için başlattığı operasyonda Ermenistan ordusuna ait araç ve mevzileri kamikaze İHA ve toplarla vurdu.
- Şuşa'nın işgalden kurtarılmasına ilişkin değerlendirmelerde bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Şuşa'nın düşüşünden sonra yaptığı açıklamaları ekrandan gözleri yaşlı izlediklerini söyledi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, kısa sürede başta Kelbecer ve Laçın olmak üzere işgal altındaki yerlerin de sahiplerine teslim edileceğini bildirdi.

10 Kasım 2020

- Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Azerbaycan ile Ermenistan arasında 00:00'dan (TSİ) itibaren ateşkes başladığını duyurdu. Putin Azerbaycan, Ermenistan ve Rusya'nın, Yukarı Karabağ meselesine ilişkin ortak açıklamayı kabul ettiğini bildirdi.
- Azerbaycan Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamada, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve İlham Aliyev'in telefon görüşmesi gerçekleştirildiği bildirildi. Yukarı Karabağ Savaşında Azerbaycan'ın kazandığı zafer nedeniyle liderlerin birbirlerini kutladığı kaydedildi. Aliyev, savaş döneminde Azerbaycan'a verdikleri siyasi ve manevi desteklerinden dolayı Erdoğan ve Türk halkına bir kez daha teşekkür etti.
- Ermenistan'da muhalif partiler, Azerbaycan ile Ermenistan arasında çatışmaları sona erdiren anlaşmayı imzalaması nedeniyle hükümeti protesto edeceklerini duyurdular ve Ermenistan tarihinin en utanç verici sayfasının dün yazıldığını açıkladılar.

Victory in Nagorno-Karabakh after 44 Days:

THE TOKEN OF THE
TURKEY-AZERBAIJAN
BROTHERHOOD

P R E F A C E

Towards the end of the 20th century, humanity's greatest hope was that the world, which had gone through two great wars and a cold war, would learn from what happened and that massacres and occupations would come to an end. Unfortunately, the expectation did not come true, and some states continued to destroy the rules of international law, invade countries and murder civilian and vulnerable people. The damage caused by these unfair and unlawful attempts before the world's eyes was not observed only in the political field. It also destroyed the hope of humanity as it entered a new century. The fact that Armenia has invaded Azerbaijan's lands for 30 years, expelled people from their homelands and committed brutal massacres has been engraved as a black stain on the history of humanity.

On the other hand, we are all going through times when injustices, occupations are coming to an end, and great victories are being achieved. Here, Azerbaijan concluded in 44 days with victory the Nagorno-Karabakh issue, in other words, the illegal occupation by Armenia, which Minsk Group had failed to resolve for 30 years. Turkey has supported Azerbaijan's struggle from the very beginning with all its institutions and organizations; stood with his Azerbaijani brothers with all available means. The principle of "one nation, two states", which is the basic philosophy of our solidarity with Azerbaijan, and the spirit of unity and solidarity we display, has been crowned with Karabakh's liberation.

The Karabakh victory of Azerbaijan is lawful and well-deserved in terms of international law and diplomacy and the military perspective. Because Azerbaijan did not encroach upon anybody's land, did not attack anyone, and liberated the lands that have been occupied for 30 years despite the resolutions of the United Nations and the OSCE. Azerbaijan did this by remaining within the boundaries of legitimacy, not targeting civilians and civilian settlements like the Armenian state did.

This victory does not mean that our struggle is over. The struggle that has been waged in the political and military spheres so far will continue on many different fronts from now on. During the 30-year occupation period, all the cities and villages in the region were destroyed, even the cemeteries were demolished; historical and cultural assets and natural wealth were plundered. The law of war was seriously violated, and human dignity was trampled upon.

I would like to underline that with the Karabakh Victory a new page has been opened in the history of the Caucasus. I believe that the history of the region will be shaped towards a new di-

rection. Undoubtedly, one of the biggest shares in Azerbaijan's success in both military and diplomatic terms belongs to my precious brother Esteemed President Ilham Aliyev. Thus, my brother Ilham Aliyev fulfilled the wish that the late Heydar Aliyev left as his will. I hope Azerbaijan will continue to write epics under the skillful leadership of Ilham Aliyev.

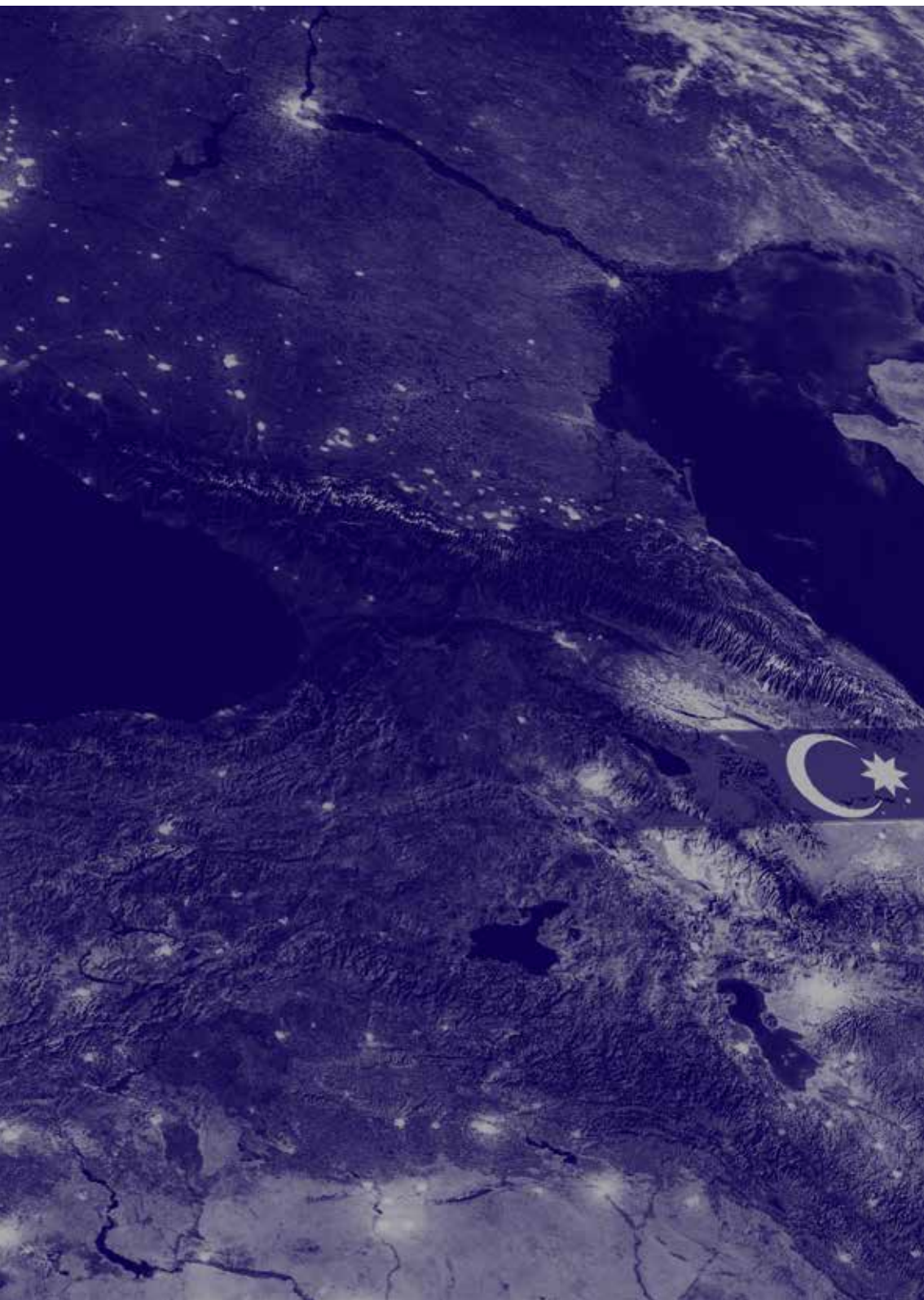
Let's never forget that; people and societies that have lost their dignity and personality throughout history have always found themselves in the pit of humiliation. In our millennia-long history, we have never compromised neither our personality nor our dignity. In the Nagorno-Karabakh issue, we have made great efforts for the liberation of the occupied Azerbaijani territories with a character that suits our nation and in accordance with our shared history, culture, belief and language unity.

As Turkey, we will continue to be on the side of the truth, the righteous, the oppressed, and we will continue to speak up and pursue policies to this end. We will fight with all our might for peace to prevail in our region and the world.

I wish Allah's mercy upon the heroes who fell martyrs during Azerbaijan's epic struggle for 44 days, and I wish healing to the veterans.

PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF TURKEY
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

01

Historical Background

01

Historical Background

Since the Great Seljuks, Nagorno-Karabakh has been a Turkish-Islamic town predominantly inhabited by Oghuz-Turkish tribes. Nagorno-Karabakh, which was under the rule of Turkish-Islamic states respectively such as Eldiguz, Ilkhanate, Timurid, Aq Qoyunlu and Safavids, became a part of the Ottoman Empire in 1578. Nagorno-Karabakh had been one of the fields where the Ottoman-Safavid power struggle was manifested for a long time after this date. In the 18th century, when the Safavid Dynasty from Oghuz tribes was overtaken by another Oghuz tribe, the Afshar, important fractions occurred in the history of Azerbaijan and Nagorno-Karabakh.

In 1747, with the death of Nadir Shah, the founder of the Afsharid dynasty, the Khanate period started in Azerbaijan, and the Karabakh Khanate was established along with the khanates such as Yerevan, Ganja, Baku and Tabriz. The Karabakh Khanate ended with the Treaty of Turkmenchay in 1828, which divided Azerbaijan into two and left Northern Azerbaijan under Russian control.

Since this date, when Northern Azerbaijan was subjugated by the Russians, interventions in the demographic and cultural structure of the region started and the foundations of the Nagorno-Karabakh problem were laid. Armenians who were immigrated to the region within the framework of the population policies of Moscow since the 19th century started to claim rights over Nagorno-Karabakh. After the Bolsheviks invaded Azerbaijan and naturally Nagorno-Karabakh in May 1920, the status of the region became a matter of debate in Moscow. Due to the report submitted to Lenin on May 20, 1920, by the Bolshevik leader Anastas Mikoyan, who was also an Armenian,

assessing that “Armenians had no ties with Nagorno-Karabakh and the region should not be separated from Baku”, Nagorno-Karabakh was projected within the borders of Azerbaijan S.S.R. (Soviet Socialist Republic).

The unfolding of Nagorno-Karabakh again as a problem falls in the 1970s. During the World Armenians Congress held during this period, several decisions were taken to initiate actions for the annexation of Nagorno-Karabakh to Armenia. At the end of the 1980s, Armenians forcing the Azerbaijani Turks living in Nagorno-Karabakh to migrate under pressure began increasing the volume of their aggression and killing Azerbaijani civilians when their demands for the annexation of the region to the Armenian SSR were rejected by Moscow.

After the dissolution of the USSR, with the independence of the states of Azerbaijan and Armenia, the problems regarding the ownership of Nagorno-Karabakh turned into conflict and war; Nagorno-Karabakh and adjacent rayons were occupied by Armenia. With the occupation, Nagorno-Karabakh witnessed one of the most sorrowful massacres in the history and forced migration that caused nearly one million Azerbaijani Turks to be displaced from their homes. At the dawn of the 21st century, at a time when the Cold War ended and human rights were most uttered, the international public did not display an adequate reaction to the massacres and crimes against the humanity in the South Caucasus, and the deadlock because of this conflict has been recorded in the history of humanity.

Although the United Nations Security Council (UNSC) declared the unlawfulness of the Armenian occupation in Nagorno-Karabakh with four separate resolutions, Armenia never inclined to withdraw from the occupied territories. Numerous meetings held for decades within the framework of the Minsk Group established within the Organisation for Security and Cooperation in Europe (OSCE) for a peaceful solution of the issue have not born any concrete contribution to the solution. In this context, it is quite meaningful that the USA, France and Russia, as the co-chairs of the OSCE Minsk Group, are the three countries where the Armenian diaspora is the most active in the world.

The statements of the President of Azerbaijan, Mr Ilham Aliyev, that he would solve the problem by resorting military means if needed, could not be read properly by the actors such as the USA, France and Russia, and the moves that eliminated the plan to sustain the occupation as long as possible with the delaying tactics of Armenia were not put into action.

Considering the point where Azerbaijan and Armenia have come from in the last thirty years, it is easily understood that the occupation is not sustainable for Armenia. As a matter of fact, Armenia, realising that it has become weaker and weaker against Azerbaijan, wanted to change the course of events with a new provocation and launched attacks to Azerbaijani lands.

Armenia's attack on Azerbaijan's Tovuz city on July 12, 2020, is a landmark in the history of the Nagorno-Karabakh issue. Tovuz, which is located in a relatively remote location from Nagorno-Karabakh, is like a crossroad connecting the East and West for Turkey-Azerbaijan joint transport and energy projects. In this context, it has a meaning that Tovuz was put in the target. However, Armenia's provocative plan has cost it dearly and the conflicts initiated by Armenia have been ended up with the victory of Azerbaijan liberating the settlements in Nagorno-Karabakh one by one.

With the principle of "Azerbaijan's sorrow is our sorrow, its happiness is our happiness," Turkey has always stood by friendly Azerbaijan in its just cause. In Azerbaijani brothers and sisters' case, Turkey has never hesitated to take a stance against any kind of attacks on Azerbaijan's rights, law and territories.

Turkey has not only stood by Azerbaijan with the strong fellowship bonds but also shouldered a great responsibility to turn into the Caucasus and the world more peaceful, safer and more prosperous place for everyone, in the name of the law and the humanity. This stance is a manifestation of Turkey's will to contribute in ending 28 years of unfair occupation and President Mr Recep Tayyip Erdoğan's call for a more just world. Turkey has been maintaining its role of a guarantor of peace, tranquillity and justice in the region and the world.

02

The Occupation of Nagorno-Karabakh and the Unwanted Peace

02

The Occupation of Nagorno-Karabakh and the Unwanted Peace

Nagorno-Karabakh, which has been an inseparable part of Azerbaijan politically and geographically for centuries, was also within the borders of the first independent Azerbaijan Democratic Republic in 1918. The origins of the Nagorno-Karabakh conflict can be dated back to the settlement of the Armenian population in the regions invaded by Russia in the 18th century as part of its expansion plans in the Caucasus. According to the first official Russian census in 1832, while 64 per cent of the population of Nagorno-Karabakh was Azerbaijani Turks and 34 per cent Armenian, especially after the First World War, an artificial Armenian region was created in the Azerbaijani territory with the resettlement of Armenians in Nagorno-Karabakh. During the Soviet period, an establishment under the name of the Nagorno-Karabakh Autonomous Oblast was formed within Azerbaijan, and Armenians were made to migrate to this region. During the dissolution of the Soviet Union, the actions taken to include the Nagorno-Karabakh Autonomous Oblast in Armenia initiated the conflicts in the region.

After Azerbaijan and Armenia gained their independence from the Soviet Union in 1991, these conflicts evolved into a war. Until this period, while Armenia had a national army and heavy weapons left over from the USSR, Armenian troops occupied approximately 20 per cent of the Azerbaijani territory since Azerbaijan had a newly established army with a weak inventory. Although Armenia committed many war crimes and crimes against humanity during the First Karabakh War, it was never really questioned by the international community.

With these actions, Armenia disregarded the main principles of the basic instruments of international law such as the 1949 Geneva Conventions, the Rome Statute of the International Criminal Court and the European Convention on Human Rights. For example, Armenia's attacks on civilians are a clear violation of Article 8 (b) of the Rome Statute, which states that "intentionally directing attacks against the civilian population as such or against individual civilians not taking direct part in hostilities" is a war crime. Similarly, Armenia violated Article 35 of the First Geneva Convention with its attacks on health facilities, equipment and personnel. Their attacks on infrastructure facilities violate Article 24 of the European Convention on Human Rights.

The most known crimes against humanity committed by the Armenians during the First Karabakh War are the Malibeyli and Gushchular Massacre, the Garadagly Massacre and the Khojaly Massacre.

Malibeyli and Gushchular Massacre (10-12 February 1992)

In the Karabakh War, as a result of the attacks carried out by irregular Armenian troops on the villages of Malibeyli, Ashaghi Gushchular and Yuxhari Gushchular, 15-50 (the exact number is not known) Azerbaijani Turks were killed, hundreds of people were wounded and captured.

Garadagly Massacre (17 February 1992)

Garadagly village, located in Khojavend rayon of Nagorno-Karabakh, was attacked by Armenian forces on the night of February 17, 1992. With this attack, 54 civilians and 12 soldiers in total were killed according to Azerbaijani sources.

Khojaly Massacre (25-26 February 1992)

The Khojaly Massacre is the mass murder of Azerbaijani civilians by the Armenian forces that took place in Khojaly town in Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan on February 26, 1992, during the Karabakh War. Human Rights Watch described the Khojaly Massacre as the most extensive civilian massacre since the occupation of Nagorno-Karabakh.

According to the official statement of Azerbaijan, a total of 613 Azerbaijani citizens, including 106 women and 83 children, were massacred in one night on 25-26 February 1992.

487 citizens, including 76 children, were seriously injured. Although many of the 1,275 people taken hostage were able to return to their homeland, the fate of 150 people is still unknown.

As a result, Armenia occupied the rayons of Lachin, Kalbajar, Aghdam, Fuzuli, Gubadli, Zangilan and Jabrayil of Azerbaijan and displaced the Azerbaijani population from this region. Hence, the Armenian occupation is the source of the greatest sorrows, massacres and unrest in the region.

FUTILE PEACE INITIATIVES

The Nagorno-Karabakh issue is not a struggle for sovereignty over territory between the two parties, but a struggle between Armenia, which insists on an occupation that has no legal, political and humanitarian excuses, and Azerbaijan as a country that defends its territorial integrity and the rights of its people who were massacred or forcibly displaced. Despite this reality, the Nagorno-Karabakh issue is also one of the most important reflections of the futile attempts of international organisations and the disregard of international law. The UNSC is one of the organisations involved in the process for a peaceful solution to this issue. The UNSC issued its first resolution on the Nagorno-Karabakh issue after the Armenian occupation of Kalbajar rayon in 1993. This resolution 822 emphasises that Armenia must withdraw from the occupied territories as soon as possible and unconditionally. However, this resolution was not implemented. After that, the UNSC resolutions 853, 874 and 884 passed in the same year also include the call for Armenia to withdraw from the occupied Azerbaijani territories. Armenia continued to violate international law by not complying with these four resolutions.

The four clear resolutions of the UNSC affirming the territorial integrity of Azerbaijan and calling for an end to the occupation actually and obviously revealed how the Nagorno-Karabakh issue would be resolved. Although Armenia had to give up its unfair, maximalist and irreconcilable attitude and take more concrete steps for a solution,

the issue turned into a “frozen conflict” within the series of endless and fruitless talks. The 28-year-lasting negotiation process did not go beyond being Armenia’s tool for distraction and delay.

In 1992, with the participation of Azerbaijan and Armenia, the Minsk Group composed of 11 + 1 members was established under the OSCE with the USA, Russia and France as co-chairs. Turkey is a member of the OSCE Minsk Group. Other member states are Belarus, Germany, Italy, Sweden and Finland. The OSCE Troika is also considered as a member. The Minsk Group has offered various solutions to the parties since the 1990s, yet these have not born any consequence.

In April 2004, with the initiative of the Minsk Group Co-Chairs, a new negotiation period for the solution of the problem launched through the meeting of the then Minister of Foreign Affairs of Azerbaijan Elmar Mammadyarov and the-then Minister of Foreign Affairs of Armenia Vartan Oskanian as the Special Representatives of their Presidents in Prague. The most important stage within the framework of

this process, known as the Prague process, is the formulation of the Basic Principles Document (Madrid Principles), which the Co-chairs submitted to the parties in Madrid in November 2007.

During this period, the only document signed in mutual negotiations, including Russia, was the Moscow Declaration adopted after the meeting held in November 2008 with the mediation of President of Russia Dmitry Medvedev. The same year, after the conflicts in Agdere, the UNSC resolution 62/243 was adopted. The resolution reaffirms “continued respect and support for the sovereignty and territorial integrity” of Azerbaijan “within its internationally recognized borders”, demands the “immediate, complete and unconditional withdrawal of all Armenian forces from all the occupied territories of Azerbaijan”, and emphasizes that “no state shall render aid or assistance” to maintain the occupation of Azerbaijani territories.

The Madrid Principles were updated in 2009 while negotiations were underway. In this context, Madrid Principles included the return of the territories surrounding Nagorno-Karabakh to Azerbaijani control; an interim status for Nagorno-Karabakh providing guarantees for security and self-governance; a corridor (Lachin Corridor) linking Armenia to Nagorno-Karabakh; future determination of the final legal status of Nagorno-Karabakh through a legally binding expression of will; the right of all internally displaced persons and refugees to return to their former places of residence; and international security guarantees that would include a peacekeeping operation.

The most important common feature of all the initiatives and international documents that took place in the last thirty years has been the confirmation of the territorial integrity within the internationally recognised borders with the independence of Azerbaijan and the calls for Armenia to end the occupation. However, Armenia has never ceased to exploit the negotiation process as a means of distraction in order to continue the occupation.

The countries that took responsibility for the solution of the Karabakh issue supported this country indirectly by being insensitive to the problem or ignoring this attitude of Armenia, and as well as not taking any concrete steps towards the establishment of the territorial integrity of Azerbaijan, they opposed Azerbaijan taking steps to achieve this.

Although Armenia does not recognise international law, committed crimes against humanity in the First Karabakh War, and continues an invasion accepted by the whole world, it has been in an effort to change the agenda by assuming the role of the so-called victim on international platforms. Again, it was Armenia that continued the hot conflict with the harassment and attacks on Azerbaijani territories. Therefore, under these conditions, it would not be an exaggeration to claim that the actors who want to prevent Azerbaijan from liberating its lands are not for peace in the region but a permanent deadlock and instability.

03

The Situation before the Second Karabakh War

03

The Situation before the Second Karabakh War

In April 2016, as a result of Armenia's increased ceasefire violations, large-scale conflicts occurred on the Azerbaijan-Armenia contact line and as a result of those conflicts, Azerbaijan took back some part of its own territory (about 2,000 hectares) for the first time. The conflict, also called the April War, has been an important indicator of the potential of a conflict to evolve into a war when it gets out of control.

As a result of the conflicts in Nakhchivan in May 2018, 11,000 hectares of land, including the Qizilqaya Mountain, which has strategic importance, was taken by the Nakhchivan Garrison on May 28. The land seized in Gyunnut was strategically important for the control of the region, as it dominates the road connecting Yerevan and Nagorno-Karabakh and two main water sources.

ARMENIA'S PROVOCATIONS AND AZERBAIJAN'S STRATEGIC PATIENCE

In the process leading up to the Second Karabakh War, Armenia's recent and intense provocations played an important role. Azerbaijan, on the other hand, responded to these provocations patiently and by carrying out the necessary preparations. As those provocations continue, Turkey's support and the bilateral relations carried out are of course remarkable. Armenia's attack on Tovuz and its targeting international transportation and energy transport infrastructure came to the fore in these provocations.

The intensity of the clashes, which started after the Armenian army

attacked Tovuz, located in the north-western border region of Azerbaijan, with artillery fire on July 12, 2020, and lasted for a few days, decreased with the phone call between President of Azerbaijan Aliyev and Prime Minister of Armenia Pashinyan, and a ceasefire decision was taken as of the midnight of July 14-15.

Twelve Azerbaijani soldiers, including a Major General, were martyred in the conflicts, and an Azerbaijani civilian died. Armenia has endeavoured to cover up its losses and injustice through disinformation campaigns asserting that Azerbaijan was the party that initiated the conflict and that Azerbaijani forces deliberately targeted civilian settlements.

The difference and significance of the Tovuz attacks from the recent tensions were that they were carried out with artillery rather than light weapons and took place on the Azerbaijan-Armenia state border, not on the contact line in Nagorno-Karabakh and 7 rayons surrounding it. It is noteworthy that the Tovuz rayon, where the conflicts took place, is a strategic one 20 kilometres away from the Georgian border, where the energy/transport lines pass. Baku-Tbilisi-Kars Railway, AH5 / E60 highway connecting Azerbaijan to Georgia, Baku-Tbilisi-Ceyhan oil and Baku-Tbilisi-Erzurum natural gas pipelines pass through this region.

Within the framework of these attacks, Azerbaijan tried to enlighten the international public opinion and explain what the real purpose of Armenia was with different statements it made. Azerbaijan expressed many times that, with these attacks, Armenia aimed to damage the East-West trade corridor and natural gas and oil pipelines; to disrupt the negotiation process; to distract the national and international public opinion about its domestic problems; to bring the soldiers of the members of the Collective Security Treaty Organisation (CSTO) (Russia, Armenia, Kazakhstan, Tajikistan, Belarus, and Kyrgyzstan) to the region, using the instability in the borderline as an excuse; and to secure itself by this way. As a matter of fact, Armenia made attempts for the Permanent Council of CSTO to hold an emergency meeting during the Tovuz attacks, but could not even stand behind these attempts in the following period.

INTERNATIONAL AND REGIONAL CONJUNCTURE

In order to better understand the process leading up to the Second Karabakh War and Azerbaijan's decision to resolve this issue through military means; it would be useful to look at the recent negotiation processes and the approaches of the Minsk Group member countries, especially Russia, the USA and France, towards the Nagorno-Karabakh issue. Ultimately, it has been observed that recent negotiations have failed to produce any results beyond the wishes for peace.

An important recent development in terms of negotiation processes is the visit of OSCE Minsk Group Co-Chairs to Baku and Yerevan on February 20-21, 2019. In addition, OSCE Chairperson-in-office Miroslav Lajcak paid a visit to Azerbaijan on March 5, 2019, and Armenia on March 12-13, 2019. Within the scope of these developments, in the statement made by the OSCE Minsk Group on March 9, 2019, it was emphasised that a fair and permanent solution to the Nagorno-Karabakh problem

should be based on the principles of the Helsinki Final Act and should include the additional proposals of the Co-chairs in 2009-2012.

Within the framework of these developments, the leaders of the two countries came together in Vienna on March 29, 2019, under the auspices of OSCE Co-Chairs. This meeting was the fourth face-to-face meeting of the two leaders in the last six months. Regarding the meeting, the OSCE Minsk Group stated that the meeting took place in a positive and constructive environment and provided the leaders with an opportunity to clarify their positions; that the leaders reaffirmed their commitment to strengthen the ceasefire and develop direct communication mechanisms; that they agreed to take some measures in the humanitarian field and that the leaders also agreed to continue the direct dialogue.

Following the meeting held in Vienna, Prime Minister Pashinyan, in his speech at the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (PACE) on April 2, 2019, referring to the meeting dated March 29, 2019, and questions regarding the solution, explained that they had a private conversation with President Aliyev, but that there was no common understanding about the details and mechanisms for the solution of the Nagorno-Karabakh issue.

In these diplomacy and negotiation processes, it has been once again understood that the differences of interpretation between the parties regarding the solution continue. While Azerbaijan insisted on ending the occupation in the provinces surrounding Nagorno-Karabakh and starting comprehensive negotiations in order not to create an environment in favour of Armenia in a way to consolidate the occupation, Armenia preferred to keep a distance from the plans that did not contain concrete commitments regarding the final status of Nagorno-Karabakh. In this process, it was confirmed that Armenia used negotiations and contacts as a tool for the continuation of the status quo.

Azerbaijan was uncomfortable with the fact that the international public opinion, especially the co-chair countries of the Minsk Group, did not put enough pressure on Armenia and did not emphasise principles such as “territorial integrity, inviolability of borders and lawlessness of land acquisition by using force against international law”.

In addition, it should be noted that Azerbaijan is not pleased with the Polish Ambassador Andrzej Kasprzyk, who has been serving as the Personal Representative of the OSCE Chairperson-in-Office on the Nagorno-Karabakh issue since 1997. Azerbaijan was also unhappy with the fact that the visits of the so-called president of the so-called state in Nagorno-Karabakh to Russia, to the USA, and France were encouraged by the Minsk Group Co-chairs.

In addition, the indifferent attitude of the USA, Russia, and France - the co-chairs of the OSCE Minsk Group, which was formed to encourage Azerbaijan and Armenia to find a peaceful solution for the Nagorno-Karabakh issue - towards the issue and their supportive attitude towards Armenia appears as an important dynamic in the process leading up to the Second Karabakh War. These states have always approached the issue in terms of their priorities and interests.

Despite being the most important actor in the resolution of the conflict

in terms of its influence on Azerbaijan and its military and economic dominance in Armenia, Russia has avoided being very assertive towards a solution. In this context, keeping the Nagorno-Karabakh issue as a “manageable frozen conflict/sustainable crisis” has been the most preferred option for Russia in order to preserve its influence in the region. However, the foreign policy that Pashinyan pursued after coming to power in Armenia in April 2018 raised questions for Russia.

The Nagorno-Karabakh issue has not constituted a priority in the US foreign policy, and although it is the Minsk Group Co-chair, the USA has not come to the fore in the search for a solution to the problem. In the USA, the Nagorno-Karabakh issue is rather brought to the agenda by the Armenian lobby in the country. The lobbying activities of the Armenian lobby on the states and especially on the Congress did not yield any results other than the continuation of the “status quo” in favour of Armenia rather than the USA’s direct intervention to solve the problem.

However, recently, former US National Security Advisor John Bolton and some other senior US officials visited countries in the region at short intervals and Former US Ambassador to Armenia Richard Mills declared at the expense of the strong Armenian diaspora in the USA that the Nagorno-Karabakh issue could be solved by returning the occupied lands to Azerbaijan.

It is obvious that co-chair France has not been able to adopt an active and impartial stance towards the solution of the Nagorno-Karabakh issue. The Armenian diaspora, whose number is about 500 thousand, has a significant influence on the country's politics and it is known that the diaspora provides economic support not only to Armenia but also to Nagorno-Karabakh and encourages French parliamentarians and mayors to contact with Nagorno-Karabakh. On the other hand, France refrains from attempts to officially undermine its "neutral" policy in the Nagorno-Karabakh issue, with the motivation to preserve and develop its economic interests in Azerbaijan, especially the oil company Total's 5 per cent share in the Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline.

04

Second Karabakh War: Victory in 44 Days

04

Second Karabakh War: Victory in 44 Days

DEVELOPMENTS IN THE FIELD

The operation launched by the Azerbaijani army based on the right of self-defence after Armenia had attacked the civilian settlements of Azerbaijan on September 27, 2020, lit the touchpaper for a victory that came in 44 days. In the 44 days in question, the international public witnessed Armenia, which attacked civilians in settlements that were not on the frontline and constantly violated the declared ceasefires; Azerbaijan, which liberated its lands and settlements from occupation one by one with its successful operation; historically important statements and meetings; and the role played by armed UAVs that were produced by Turkey in the victory of Azerbaijan. The military and diplomatic details of this victory that came in 44 days are shown chronologically at the end of the book.

Retaliating the attacks launched by Armenia on September 27, 2020, Azerbaijan liberated 6 villages in Fuzuli and Jabrayil districts from the Armenian occupation. On the same day, Armenia declared a “state of war” and “general mobilisation” in the country due to the situation in Upper Karabakh. On the other hand, the National Assembly of Azerbaijan decided to declare a state of war in some cities and districts of the country. When Armenia opened fire on the city of Terter on September 28, 2020, and continued its attacks, Azerbaijani President Aliyev signed the decree on the declaration of partial mobilisation in the country.

The Armenian forces, which attempted to take back the positions they had lost in the Fuzuli- Jabrayil and Agdere-Terter districts, retreated suffering heavy losses. On October 1, 2020, Azerbaijan announced that

during the 4-day conflicts, approximately 200 tanks and armoured vehicles, 228 artillery and missile systems, 30 air defence systems, 6 command management, and observation zones, 5 ammunition depots, 110 cars, and one S-300 system had been destroyed.

In the following period, while Azerbaijan liberated the historically and critically important cities such as Jabrayil, Fuzuli, Ganja, and Zangilan and their villages from the Armenian occupation, Armenia continuously targeted civilians and violated humanitarian ceasefires. For example, Azerbaijan and Armenia reached a ceasefire agreement starting from October 10, 2020, at 12:00 at the meetings held in Moscow, but Armenia broke the ceasefire within minutes. As a result of Armenia's attack on Ganja city with missiles on October 11, within 24 hours after the ceasefire was reached, 5 people died and 28 people were injured. Armenia also violated the ceasefire at 08:05, 5 minutes after the temporary humanitarian ceasefire announced by the USA to enter into force at 08:00 local time on October 26, 2020. Again, Armenia, which became more aggressive in the face of the liberation of Fuzuli city and a few villages from the occupation, carried out a missile attack on the cities of Ganja and Mingachevir in Azerbaijan, which killed 13 civilians and injured more than 45 people. On October 15, 2020, 3 people were killed and 3 people were injured in the Armenian attack on civilians who went to the cemetery for a burial service in Terter, Azerbaijan. When Azerbaijan liberated 9 more villages from the occupation of Armenia on October 30, 2020, Armenia targeted civilians in the city of Barda with the Smerch missile system, but Azerbaijan destroyed this missile system. In this 44-day period, it is possible to give countless examples of these attacks which are crimes against humanity.

During this period, different actors made various statements that were historically noteworthy. For example, on October 5, 2020, Azerbaijani President Ilham Aliyev announced once again to the world the role and success of armed UAVs produced by Turkey in the Second Karabakh War: "Turkey has a strong position in the international community. It should be involved in the solution process in Upper Karabakh. Thanks to Turkey's high-level armed UAVs, the loss of life has decreased. These armed UAVs show the potential of Turkey, they strengthen us."

In a statement made by Russian President Putin on October 7, 2020, he

justified the rightfulness of Azerbaijan once again and made a note in history. Putin stated that they had responsibilities towards Armenia within the scope of CSTO but clashes were not on the Armenian territory, and once again confirmed that Upper Karabakh was Azerbaijani territory and Armenia was the occupying force.

Meanwhile, Armenia's relationship with the PKK terrorist organisation was disclosed during the war. The recording, which was intercepted by the State Security Service of Azerbaijan revealing the radio talks among PKK terrorists who participated in the clashes along with Armenia in Nagorno-Karabakh, was released on October 6, 2020. In the released radio conversations, PKK terrorists stated that they had too many casualties and that Turkish armed UAVs under the control of Azerbaijan hit (them) accurately. Similarly, Armenian soldier Albert Mikaelyan, captured on October 23, 2020, revealed the dirty face of the war and Armenia's lawless and rampant attitude. The Armenian soldier in question admitted that the PKK, which is designated as a terrorist organisation by many international organisations and states and is listed as a terrorist organisation, was fighting in the Armenian ranks in Upper Karabakh.

When it was October 31, 2020, Minister of Foreign Affairs of Azerbaijan Jeyhun Bayramov and Minister of Foreign Affairs of Armenia Zohrab

Mnatsakanyan met with OSCE Minsk Group Co-Chairs to discuss the developments in Nagorno-Karabakh. OSCE Minsk Group Co-Chairs issued a joint statement on the meeting. According to the statement, the parties agreed not to deliberately target civilian populations or non-military objects. However, Armenia violated the agreement again by attacking the cities of Terter, Aghdam, Goranboy, and Aghjabedi using artillery and missiles.

Nevertheless, by November 7, 2020, 4 city centres, 3 towns, more than 200 villages and some important hills in Upper Karabakh had been liberated from the occupation of Armenia with the successful offensive operations of the Azerbaijani army since September 27. One of the breaking points in the 44-day long Second Karabakh War was the liberation of the city of Shusha from the Armenian occupation on November 8. The liberation of Shusha from the occupation was announced by President Aliyev with the words “The sound of adhan will be heard in Shusha after 28 years”, and November 8, 2020, was declared “Victory Day”.

After Azerbaijan had taken the city of Shusha, which is of great sym-

bolic importance in Upper Karabakh, Russia's efforts to stop the conflicts grew stronger. On November 10, 2020, Russian President Vladimir Putin announced that a ceasefire would take place between Azerbaijan and Armenia from 00:00. In the statement signed by the Azerbaijani, Russian and Armenian Heads of State/Government regarding the entry into force of the ceasefire in Upper Karabakh as of 00:00 on 10 November 2020, the following were stated:

- ❑ Azerbaijan and Armenia would stop in their current positions,
- ❑ Kelbajar would be returned to Azerbaijan by November 15 (upon the request of Armenia, Azerbaijan granted an additional period of ten days with humanitarian considerations, the return of Kelbajar took place on 25 November), the Aghdam District and regions under the control of the Armenian side in Qazakh would be returned by November 20, and Lachin would be returned by December 1, 2020,
- ❑ The peacemaking forces of the Russian Federation would be deployed along the line of contact in Nagorno-Karabakh and along the Lachin corridor in Upper Karabakh (1,960-light armoured military personnel, 90 military armoured vehicles, and 380 cars and special equipment),
- ❑ The peacemaking forces of the Russian Federation would be deployed for 5 years concurrently with the withdrawal of the Armenian troops (a term to be automatically extended for subsequent 5 years unless either Party notifies about its intention to terminate this clause six months before the expiration of the current term),
- ❑ A peacemaking centre would be established to oversee the ceasefire,
- ❑ Azerbaijani internally displaced persons and refugees could return to the territory of Nagorno-Karabakh and adjacent areas under the supervision of the United Nations High Commissioner for Refugees,
- ❑ The Parties would exchange prisoners of war, hostages and other detained persons and dead bodies,
- ❑ The Lachin corridor (5 km wide), which will provide a connection between Nagorno-Karabakh and Armenia while not passing through the territory of Shusha, would remain under the control of the Russian Federation peacemaking forces,

□ Armenia would guarantee the security of transport connections between the western regions of Azerbaijan and Nakhchivan in order to arrange unobstructed movement of persons, vehicles, and cargo in both directions, and the Border Guard Services of the Russian Federation would be responsible for overseeing the transport connections.

The Memorandum of Understanding on the Joint Turkish-Russian Centre for the Control and Supervision of the Ceasefire to be established on the territory of Azerbaijan, where Turkey would take part with Russia, was signed by Minister of Defence Hulusi Akar and Russian Minister of Defence Sergei Shoigu via video teleconference on November 11, 2020. The details of the supervision were laid out through a regulation signed between the Turkish and Russian military authorities.

In summary, in response to Armenia's attacks on military and civilian targets along the Nagorno-Karabakh frontline on September 27, 2020, Azerbaijan launched its counter operation based on its legitimate right to defend and liberated the city of Shusha, which has strategic and symbolic importance, with the rayon centres of Jabrayil, Zangilan, Fuzuli, and Gubadli. In addition, it took control of nearly 300 villages in Terter, Fuzuli, Jabrayil, Zengilan, Gubadli, Khojavend and Khojaly rayons. In the attacks that were launched on September 27, 2020, the armed forces of Armenia targeted the Azerbaijani cities far from the conflict zone, civilian settlements that have no military targets in proximity, power plants and transmission lines in the region, along with Azerbaijani positions. Azerbaijan's Chief Prosecutor's Office announced that on December 7, 2020, 100 civilians were killed and 416 civilians were injured. It was announced on December 3, 2020 that the number of martyrs was 2,783.

With the liberation of approximately 11,460 square kilometres of land from occupation, the proportion of lands that are not under actual control of Azerbaijan fell from 20 per cent to 3.25 per cent. It regained 37 per cent of its occupied territory through clashes and 39 per cent in accordance with the trilateral declaration signed between Azerbaijan, Russia and Armenia on November 10. The 24 per cent occupied in Nagorno-Karabakh corresponds to 3.25 per cent of the entire Azerbaijani territory.

INFORMATION FRONT OF THE WAR

Armenian side resorted to black and grey propaganda attempts against Azerbaijan and Turkey with hostile and racist intents in both Tovuz attacks in July 2020 and during the conflicts in October-November 2020. Having owed its unwarranted invasion to the silence of the international community for thirty years, Armenia tried to report fake news and conduct defamation campaigns in order to provoke world countries against Azerbaijan and Turkey, and to that end, it even attempted to use the events of 1915.

While the civilian settlements of Azerbaijan outside the conflict zones were bombed every single day by the Armenian forces, members of some prestigious international media outlets brought to the fore the news that Khanty was constantly bombed, based on the sounds of the conflict in the city under Armenian occupation, and ignored the violations of Armenia. Likewise, after the Azerbaijan-Russia-Armenia ceasefire agreement, Armenia almost pillaged the settlements that it agreed to withdraw from and turned them into ghost cities, and this was ignored by the international press.

Therefore, in the face of the struggle that Azerbaijan launched to liberate its own lands, both Armenia and some international media outlets formed a front of information war. Those circles that also naturally targeted Turkey, which provided full support to Azerbaijan, seized the said support as an opportunity to demonstrate their usual opposition to Turkey. News reports and comments that attributed the defeat of Armenian forces against well-equipped and well-trained Azerbaijan to Turkey's so-called 'aggressive' foreign policy were covered by the media every other day.

Fake news regarding the field was served by international media outlets in many countries, especially in France and by making interviews with Pashinyan and highlighting his statements they played a role in the disinformation process against Turkey and Azerbaijan. In this context, these attempts of disinformation that,

❑ Turkey continues its so-called genocide policy and is in pursuit of establishing an empire once again,

- ❑ Turkey instigates and provokes Azerbaijan for conflict,
  - ❑ Turkey deliberately prevents ceasefire for its regional ambitions,
  - ❑ Turkey is a growing threat against global security,
  - ❑ Turkey's F-16 fighter jets shot down Armenian aircraft,
  - ❑ Turkey used foreign mercenaries in Azerbaijan ranks in Second Nagorno-Karabakh War,
  - ❑ The Turkish Army was directly involved in the war on the ground
- were performed potently in the aforementioned media outlets.

However, the relevant authorities of Azerbaijan and Turkey gave a sufficient and necessary response to these allegations. Many media organizations in Turkey, especially TRT and Anadolu Agency, presented the war crimes and crimes against humanity committed by Armenia to the international public opinion directly from the ground and the centre of the attack zone and became the medium for rightful arguments and claims of Azerbaijan to spread around the world. Directorate of Communications has also taken the necessary steps to facilitate the professional activities of press members who travel to Azerbaijan and try to report news from the ground. Director of Communications Fahrettin Altun stated that Turkey would continue to support Azerbaijan in every field, particularly in the fight against disinformation. In the statements regarding the smear campaign against Azerbaijan and our country during Tovuz Clashes and Second Nagorno-Karabakh War, it has been stressed that Armenia attempted to slander Turkey to cover up their aggressive actions against Azerbaijan and hide their losses, and highlighted that it is the hypocritical attitude of Armenia, which has been continuing an illegitimate occupation in Azerbaijan territory for years, which is the main obstacle to the establishment of a lasting peace and stability in South Caucasus, and that it is necessary for the Armenian authorities to learn to be a part of the solution rather than the problem in South Caucasus.

WAR CRIMES OF ARMENIA

Social memory is crucial so that the war crimes committed by Armenia against Azerbaijani civilians during the occupation of Nagorno-Kara-

bakh for thirty years and during the conflicts between September 27 and November 10, 2020, do not go unpunished. It is critical to document and preserve these crimes to the finest detail.

Second Nagorno-Karabakh War (September 27- November 10 2020)

- ❑ As a result of the attacks of Armenia, 100 civilian Azerbaijani citizens lost their lives and 416 citizens were injured.
- ❑ During the attacks, 3,410 detached houses, 120 multi-apartment residential buildings and 512 civilian facilities were severely damaged.
- ❑ Armenian armed forces even targeted settlements such as Ganja, Mingechevir, Khizi, Shamkir and Absheron located far from the battlefield. Many innocent people, including children and women, died during these attacks. Armenian armed forces hit the marketplaces, ambulances, schools and cemeteries; targeted infrastructure facilities such as electricity, water, natural gas and communication.

October 1, 2020

Azerbaijan announced that at least 16 civilians died in the city of Tertter as a result of Armenia's artillery fire and that the train station there was severely damaged.

October 2, 2020

Azerbaijan's Defence Ministry reported that the Armenian army hit four villages in the Aghdam area with artillery fire and that there are civilians who lost their lives.

October 4, 2020

Azerbaijan announced that its second-largest city, Ganja, was bombarded by Armenia. Azeri officials stated that the civilian settlement was targeted by Armenian forces, 22 people lost their lives and 74 people were injured.

October 8-9, 2020

Azerbaijan accused Armenia of artillery bombardment to the city of Ganja and Goranboy rayon and announced that at least one civilian was killed in the attacks.

October 11, 2020

Assistant to the President of Azerbaijan and Spokesperson Hikmet Hajiyev said that Armenia carried out a missile attack on Ganja, the second largest city of the country, at 04:00 local time and seven civilians lost their lives.

October 17, 2020

A missile attack targeted Ganja, Azerbaijan's second largest city. At least 13 people, two of whom were children lost their lives while 40 were injured.

October 19, 2020

President of Azerbaijan Ilham Aliyev said that the Armenian army attacked civilian settlements and military positions with artillery fire, in violation of the temporary ceasefire that entered into force on October 18.

October 20, 2020

In the statement made by the Azerbaijan Chief Public Prosecutor's Office, it was noted that 61 civilians were killed and 291 civilians were injured as a result of the fire opened by Armenia.

October 27, 2020

Azerbaijan accused Armenia of hitting a civilian village near the city of Berde with a cluster bomb. It was announced that four civilians, including a child, died and 13 people were injured.

October 28, 2020

According to the statement made by the Azerbaijan Chief Prosecutor's Office, 21 civilians, including one Red Cross volunteer, were killed and 70 injured in the missile attacks on the city of Berde. Armenia has denied the allegations of launching Smerch rockets. However, Amnesty International confirmed that Armenia used cluster bombs and Smerch rockets.

05

Turkey's Role in Second Nagorno-Karabakh War

05

Turkey's Role in Second Nagorno-Karabakh War

POLITICAL SUPPORT

The Republic of Turkey emphasizes its strong support for Azerbaijan on every occasion both on the international platforms and during high-level bilateral contacts. Strong political relations between Turkey and Azerbaijan are a reflection of a strategic partnership and brotherhood which is unique in the world. Turkey's support for Azerbaijan is not only related to the bonds of brotherhood and the perspective of common interests at the regional level but also with the unquestionable legitimacy of Azerbaijan. Turkey's support, as well as the need to contribute to regional peace and the sense of brotherhood, is also an example of important responsibility for the implementation of international law.

In this context, during the Second Nagorno-Karabakh War, while, on the one hand, all relevant senior officials, especially President Recep Tayyip Erdoğan, made statements of support for Azerbaijan, on the other hand, Turkey continued its support for Azerbaijan before international organizations. Moreover, Turkey voiced the rightful arguments of Azerbaijan to its interlocutors through its representative offices abroad, in coordination with the Azerbaijani diplomats, and, when necessary, Turkey's representative offices took the initiative in countries where an Azerbaijani representative office was absent.

Turkey does not leave Azerbaijan alone and continues its diplomatic struggle against attempts such as statements and resolutions by international organizations, which does not refer to UNSC resolutions no. 822, 853, 874 and 884 of 1993. Indeed, Turkey has shared every

event which reveals Azerbaijan's rightfulness at every opportunity on all the international platforms that it has membership, especially NATO, prevented possible decisions against Azerbaijan as well as the manipulation of other countries through illegitimate allegations from Armenia.

On July 12, 2020, when the assault on Tovuz began, the Republic of Turkey's Ministry of Foreign Affairs released a statement, which strongly condemned the attack, noting that Armenia embarked on an adventure for the sake of ambitions beyond its own capacity, emphasizing that Turkey would continue to support Azerbaijan with every means available.

President Recep Tayyip Erdoğan talked over the phone with President of Azerbaijan Ilham Aliyev on July 14, 2020, condemned the attacks of Armenia in his statements on July 14 and 17 2020, stressed that Turkey would support Azerbaijan with every means available and stated that the attacks aimed to interrupt the solution process regarding Nagorno-Karabakh issue and to create new conflict zones. Vice President Fuat Oktay and Minister of National Defence Hulusi Akar also announced in similar statements that Turkey would stand by Azerbaijan.

Four political parties (AK Party, MHP, CHP, IYI party) that have a group in the Grand National Assembly of Turkey (GNAT) released joint statements both on July 16, 2020, and September 28 2020, in which they strongly condemned the Armenian attacks, stressed that Armenia was the main obstacle to regional peace and stability and expressed Turkey's support for Azerbaijan also at the parliamentary level. In addition, in the statement published after the National Security Council Meeting held on July 22 2020, it was stated that Armenia's aggression, which maintained the illegitimate occupation of the Azerbaijani territories for years, disrupting the peace and disregarding international law, was strongly condemned.

President Recep Tayyip Erdoğan maintained close contact with the President of Azerbaijan Ilham Aliyev during this period. In addition to Ilham Aliyev, President Erdoğan held phone conversations with various heads of state, particularly with German Chancellor Merkel, President of the European Council Charles Michel, Russian President Putin and Iranian President Rouhani regarding the issue of Nagorno-Karabakh.

Minister of Foreign Affairs Mevlüt Çavuşoğlu visited Baku and held meetings on October 6 and November 1, 8 and 10, 2020. Minister

Çavuşoğlu stated that on September 27, 2020, when the Second Karabakh War started, Armenia hoped that they would benefit from the deadlock and that they overstepped their limits with the attacks and this time they received their answer on the field.

Parliament Speaker Mustafa Şentop paid an official visit to Azerbaijan with a delegation of AK Party, CHP, MHP and İYİ Party deputies on October 18-20, 2020. Parliament Speaker Şentop was received by President of Azerbaijan İlham Aliyev and held many official meetings, especially with his counterpart. Mustafa Şentop addressed the Milli Məclis (National Assembly) of Azerbaijan on October 20, 2020.

İzmir Deputy, former Speaker of the Turkish Grand National Assembly and former Prime Minister Binali Yıldırım also held talks within the scope of his visits to Azerbaijan on November 1-3, 2020.

In addition, the members of the GNAT Committee on Human Rights Inquiry made investigations in Berde and Terter to investigate the violations of rights in Armenia's attacks on Azerbaijani civilian settle-

ments on 15 November 2020. Chairman of the Parliamentary Committee Hakan Çavuşoğlu drew attention to the war crimes and the crimes against humanity committed by Armenia, and noted the following in his statement, “This is a residential site. And this residential site is an area where children, young people, old people and women live safely, away from war, without any military necessity, without being a part of the war. But the missiles launched have cluster munition warheads and were aimed so that after their fall they would cost countless lives. We see that a war crime was committed intentionally. Whether it is a war or a conflict environment, the parties can in no way use their weapons and methods in unlimited ways.”

Turkey’s open, unconditional and unwavering support strengthened Azerbaijan before the international public opinion and became an element of deterrence against the steps that can be taken against Azerbaijan. Despite all its irrational steps, the fact that Armenia refrained from attacking Nakhchivan, the exclave part of Azerbaijan, is a clear result of this deterrence.

MILITARY SUPPORT

Although the history of military cooperation between Turkey and Azerbaijan began following the independence of Azerbaijan, “Agreement on Strategic Partnership and Mutual Support between the Republic of Turkey and the Republic of Azerbaijan” which was signed in 2010 sets the legal basis for the recent military cooperation. The most important feature of this comprehensive Agreement, which has many dimensions such as military-technical cooperation, financial cooperation and humanitarian aspects, is that it provides support to the attacked party with all means against the attack of third parties. The joint defence capacity has been continuously developed with ongoing negotiations and technical studies after the signing of the agreement.

The Turkey-Azerbaijan relations have reached a very advanced stage with the ongoing contacts through the joint military exercises. On the other hand, the aforementioned exercises cause discomfort in some foreign circles that do not want the established balance between Azerbaijan and Armenia to deteriorate and are not pleased with the close relations between the two countries. Recently, crucial military exercises have been carried out between the two countries, especially after Armenia’s provocative attack on Tovuz.

Turkey-Azerbaijan Live Fire Joint/Mutual Battalion Task Force Exercise (August 2020)

Turkey-Azerbaijan Live Fire Joint/Mutual Battalion Task Force Exercise, which began simultaneously on July 26 in Baku and Nakhchivan, ended on August 14, 2020. Minister of National Defence Hulusi Akar, Chief of General Staff and all Force Commanders attended the Distinguished Observer Day of the exercise held on 13 August 2020.

TurAz Eagle (September 2020)

The TurAz Eagle Exercise started on July 30, 2020, in the cities of Baku, Nakhchivan, Ganja, Kurdamir and Yevlakh, following the transfer of the air elements on July 29, 2020.

As long as it is deemed necessary, Turkey is determined to continue with the exercises. Currently, with the required number and level, the Turkish Armed Forces personnel are carrying out their mission in Azerbaijan.

The military support extended by Turkey to Azerbaijan has been one of the determinative factors during the Second Karabakh War. Undoubtedly, although the military support provided has many dimensions, one of the prominent elements during the war was Unmanned Aerial Vehicles (UAVs)/ Armed Unmanned Aerial Vehicles (armed UAVs) manufactured by the Turkish defence industry. In addition to our country's fight against terrorism, the traces of the war concept successfully implemented in Syria within the scope of Operation Olive Branch and Operation Peace Spring can be seen in the struggle of the legitimate Government of National Accord in Libya, as well as in the justified struggle of Azerbaijan against the invasion of Armenia. In this context, the effective utilization of Turkey's UAVs/armed UAVs by the Azerbaijani army on the battlefield has played an important role in the achievements gained by Azerbaijan during the 44-day war.

The destruction on Armenia's military capacity created by and the images of conflict zones captured by products of the Turkish defence industry, namely UAVs/armed UAVs, indicate, on the one hand, the

power of Azerbaijan's military capacity and Turkey's support, and, on the other hand, it had psychological effects on the course of the war. While it had a positive psychological effect on the peoples of Azerbaijan and Turkey; it had a demoralizing effect on Armenia and its supporters, and played a significant role in breaking the resistance of the Armenian soldiers.

The effective utilization of Turkish UAVs, which came to the fore in the course of the war, attracted the attention of many observers and the foreign press. In an interview with President Aliyev of Azerbaijan, a question was asked about the number of Turkish UAVs in the inventory of Azerbaijan. Aliyev said, "Well enough" in response and noted that modern and sophisticated Turkish UAVs made a difference in the conflicts and that they destroyed one billion dollars worth of Armenian military equipment only with the UAVs they got from Turkey.

In addition, within the context of military support, the motion submitted to the Grand National Assembly of Turkey (GNAT) by President Recep Tayyip Erdoğan to send troops to Azerbaijan was approved by the GNAT on November 17, 2020. The GNAT approved a resolution to send the Turkish Armed Forces to foreign countries in order to fulfil

the commitments arising from the provisions of the “Agreement on Strategic Partnership and Mutual Assistance between the Republic of Azerbaijan and the Republic of Turkey” signed on August 16, 2010, to establish a ceasefire, prevent violations, restore peace and stability in the region, protect and safeguard Turkey’s higher interests effectively and to carry out the tasks of the Joint Centre. The GNAT resolution in question was published in the Official Gazette on November 18, 2020.

COMMUNICATION AND MEDIA SUPPORT

It was observed that the reputation assassinations and perception management operations against both Turkey and Azerbaijan gained momentum during Azerbaijan’s struggle to rescue Armenian-occupied Nagorno-Karabakh. In this process, Turkish media assumed an important and supportive role in announcing the just cause of Azerbaijan to the world. In their messages to the public, Turkish authorities also emphasized both Turkey’s support for Azerbaijan and the legitimacy of Azerbaijan’s operations.

Considered among the most important actors of the global media environment today, Turkish media organizations such as TRT and AA

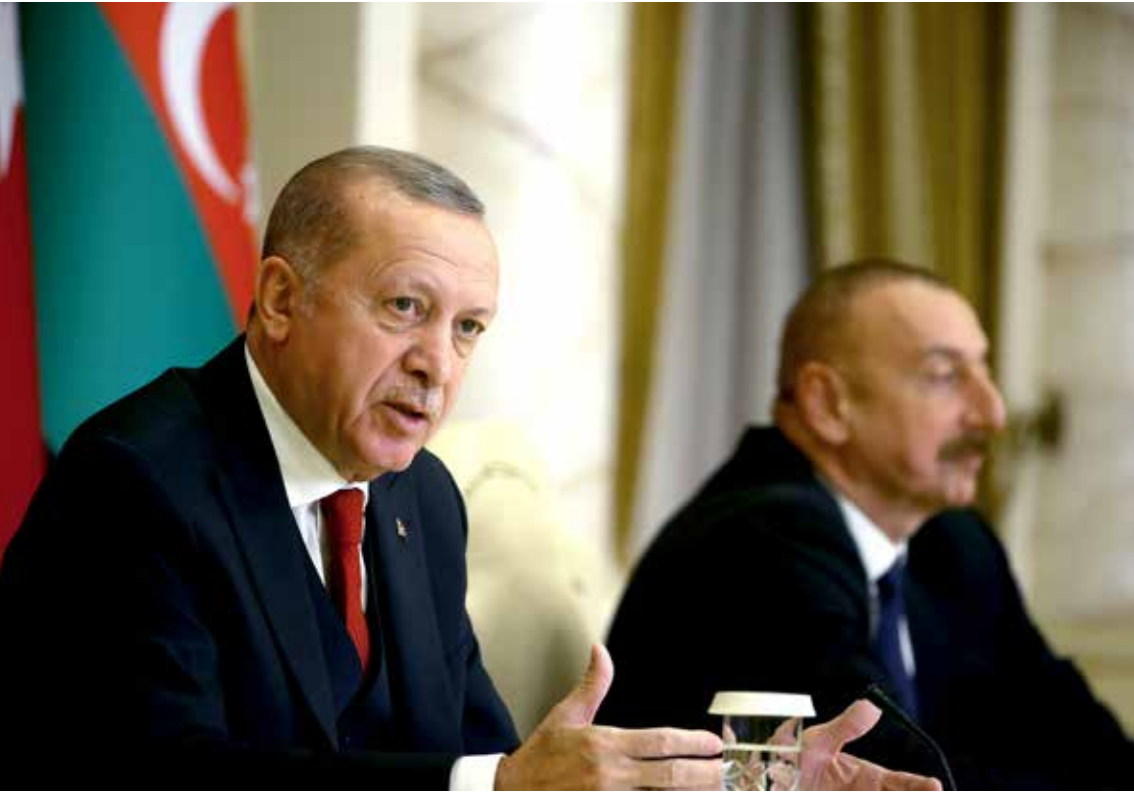
have been the most significant and effective tools in conveying the facts on the ground to the world public opinion. The disinformation campaigns of the Armenian side were refuted by the facts revealed. Indeed, the Armenian side frequently aimed at Turkey both to cover the losses and change the agenda with baseless allegations in order to weaken Turkey's strategic communication power.

Armenia, which was found to employ members of the terrorist organizations like PKK-YPG to fight on its side in addition to the radical militias and mercenaries sent by the Armenian Diaspora, attempted to change the agenda to cover this up with the disinformation claiming that Azerbaijan brought fighters from outside the country.

SOCIAL SUPPORT

The operation launched by Azerbaijan to liberate the territories of Nagorno-Karabakh was welcomed with enthusiasm by the Turkish community. The Turkish people followed the liberation of Nagorno-Karabakh with the same expectation and sensitivity just as

they previously followed the Operations Euphrates Shield, Olive Branch and Peace Spring. The Turkish nation, which showed its benevolence at every opportunity both in the past and today, stood by its Azerbaijani brothers and sisters who were affected by the conditions required by the operation.

As a sign of social support, Turkish and Azerbaijani flags were hoisted in the streets and public institutions in Turkey. Various activities such as “support march and rally” or “program for condemning Armenia” were organized with the participation of the citizens in order to draw attention to the war crimes committed by Armenia, to increase the awareness concerning the Nagorno-Karabakh issue and to show the support for Azerbaijan.

Four trucks loaded with humanitarian aid materials sent by the Turkish Red Crescent Society arrived in Baku on October 14, 2020. The first delivery was composed of 250 tents, 500 beds, 3,000 blan-

kets and 288 kitchen sets. In addition, the Turkish Red Crescent Society delivered the second batch of aid consisting of 100 blankets, 690 beds, 690 kitchen sets, 192 hygiene sets, 13,000 disinfectants, 6,940 face shields and 17,466 pieces of clothing materials to Baku on October 22, 2020. The third delivery, consisting of 11 trucks loaded with 870 beds, 520 kitchen sets, various food, non-food and health supplies, reached Azerbaijan on November 3, 2020. The Turkish Red Crescent launched a donation campaign titled “Humanitarian aid to Azerbaijan”. In addition, health professionals and doctors from our country have been sent to Azerbaijan to help their Azerbaijani counterparts in the frontline.

It was observed in this process that the fellowship between the Turkish and Azerbaijani societies was further strengthened. It would not be wrong to express that in this process, “two states, one nation” motto, which is an indicator of sharing the same feelings, has found its full meaning, and that Turkey and Azerbaijan have entered into deep cooperation at the level of states and societies.

06

Roadmap of the New Era: Regional and Global Implications of Strong Cooperation

06

Roadmap of the New Era: Regional and Global Implications of Strong Cooperation

---

The status quo, which was tried to be imposed on Azerbaijan for 28 years in the Nagorno-Karabakh issue, was deeply shaken with the Second Karabakh War. The results that can be achieved on the ground with the Turkish-Azerbaijani brotherhood have been shown to the entire world, especially Armenia. This war, which marks a new era in Karabakh, has had consequences not only in the context of Karabakh or the Caucasus but also at the global level.

President Recep Tayyip Erdoğan paid a visit to Azerbaijan on December 9-10, 2020 as the first step in this process, when Turkey-Azerbaijan relations entered a new and effective period. Erdoğan, who met with President of Azerbaijan Aliyev as part of the visit, attended the Victory Parade in Baku.

Within the scope of the visit, three agreements were signed that raise Turkey-Azerbaijan cooperation to a higher level:

1. Memorandum of Understanding between the Republic of Turkey and the Republic of Azerbaijan on Strategic Cooperation in the Field of Media,
2. Protocol No.1 between the Government of the Republic of Azerbaijan and the Government of the Republic of Turkey on Amendments to the Agreement on Mutual Visa Exemption Signed in Baku on February 25, 2020 (this protocol allows mutual visits of citizens of the two countries with their identity cards),

3. Memorandum of Understanding between Small and Medium-sized Enterprises Development Agency of the Republic of Azerbaijan and the Presidential Investment Office of the Republic of Turkey.

The will for the establishment of the “Joint Media Platform” has been formalised through the “Memorandum of Understanding on Strategic Cooperation in the Field of Media” which was signed by Director of Communications Fahrettin Altun on behalf of the Republic of Turkey and Assistant to the President of Azerbaijan Hikmet Hajiyev on behalf of the Republic of Azerbaijan under the auspices of President Erdoğan and President of Azerbaijan İlham Aliyev.

In the context of the Joint Media Platform, it is envisaged to share information, knowledge, experience and resources in the field of media, and to conduct joint work between official institutions of the two countries operating in the field of media in order to create a solid infrastructure for the media relations network.

As a consequence of growing cooperation, it's possible to jointly fight the disinformation encountered in the international arena; to carry out joint activities in the field of television and cinema through the platform that will work for accurately informing the international public opinion; to organise vocational training and exchange programmes, and to establish a bridge of communication among opinion leaders of the two countries. Fahrettin Altun, Director of Communications of the Republic of Turkey, has regarded the cooperation in question as adding the 'joint media' element to the 'two states, one nation' motto between the two countries.

Looking from the viewpoint of Karabakh, it will be observed which results the Turkish-Azerbaijani cooperation will yield in the short run in terms of erasing the traces of Armenia's occupation policy that lasted for many years in the territories liberated from occupation and eliminating the destruction caused by the withdrawal of the Armenian forces. We will work together with Azerbaijan to build roads and

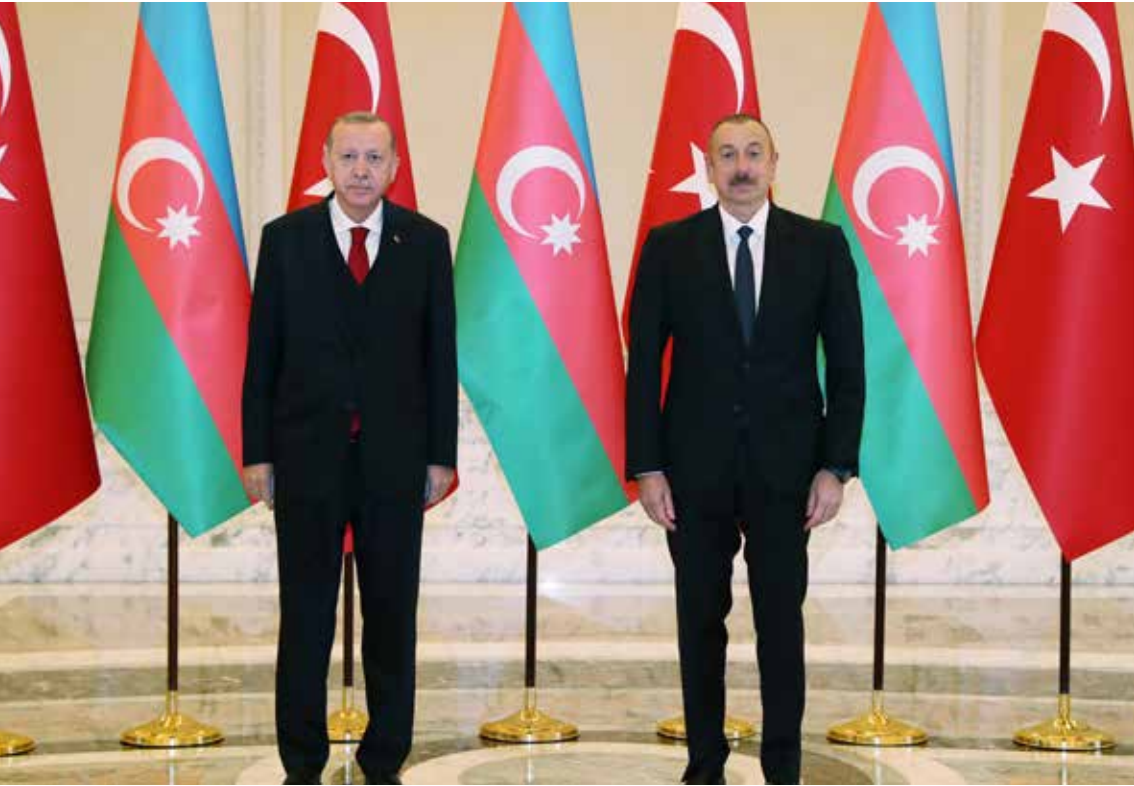

infrastructure in the liberated lands and to restore historical heritage. Thus, the return of the displaced Azerbaijanis to the territory liberated from the occupation will be ensured within a short period of time.

From a regional point of view, reshaped balances in the region may bring peace and stability, and all actors may benefit from the new era. Currently, there are many stability initiatives, which Armenia remains outside of, in the region. Transportation and energy transport infrastructure have made great progress in the region. Armenia has stayed out of these initiatives, pursuing an unjust and unlawful occupation for thirty years. Under the influence of an agenda of the diaspora that clung to Turkey and the Turkish opposition with rhetoric that rejected a fair memory of the events of 1915, Armenia has spent many years in the grip of great poverty outside of regional cooperation initiatives and in isolation. The need to end this unfair occupation has been repeatedly stated in the past in order for Armenia to develop harmony and cooperation with regional actors.

The Armenian administration has two options in the coming period: It will either continue its aggressive policies by introducing new provoca-

tions or end its aggressive policies and opt for a diplomatic solution, taking into account the welfare, security, and stability of the region. In the event that the Yerevan administration takes the first option, the kind of outcome it will encounter could easily be understood by the clues seen during the 44-day war. If they are to take the second option, a climate of peace and tranquillity will be achieved in the region and it can become one of the countries that will benefit most from this situation.

In view of the fact that Armenia chooses the second option, the Presidents of Turkey and Azerbaijan proposed to set up a six-party platform at a press conference held on November 10, 2020. This proposal, which was made to ensure stability in the South Caucasus, demonstrates the vision of Turkey and Azerbaijan for the region in the new term. As a matter of fact, while the Azerbaijani territories are still under occupation, the door was left open for Armenia to ensure regional stability, and the six-party platform was proposed instead of the five-party platform.

The results of the Second Karabakh War have had global repercussions. First and foremost, the practical results achieved by the cooperation between Turkey and Azerbaijan on the ground are important not only in terms of bilateral relations or the region but also from a global perspective. From the point of view of the people and states whose land is under occupation, the message that an unjust and unlawful occupation of land will not last forever has been received. Despite the many actors, in particular, the UN and the Co-Chairs of the Minsk Group, who have sidelined the problem for years, it has been shown that alternative solutions to the problem could be found and that they could stay out of the equation when needed.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

September 27, 2020

- Clashes broke out on the Armenian-Azerbaijani frontline after the Armenian forces had opened fire on Azerbaijani civilian settlements.
- The Azerbaijani army liberated some of the occupied settlements in the counterattack they launched after the Armenian forces had opened fire on Azerbaijani civilian settlements. Azerbaijan's Ministry of Defence announced that six villages in the Fuzuli and Jabrayil districts were liberated from the Armenian occupation.
- During its attacks on Azerbaijan, the Armenian army also targeted the Anadolu Agency (AA) crew on duty in the area.
- The Armenian government declared a "state of war" and "general mobilization" in the country due to the events in Nagorno-Karabakh.
- The National Assembly of Azerbaijan decided to declare a state of war in some cities and districts of the country.
- Minister of National Defence Akar communicated with Minister of Defence Hasanov of Azerbaijan. During the conversation, Akar stated that Turkey would continue to stand with Azerbaijan throughout its struggle to protect its territorial integrity.
- Minister of Foreign Affairs Mevlüt Çavuşoğlu held a telephone conversation with Minister of Foreign Affairs Jeyhun Bayramov of Azerbaijan.

September 28, 2020

- In a statement issued by the Ministry of Defence of Azerbaijan, it was announced that the Armenian army had opened fire on the city of Terter since the morning, and stated that the last warning had been given to Armenia and that adequate retaliatory measures would be taken.
- The Azerbaijani army took control of some heights around the Talish village in the counterattack launched after the Armenian forces had opened fire on the Azerbaijani civilian settlements.
- President Aliyev of Azerbaijan signed a decree on partial military mobilization in the country.

Chronology

September 29, 2020

- Violent clashes continued throughout the night on the Armenia-Azerbaijan frontline.
- Azerbaijan's Ministry of Defence stated that the Armenian forces attempted to take back the positions they lost in the Fuzuli-Jabrayil and Agdere-Terter border regions.
- It was reported that the operation launched to clear the city of Fuzuli from the Armenian forces continued and that four tanks belonging to the Armenian army were destroyed in the morning hours.
- It was reported that the Azerbaijani army had destroyed the motorized infantry regiment of the Armenian army.
- It was reported that the Azerbaijani army destroyed the command and observation area belonging to the Armenian army and prevented an attack on a position.
- It was reported that Armenia had launched its S-300 missile systems from Yerevan towards the areas where the Azerbaijani army was conducting an operation.
- The Organization of Islamic Cooperation (OIC) condemned the repeated attacks of the Armenian army against Azerbaijan.
- President Ilham Aliyev of Azerbaijan said that the international community had overlooked the actions of Prime Minister Nikol Pashinyan of Armenia.
- It was reported that 10 people lost their lives and 30 people were injured in the attacks carried out by the Armenian army against the Azerbaijani civilian settlements. In a joint statement by Azerbaijan's Ministry of Foreign Affairs and the Office of the Chief Public Prosecutor, it was stated that on September 27-29 the civilian settlements were subjected to heavy artillery fire by the Armenian army.

September 30, 2020

- Azerbaijan's Ministry of Defence stated that the 4th Battalion of the Armenian Armed Forces, stationed near Fuzuli, was subjected to heavy artillery fire and that Armenia suffered heavy losses.
- Assistant to the President of Azerbaijan Hikmet Hajiyev said that two Su-25 fighter jets belonging to Armenia had crashed into a mountain. Hajiyev stated that the allegations that one of the jets had been shot down by an F-16 fighter jet belonging to the Turkish Armed Forces were completely disinformation by Armenia.
- President Ilham Aliyev of Azerbaijan stated that the only condition of Azerbaijan to end the conflict was the withdrawal of the Armenian army and that they liberated strategic positions from the occupation with successful operations.
- Minister of Foreign Affairs Mevlüt Çavuşoğlu stated that since the Karabakh issue had not been resolved for 30 years, Armenia had been encouraged and ignored the international system and international law and that this attitude deserved a response.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

October 1, 2020

- Azerbaijan's Ministry of Defence announced that about 200 tanks and armoured vehicles, 228 artillery and missile systems, 30 air defence systems, 6 command-control and command observation posts, 5 ammunition depots, 110 vehicles and 1 S-300 missile system belonging to Armenia were destroyed in the 4-day conflict.
- The number of civilians killed in attacks by the Armenian army on civilian settlements in Azerbaijan increased to 16 and the number of wounded to 55.
- The Armenian army, which continued its attacks on civilian settlements of Azerbaijan, also targeted journalists serving in the region. After the danger experienced by AA and TRT teams on September 27, the attacks on different regions resulted in the shells fired by the Armenian army hitting areas where employees of television and news agencies such as ARB TV, Hazar TV, İctimai TV, SPACE TV, ATV, BAKU TV, AZERTAC, APA News Agency and Turan News Agency were working.

October 2, 2020

- In its operations to liberate its territory from occupation, the Azerbaijani army gained control over some strategic hills in the Madagiz region of the occupied Aghdara province.
- It was reported that the volunteers from Armenia brought to the occupied areas refused to fight, fearing the intensity of the conflict and heavy casualties.

Chronology

October 3, 2020

- The Azerbaijani army destroyed a large number of armoured vehicles belonging to the Armenian army in the operation that it launched to liberate its occupied territories.
- President of Azerbaijan İlham Aliyev announced that 19 Azerbaijani civilians were killed, more than 60 injured and hundreds of homes destroyed as a result of heavy artillery fire by the Armenian Armed Forces on Azerbaijani settlements.
- Artillery shells fell near the site of Turkish journalists who were in the city of Terter to document Armenia's bomb attacks on civilian settlements of Azerbaijan.

October 4, 2020

- The Azerbaijani army liberated the critically important city of Jabrayil from the occupation in the Karabakh region after the villages of Boyuk Marjanli, Maralyan and Sheybey.
- One civilian was killed and four injured in an attack by Armenian military groups against the city of Ganja in Azerbaijan.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

October 5, 2020

- President of Azerbaijan Ilham Aliyev underscored the role of armed UAVs made in Turkey in the conflicts: “Turkey has a strong position in the international community. It must take part in the solution process in Karabakh. Turkey’s cutting-edge armed UAVs have reduced the casualties. These armed UAVs show the potential of Turkey and strengthen us.”
- Ersin Tatar, Prime Minister of the Turkish Republic of Northern Cyprus, stated that they condemned the attacks carried out by Armenia on Azerbaijan and said, “The TRNC is always on the side of Azerbaijan.”

October 6, 2020

- The number of civilians killed in Armenia’s attacks on civilian settlements in Azerbaijan rose to 27.

Chronology

October 7, 2020

- In its operation to liberate its occupied territories, the Azerbaijani army destroyed 250 tanks and armoured vehicles of the Armenian army.
- The Prosecutor General's Office of Azerbaijan announced that the Armenian army launched a missile attack on the part of the Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipeline passing through Yevlakh province around 21:00 hrs. It was noted that the attack was repelled by the Azerbaijani army.
- Russian President Putin expressed concern about what happened in Karabakh, that they have responsibilities towards Armenia under the Collective Security Treaty Organization, but that the conflicts were not being held on Armenian territory.
- Azerbaijan's Minister of Energy Shahbazov noted the spiritual importance of Turkey's support in a statement: "Today, too, just as always, brotherly Turkey is with us about our occupied territories, which experience an exile in a contemporary world. Turkey continues to support our sovereign rights over our own soils."

October 8, 2020

- Azerbaijan recalled its Ambassador to Athens for consultations. After Greece recalled its Ambassador to Baku for consultations, it was announced that Azerbaijan, too, recalled its Ambassador to Athens for the same reason.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

October 9, 2020

- Azerbaijani flags were hoisted in the villages of Jabrayil province the Azerbaijani army took control of in an operation launched to liberate its territory from occupation.
- Pashinyan signed a resolution that introduced some amendments to the regime of martial law in the country. According to the resolution, the publication of materials criticizing, refuting actions of state and local self-government bodies and officials for ensuring the legal regime of martial law and ensuring state security was prohibited. Campaigning against the defence and security of Armenia and Karabakh, as well as broadcasting programs that cast doubt on the military's defence capacities, were also prohibited.

October 10, 2020

- The Azerbaijani army destroyed the armoured vehicles of the Armenian army that violated the ceasefire.
- In Karabakh, Azerbaijan and Armenia agreed to reach a humanitarian ceasefire, which provides for the exchange of funerals and prisoners as of 12:00 hrs.
- Azerbaijan's Ministry of Defence reported that the Armenian army fired rockets containing white phosphorus at the civilian settlements.

Chronology

October 11, 2020

- Minister of Foreign Affairs of Turkey Mevlüt Çavuşoğlu talked with his Russian counterpart Lavrov and asked that Armenia be warned to abide by the ceasefire.
- President of Azerbaijan Ilham Aliyev noted Turkey's role in the region and the conflict. Indicating that Turkey had a role that provided stability in the world and the region, he said, "There is no doubt that Turkey should and will play an important role in the resolution of the conflict. Whether this will be de jure or de facto is a technical issue. If we want to resolve the conflict, this must be resolved in a new format."
- President of Azerbaijan Ilham Aliyev said that the Armenian administration was responsible for the missile attack on civilians in Ganja, calling the attack a war crime, and stated that Armenia had openly violated the Geneva Conventions.
- The Cooperation Council of Turkic Speaking States (Turkish Council) condemned Armenia's attacks on Azerbaijani civilians and civilian settlements.
- 5 people were killed and 28 injured when the Armenian army attacked the Azerbaijani city of Ganja with missiles within 24 hours after the beginning of the ceasefire.

October 12, 2020

- The Azerbaijani army prevented the attacks of the Armenian army on Agdere, Aghdam, Fuzuli, and Jabrayil all night despite the ceasefire. It was stated that one T-72 tank and 3 Grad missile systems belonging to the Armenian army were destroyed, many soldiers were neutralized and the Armenian soldiers abandoned their vehicles and fled.
- It was reported that the Azerbaijani army shot down three UAVs belonging to Armenia.
- Gazanfar Ahmadov, Director of Azerbaijan National Agency for Mine Actions, announced that the missile targeting the civilian settlement in Ganja was the Elbrus medium-range ballistic missile.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

October 13, 2020

- Regarding the “ceasefire” calls, Minister of Foreign Affairs Mevlüt Çavuşoğlu stated that the international community’s calls for a ceasefire were reasonable, but they must also call on Armenia to withdraw from Azerbaijan’s territories, and only with that the international community’s desire to solve this problem could be seen.
- The Central Bank of Azerbaijan sent a letter of protest to the Russian SberBank, which allowed the opening of accounts to help the so-called Armenian administration of Karabakh, demanding that the accounts be closed immediately.
- The Office of the Chief Public Prosecutor of Azerbaijan announced that 42 Azerbaijani civilians lost their lives, 206 civilians were injured and 1479 houses, 66 apartments, and 241 public buildings became dysfunctional from 27 September to 13 October.

October 14, 2020

- Azerbaijan’s Ministry of Defence reported that the Armenian UAV flying in the direction of Fuzuli was destroyed by Azerbaijani Air Defence Forces.
- Minister of Foreign Affairs of Azerbaijan Jeyhun Bayramov announced that the ballistic missiles of the Armenian army were destroyed by the Azerbaijani army as a legitimate military target and to protect the civilian population.
- President Recep Tayyip Erdoğan held a telephone conversation with Russian President Vladimir Putin. During the conversation, the Azerbaijan-Armenia issue was discussed.

Chronology

October 15, 2020

- 3 people lost their lives and 3 people were injured in the attack organized by the Armenian army against civilians who went to the cemetery for the burial service in Terter, Azerbaijan.

October 16, 2020

- The Azerbaijani army prevented the Armenian army's attempts of attack and destroyed two T-72 tanks, one Grad missile system, five D-30 howitzers, two ZSU-23-4 Shilka self-propelled anti-aircraft vehicles, and eight vehicles carrying ammunition, which belonged to the Armenian army.
- The Armenian army launched a rocket attack on the town of Ordubad in the Nakhchivan Autonomous Republic of Azerbaijan.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

October 17, 2020

- President Ilham Aliyev of Azerbaijan announced that Fuzuli district and several villages were liberated from occupation.
- Azerbaijan's Ministry of Defence announced that the Su-25 fighter jet belonging to the Armenian army had attempted to attack Azerbaijani soldiers from the air in the direction of Jabrayil district and that the plane was shot down by the Azerbaijani air defence forces.
- The Armenian army launched a missile attack on the towns of Ganja and Mingachevir in Azerbaijan. 13 civilians lost their lives and more than 45 people were injured in the attack.
- In Armenia's attacks on Azerbaijani settlements with artillery and missiles, 60 civilians lost their lives and 270 civilians were injured so far.

October 18, 2020

- Azerbaijan's Ministry of Defence stated the information spread by Armenia that the Azerbaijani soldiers were under siege was disinformation and did not reflect the reality.
- President Ilham Aliyev of Azerbaijan expressed that Azerbaijani soldiers raised Azerbaijan's flag over the historical Khudaferin Bridge.
- It was reported that the Armenian army did not comply with the temporary humanitarian ceasefire.

Chronology

October 19, 2020

- With the last 13 villages captured by the Azerbaijani army, the number of settlements liberated from occupation reached 78.

October 20, 2020

- President Ilham Aliyev of Azerbaijan announced that the city center of Zangilan and 6 villages along with 18 villages of Fuzuli, Jabrayil, and Khojavend were liberated from the occupation. Addressing the nation, Aliyev announced that Dordchinar, Kurdlar, Yukhari Abdurrahmanli, Garghabazar, Ashaghi Veysalli and Yukhari Aybasanli villages of Fuzuli district; Safarsha, Hesengaydi, Fuganli, Imambaghi, Dash Veysalli, Aghepe and Yarakhmedli villages of Jabrayil district; Aghjakand, Mulkudara, Dashbashi, Gunashli and Vang villages of Khojavend district were liberated from the occupation.
- Aliyev noted that Vang village of Khojavend was renamed to be Chinarli village.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

October 21, 2020

- Azerbaijani army shot down 3 UAVs belonging to Armenia.
- In Armenia's attacks on Azerbaijani settlements with artillery and missiles, 63 people lost their lives and 292 civilians were injured so far.

October 22, 2020

- Minister of Foreign Affairs Mevlüt Çavuşoğlu held a phone conversation with his Azerbaijani counterpart Jeyhun Bayramov. Çavuşoğlu and Bayramov exchanged views on the latest situation in Karabakh.
- NATO Secretary-General Jens Stoltenberg reminded Armenian President Armen Sargsyan that NATO was not a party to the conflict in Karabakh.
- Azerbaijan's Ministry of Defence announced that three missile attacks were launched on Siazan province at around 07:00 local time and two on Qabala and 1 on Kurdamir at around 09:00.

Chronology

October 23, 2020

- President Ilham Aliyev of Azerbaijan announced that Dolanlar and Bunyadi villages of Khojavend district, Dagh Tumas, Nusus, Khalifli, Minbashili and Veysalli villages of Jabrayil district, Vanadli and Mirzahasanli villages of Zangilan district and Zilanli, Kurd Mahrizli, Mughanli and Alagurshag villages of Gubadli district were liberated from the occupation.
- President Recep Tayyip Erdoğan held a phone conversation with Iranian President Hassan Rouhani. Underscoring that the attacks of Armenia, which led to a crisis with its occupation and attacks on Azerbaijani lands, against civilians constituted a war crime, President Erdoğan noted that it was important on this issue to take a position where the right and the wrong, as well as the occupied party and the occupying party, were distinguished from one another.
- The Armenian soldier Albert Mikaelyan, who was taken prisoner in the operation launched by the Azerbaijani army to liberate its land, admitted that PKK terrorists fought in the Armenian ranks in Nagorno-Karabakh.

October 24, 2020

- Azerbaijan's Ministry of Defence stated that the operations continued throughout the night with varying intensity around Agdere, Khojavend, Fuzuli, Hadrut, and Gubadli.
- Azerbaijan's Ministry of Defence announced that a drone was shot down in the morning by technical means around the city of Jabrayil.
- Azerbaijan's Ministry of Defence announced that an Armenian warplane was shot down in Gubadli direction of the front.
- Azerbaijan's Office of the Chief Prosecutor reported that the Armenian army attacked the provinces of Goranboy and Terter with artillery and missiles.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

October 25, 2020

- Azerbaijan's Ministry of Defence announced that the Azerbaijani army maintained its activities in the main directions in accordance with the operational plan and that it further extended the areas taken under control.

October 26, 2020

- The temporary humanitarian ceasefire, which the USA declared that Azerbaijan and Armenia agreed on, entered into force at 08:00 local time.
- Azerbaijan's Ministry of Defence announced that the Armenian army violated the temporary humanitarian ceasefire at 08.05 and fired artillery on the Azerbaijani troops stationed in the Sefiyan village of Lachin from the direction of the occupied town of Lachin.
- President Ilham Aliyev of Azerbaijan made a statement regarding Armenia's violation of the ceasefire. In his statement, Aliyev said, "We have agreed to a ceasefire to exchange prisoners and bodies. Armenia broke the ceasefire after a few minutes". President Aliyev stated, "Those who want a ceasefire are sending weapons to Armenia. I have the list of them. Why would anyone who wants a ceasefire send guns?"
- President Ilham Aliyev of Azerbaijan stated that the Turkish F-16s in the country were brought beforehand for military exercises, yet those were kept here by brotherly Turkey for moral support. He said, "If an outside attack is carried out against us, then they will see the F-16s".

Chronology

October 28, 2020

- President of Azerbaijan Ilham Aliyev announced that Birinji Agali, Ikinji Agali, Uchunju Agali, and Zerneli villages of Zengilan; Mandili village of Fuzuli; Gazanzemi, Khanabulag, Jullu, Gushchular and Garaaghaj villages of Jabrayil; Giyasli, Edilje and Gilijan villages of Gubadli were liberated from the Armenian occupation.
- The European Court of Human Rights (ECHR) accepted to examine the request for interim measures lodged by Azerbaijan against Armenia concerning the on-going conflict in Nagorno-Karabakh. According to the ECHR's written statement, the requests of Azerbaijan from the Court are as follows;
  - To stop shell and missile attacks, from its territory and the occupied territories of the Republic of Azerbaijan, on residential areas, public premises, cemeteries, and other civil infrastructure in the territory of Azerbaijan;
  - To stop sending its armed forces, military equipment, and so-called 'volunteers' – in fact, mercenaries – to the sovereign territory of the Republic of Azerbaijan, and refrain from inviting its and foreign nationals on the territory of Azerbaijan;
  - To withdraw its armed forces and militants illegally stationed on the territory of the Republic of Azerbaijan, and to refrain from pursuing the policy of hatred towards the Republic of Azerbaijan and its nationals.
- In the attacks of Armenia on Azerbaijani settlements with artillery and missiles, 69 civilians lost their lives and 322 were injured so far.

October 29, 2020

- Azerbaijan's Ministry of Defence stated that the conflicts continued mainly in the Khojavend, Fuzuli, and Gubadli directions of the front. It was noted that in various parts of the front, 2 T-72 tanks, 2 Grad missile systems, 14 different types of cannons, several outposts, and 6 cars belonging to the Armenian army were destroyed and a great number of military personnel were neutralized.
- Azerbaijani army shot down two Su-25 fighter jets of the Armenian army.
- In Armenia's attacks on Azerbaijani settlements with artillery and missiles, 90 civilians lost their lives and 392 civilians were injured so far. 11 of those who lost their lives were children. 8 children were also injured.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

October 30, 2020

- Azerbaijan's Ministry of Defence announced that the clashes continued mainly in Agdere, Khojavend, and Gubadli directions of the front.
- The Azerbaijani army destroyed the Armenian Smerch missile system, targeting civilians in the city of Barda.
- President of Azerbaijan Ilham Aliyev announced that the Azerbaijani army liberated Khudaverdili, Gurbantepe, Shahveledi, and Khubyarli villages of Jabrayil; Aladin and Vejneli villages of Zengilan; Kavdadig, Memer and Mollali villages of Gubadli from the occupation of Armenia.
- In Armenia's attacks on Azerbaijani settlements with artillery and missiles, 91 civilians lost their lives and 400 civilians were injured so far.

October 31, 2020

- Azerbaijan's Ministry of Defence warned that Armenia might use phosphorus bombs in conflicts in Nagorno-Karabakh. The Ministry reported that intelligence was received that a large number of phosphorus bombs were brought by the 3rd Motorized Rifle units of the 37th Division under the 1st Regiment of the Armenian army deployed in the direction of the occupied Khojavend.
- Azerbaijan established outposts on the Iranian border, which was liberated from the occupation of Armenia.
- Azerbaijan's Minister of Foreign Affairs Jeyhun Bayramov and Minister of Foreign Affairs Zohrab Mnatsakanyan of Armenia and OSCE Minsk Group Co-Chairs met to discuss the developments in Nagorno-Karabakh.
  - Along with the OSCE Minsk Group Co-Chairs Igor Popov from Russia, Stephane Visconti from France, and Andrew Schofer from the US, Personal Representative of the OSCE Chairperson-in-Office Andrzej Kasprzyk, too, attended the meeting held in Geneva, Switzerland.
  - Azerbaijan's Minister of Foreign Affairs Bayramov stated that the problem should be resolved within the framework of international law and the relevant resolutions of the UNSC.
  - Speaking about humanitarian measures, Bayramov emphasized the constructive approach of Azerbaijan and reminded that the bodies of Armenian soldiers in the regions liberated by Azerbaijan from occupation and an old woman were returned unilaterally.

Chronology

November 1, 2020

- Bayramov highlighted that Armenia flagrantly violated international law and opened fire on civilians and settlements deliberately and that this was unacceptable.
- The OSCE Minsk Group Co-Chairs issued a joint declaration on the meeting. According to the declaration, the parties agreed not to target civilians or non-military objects deliberately.
- In response to the Armenian Prime Minister Nikol Pashinyan's request for assistance from Russia once more, the Russian Foreign Ministry reminded Armenia of the point that conflicts are not on Armenian soil.
- It was stated that Armenia violated the agreement "not to target civilian population or non-military objects" reached in Geneva and attacked the civilian settlements of Azerbaijan with artillery and missiles.
- With the successful offensive operations of the Azerbaijani army, the number of settlements liberated from the Armenian army increased to 193.
- President of Azerbaijan Aliyev received Minister of Foreign Affairs Çavuşoğlu.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

November 2, 2020

- The Azerbaijani army inflicted casualties on the Armenian forces, who fired on Azerbaijani soldiers and settlements at night from various directions of the front despite the ceasefire.
- President of Azerbaijan Ilham Aliyev announced that villages Chaprand, Hadji Isagli and Goshha Bulag of Jabrayil; Dere Gilettag and Boyuk Gilettag of Zengilan; Ishigli, Muradkhanli and Milanlı of Gubadli, were liberated by Azerbaijani army from the occupation of Armenia.
- President of Azerbaijan Ilham Aliyev received AK Party Izmir Deputy Binali Yıldırım and the accompanying GNAT delegation, who came to Baku to hold talks.
- Turkic Council sent humanitarian aid to Azerbaijani civilians affected by Armenia's attacks. Following the extraordinary meeting of the Turkic Chamber of Commerce and Industry, which operates under the roof of the Turkic Council, held in Baku, humanitarian aid supplies were sent to the city of Berde, where Armenia attacked with missiles and artillery.

November 3, 2020

- The Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan announced that 4 "Grad" missile systems, 1 KUB anti-aircraft system, 9 different types of howitzers, 2 trucks loaded with ammunition belonging to the Armenian army were destroyed and a large number of military personnel of the Armenian army were neutralized in different parts of the front.
- The Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan announced that an Armenian drone in a reconnaissance flight over the front was shot down by Azerbaijani air defence forces.
- An investigation was launched in Azerbaijan into the terrorist group "VoMa", which was fighting in the ranks of Armenia.

Chronology

November 4, 2020

- The Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan reported that 2 T-72 tanks, 3 D-30 howitzers, 1 Zastava M-55 anti-aircraft gun, 1 tactical UAV and 3 trucks belonging to the Armenian army were destroyed in different parts of the front and a large number of military personnel were neutralized.
- President of Azerbaijan Ilham Aliyev announced that the Azerbaijani army liberated 7 more villages from the occupation of Armenia.

November 5, 2020

- The Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan stated that the clashes continued mainly in the Agdere and Khojavend directions of the front.
- It was revealed that the armed militias that took part in the occupation of Crimea were in the ranks of Armenia in the conflicts in Nagorno-Karabakh. The militias led by Armen Martoyan, a Russian citizen of Armenian descent, took part as mercenaries in attacks against both Azerbaijani civilians and troops in the region.
- The Smerch missile that fell into the garden of a house in Terter, Azerbaijan without exploding was defused by experts from the Azerbaijan National Agency for Mine Action (ANAMA).
- The number of civilian casualties increased to 92 after the death of a person injured in Armenia's attacks on Azerbaijani settlements with artillery and missiles.

CHRONOLOGY OF THE HISTORICAL VICTORY

November 6, 2020   November 7, 2020   November 8, 2020

- The Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan stated that the clashes continued mainly in Agdere, Aghdam, Khojavend and Gubadli directions.
- President of Azerbaijan Ilham Aliyev announced that the Azerbaijani army liberated 16 more villages from the occupation of Armenia. Thus, the Azerbaijani army liberated 4 city centres, 3 towns, more than 200 villages and some important hills in Nagorno-Karabakh from the occupation of Armenia since 27 September.
- One Azerbaijani civilian was killed in the artillery attack carried out by the Armenian army on the Yeni Ayrica village of Berde province.
- President of Azerbaijan Ilham Aliyev announced that Shusha, the symbol city of Upper Karabakh, was liberated from the occupation. Saying “after 28 years, echoes of adhan will be heard in Shusha”, Aliyev stated that the 30-year negotiation process yielded no results and that they won victories by giving martyrs on the battlefield.
- The Ministry of Defence of the Republic of Azerbaijan reported that the clashes continued mainly on the front in Agdere, Aghdam, Khojavend and Gubadli.
- It was stated that the Armenian army violated the ceasefire at the border of both countries and that Azerbaijani positions in Tovuz; Gadabay and Dashkasan provinces were shelled from the Armenian territory.
- Minister of Foreign Affairs Mevlüt Çavuşoğlu and Minister of National Defence Hulusi Akar met with President of Azerbaijan Ilham Aliyev in Baku.

Chronology

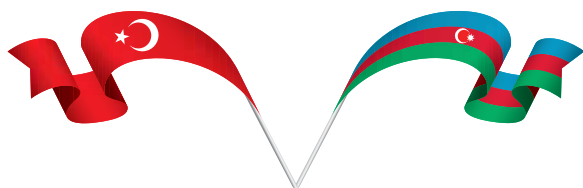
November 9, 2020

- Azerbaijan hoisted its flag by establishing outposts in Zangilan on the Iranian border, which was liberated from the occupation of Armenia.
- The Azerbaijani army hit the vehicles and positions of the Armenian army with kamikaze drones and artillery fire in the operation launched to liberate its lands.
- Making evaluations regarding the liberation of Shusha from the occupation, President Erdoğan said that they watched the statements of President of Azerbaijan Ilham Aliyev on the screen with tears after the liberation of Shusha. President Erdoğan stated that the remaining occupied cities, especially Kelbajar and Lachin, would soon be handed over to their owners.

November 10, 2020

- Russian President Vladimir Putin announced that a ceasefire began between Azerbaijan and Armenia as of 00:00 (UTC+3). Putin stated that Azerbaijan, Armenia and Russia signed the joint declaration regarding the Nagorno-Karabakh issue.
- In the statement made by the Presidency of Azerbaijan, it was reported that President Recep Tayyip Erdoğan and Ilham Aliyev held a phone conversation. It was noted that the leaders congratulated each other on the victory of Azerbaijan in the Nagorno-Karabakh War. Aliyev once again thanked Erdoğan and the Turkish people for their political and moral support to Azerbaijan during the war.
- Opposition parties in Armenia announced that they would protest the government for signing the agreement that ended the conflicts between Azerbaijan and Armenia and stated that the most embarrassing page in the history of Armenia was written yesterday.

Победа в Нагорном Карабахе за 44 дня:

ДОКАЗАТЕЛЬСТВО БРАТСТВА
ТУРЦИИ И АЗЕРБАЙДЖАНА

П р е д и с л о в и е

К концу 20 века самая большая надежда человечества заключалась в том, что мир, пережив две великие войны и Холодную войну, извлечет уроки из случившегося, а массовые убийства и захваты прекратятся. К сожалению, ожидания не оправдались. Некоторые государства продолжали нарушать нормы международного права, вторгаться в страны и убивать мирных и беззащитных людей. Ущерб, нанесенный в результате несправедливых и незаконных инициатив на глазах у всего мира, проявился не только в политической сфере. К сожалению, это разрушило надежды человечества, вступающего в новый век. Действия Армении, которая оккупировала земли Азербайджана в течение 30 лет, выдворяла людей из их домов и проводила жестокие массовые убийства, стали черным пятном в истории человечества.

Тем не менее, мы все переживаем и такие моменты, когда несправедливости и оккупации положен конец и достигнуты великие победы. Так, Азербайджан за 44 дня победоносно решил вопрос Нагорного Карабаха, другими словами, вопрос незаконной оккупации Армении, который Минская тройка не могла решить на протяжении 30 лет. Турция с самого начала борьбы Азербайджана поддержала его на уровне всех учреждений и организаций, используя все свои возможности, находилась рядом со своими азербайджанскими братьями. Принцип «одна нация, два государства», который является основной философией солидарности Турции и Азербайджана, а также дух единства воистину были увенчаны освобождением Карабаха.

С международно-правовой, дипломатической и военной точки зрения победа Азербайджана в Карабахе так же безупречна, как молоко матери. Потому что Азербайджан не посягнул ни на чьи земли, ни на кого не напал, а освободил территорию, которая, несмотря на резолюции ООН и ОБСЕ, была оккупирована на протяжении 30 лет. В отличие от армянского государства Азербайджан совершил это без ударов по мирным жителям и мирным поселениям, оставаясь в рамках легитимности.

Эта победа не означает, что наша борьба окончена. Борьба, которая до сегодняшнего дня велась в политической и военной сфере, впредь продолжится на совершенно иных фронтах. За 30-летний период оккупации были разрушены все города и села в регионе, были уничтожены даже кладбища, разграблению подверглись исторические и культурные ценности, а также природные богатства. Законы войны были тяжелейшим образом нарушены, а человеческое достоинство растоптано.

Я хотел бы подчеркнуть, что с Карабахской победой открыта новая страница в истории Кавказа. Я уверен, что история региона будет формироваться в новом направлении. Несомненно, одна из самых больших долей в успехе, достигнутом Азербайджаном, как в военной, так и в ди-

пломатической сфере, принадлежит моему драгоценному брату, Господину Президенту Ильхаму Алиеву. Таким образом, мой брат Ильхам Алиев также исполнил желание, которое ему завещал покойный Гейдар Алиев. Надеюсь, что Азербайджан продолжит вершить историю под проницательным руководством Ильхама Алиева.

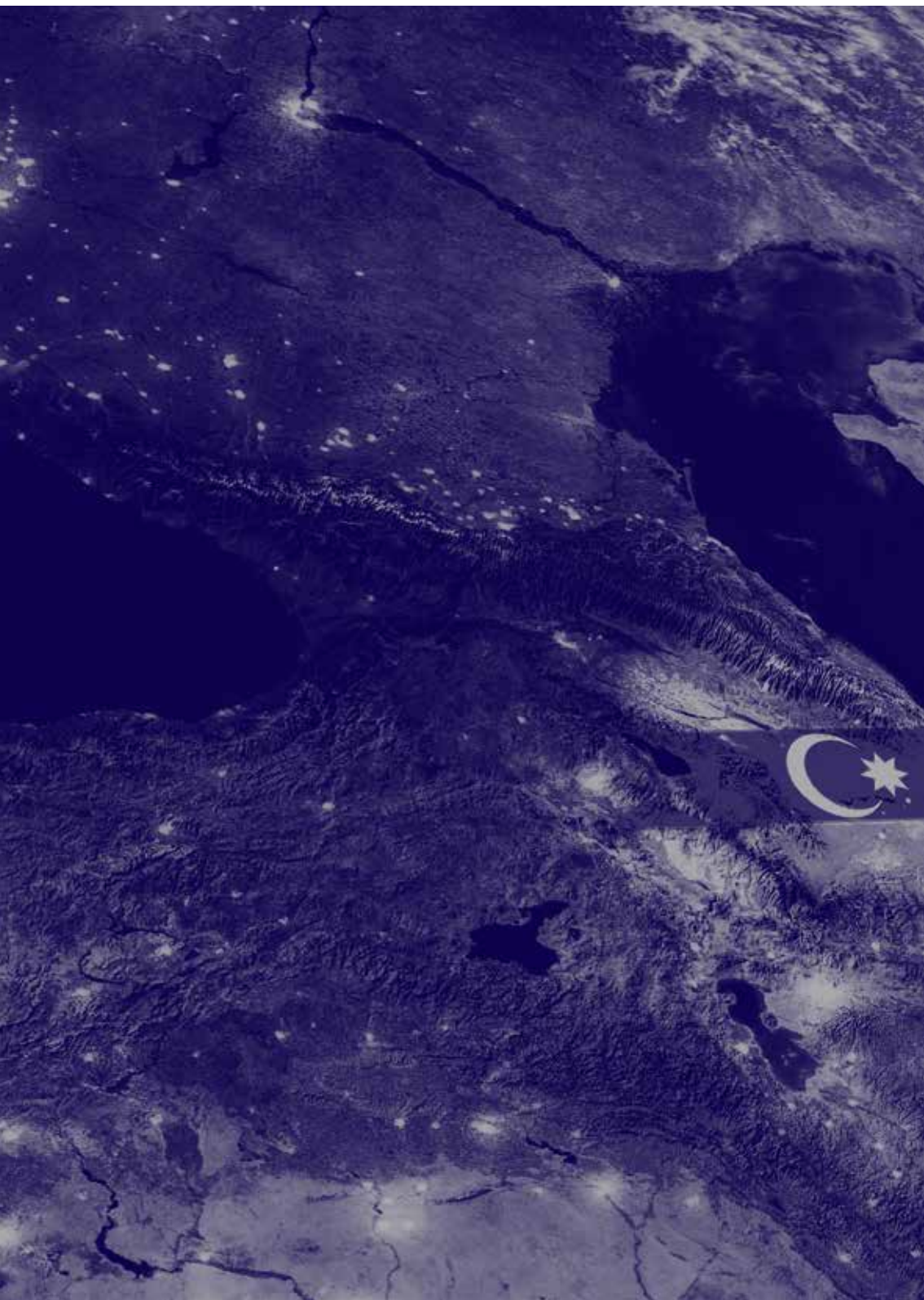
Мы никогда не должны забывать, что на протяжении истории люди и общества, которые утрачивали свое достоинство и индивидуальность, всегда оказывались в яме позора. За нашу тысячелетнюю историю мы никогда не жертвовали ни нашей индивидуальностью, ни нашим достоинством. В вопросе Нагорного Карабаха с характером, достойным нашей нации, и в соответствии с нашим единством общей истории, культуры, веры и языка мы приложили большие усилия для того, чтобы оккупированные азербайджанские территории обрели свободу.

Как это было всегда и везде, Турция будет стоять на стороне права, истины и угнетенных, будет говорить свое слово и проводить свою политику в этом ключе. Мы всеми силами будем бороться за установление мира в нашем регионе и во всем мире.

Я желаю милости Аллаха отважным мученикам, павшим в 44-дневной героической борьбе Азербайджана, и исцеления ветеранам.

ПРЕЗИДЕНТ ТУРЕЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

01

Исторические предпосылки

01

Исторические предпосылки

Нагорный Карабах начиная с Великих Сельджуков был тюркско-исламским регионом, в котором жили преимущественно огузско-тюркские племена. Нагорный Карабах, который поочередно находился под властью тюркско-исламских государств, таких как государство Ильдегизидов, Хулагуидов, Тимуридов, Ак-Коюнлу и Сефевидов, в 1578 году присоединился к Османским землям. В дальнейшем Нагорный Карабах на протяжении долгого времени стал одной из сфер борьбы за власть между Османами и Сефевидами. В 18-м веке, когда в Иране династию Сефевидов из рода Огузов сменило другое огузское племя Афшаров, в истории Азербайджана и Нагорного Карабаха также произошли важные перемены.

В 1747 году со смертью Надир-шаха, основателя династии Афшаров, в Азербайджане начался период ханств и наряду с Эриванским, Гянджинским, Бакинским, Тебризским ханствами образовалось также Карабахское ханство. Карабахское ханство было упразднено Туркманчайским договором от 1828 года, разделившим Азербайджан надвое и установившим над Северным Азербайджаном российский контроль.

С переходом Северного Азербайджана под российский контроль началось вмешательство в демографическую и культурную структуру региона, и были заложены основы нагорно-карабахской проблемы. Армяне, переселяемые в регион начиная с 19-го века в рамках политики Москвы в области народонаселения, со временем начали заявлять притязания на Нагорный Карабах. После оккупации большевиками Азербайджана и соответственно Нагорного Карабаха в мае 1920 года статус региона стал предметом споров в Москве. По причине того, что лидер большевиков Анастас Микоян, который сам был армянином, в представленном Ленину докладе от 20 мая 1920 года указал, что «армян ничего не связывает с Нагорным Карабахом, и регион не следует отрывать от Баку», Нагорный Карабах был оставлен в границах Азербайджанской ССР.

Возобновление проблемы Нагорного Карабаха пришлось на 1970-е годы. На Всемирных армянских конгрессах, созданных в этот период, принимались различные решения с целью инициировать деятельность по присоединению Нагорного Карабаха к Армении. Армяне, начавшие в конце 1980-х принуждать к переселению азербайджанских тюрок, проживающих в Нагорном Карабахе, увидев, что их требования о присоединении региона к Армянской ССР отвергнуты Москвой, постепенно стали повышать градус агрессии и покушаться на жизнь мирных азербайджанцев.

После развала СССР и обретения Азербайджаном и Арменией независимости проблемы, возникшие в вопросе владения Нагорным Карабахом, переросли в столкновения и войну, и Нагорный Карабах с сопредельными районами был оккупирован Арменией. Вместе с оккупацией Нагорный Карабах пережил одну из самых жестоких в своей истории резней и вынужденное переселение, в результате которого около одного миллиона азербайджанских тюрок покинули свои дома и родину. На заре 21 века, в период окончания Холодной войны и самых многочисленных разговоров о правах человека, международная общественность не отреагировала должным образом на резню и преступления против человечности, которые происходили на Южном Кавказе, и возникшая тупиковая ситуация вошла в страницы истории человечества.

Несмотря на то, что Совет Безопасности (СБ) ООН в четырех разных резолюциях провозгласил неправомерность армянской оккупации Нагорного Карабаха, Армения никогда не согласилась уйти с оккупированных ею земель. Бесчисленные заседания, которые на протяжении десятилетий проходили в рамках Минской группы, созданной при Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) с целью мирного решения вопроса, также не оказали ощутимого содействия урегулированию. В этой связи весьма показателен тот факт, что США, Франция и Россия, являющиеся сопредседателями Минской группы ОБСЕ, являются тремя странами с самой активной армянской диаспорой в мире.

Заявления президента Азербайджанской Республики господина Ильхама Алиева о том, что при необходимости проблема будет решена военным путем, были неправильно поняты такими акторами, как США, Франция и Россия, и не были задействованы приемы, которые бы помешали планам Армении посредством отвлекающей тактики продлевать оккупацию как можно дольше.

Если посмотреть на путь, проделанный Азербайджаном и Арменией

за последние тридцать лет, становится предельно ясно, что с точки зрения Армении оккупация не могла продолжаться вечно. Так, Армения, осознав, что становится всё слабее перед лицом Азербайджана, захотела изменить ход событий посредством очередной провокации и начала устраивать атаки на территорию Азербайджана.

Нападение Армении на азербайджанский город Товуз 12 июля 2020 года стало поворотной точкой в истории нагорно-карабахского вопроса. Расположенный относительно далеко от Нагорного Карабаха Товуз является своеобразным узлом для совместных транспортных и энергетических проектов Турции и Азербайджана, призванных соединить Восток и Запад. В этой связи выбор Товуза в качестве объекта для нападения приобретает особый смысл. Однако провокационный план Армении ей дорого обошелся, и столкновения, инициированные Арменией, завершились победой Азербайджана, который один за другим освободил населенные пункты Нагорного Карабаха.

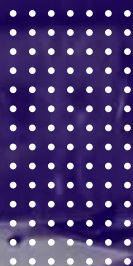
Турция, руководствуясь лозунгом «скорбь Азербайджана - это наша скорбь, и радость его - наша радость», всегда была рядом с Азербайджаном в его правом деле. В правом деле азербайджанских братьев Турция без колебаний выступила против любой агрессии по отношению к народу, правоте и территории Азербайджана.

Турция не только выступила рядом с Азербайджаном, с которым ее связывают прочные братские узы, но во имя права и человечества также взяла на себя большую ответственность, чтобы сделать Кавказ и весь мир более спокойным, более безопасным и более благополучным местом для каждого. Это позиция - отражение воли Турции содействовать прекращению незаконной оккупации, длившейся 28 лет, а также призыва президента господина Реджепа Тайипа Эрдогана к созданию более справедливого мира. Турция продолжает выступать гарантом мира, спокойствия и справедливости в мире и в своем регионе.

02

Оккупация Нагорного Карабаха и нежелание принести мир

02

Оккупация Нагорного
Карабаха и нежелание
принести мир

Нагорный Карабах, который с политической и географической точки зрения был неотъемлемой частью Азербайджана на протяжении столетий, также входил в границы первой Азербайджанской Демократической Республики, получившей независимость в 1918 году. Корни нагорно-карабахской проблемы уходят в 18 век, когда Россия в рамках экспансионистских планов на Кавказе перемещала армянское народонаселение в места своих завоеваний в регионе. Если, согласно первой официальной российской переписи от 1832 года, 64% населения Нагорного Карабаха составляли азербайджанские тюрки и 34% - армяне, то в результате размещения в Нагорном Карабахе армян-переселенцев особенно после Первой мировой войны на территории Азербайджана был сформирован искусственный армянский регион. Во времена Советского Союза внутри Азербайджана было создано образование под названием Нагорно-Карабахская автономная область, куда переселяли армян. В процессе распада Советского Союза деятельность, предпринятая с целью присоединить Нагорно-Карабахскую автономную область к Армении, привела к столкновениям в регионе.

После того как Азербайджан и Армения обрели независимость от Советского Союза в 1991 году, эти столкновения переросли в войну. По причине того, что в отличие от Армении, у которой до этого момента были национальная армия и тяжелые вооружения, доставшиеся от СССР, армия Азербайджана была сформирована недавно и уступала в плане оснащенности, армянские формирования оккупировали около 20% азербайджанской территории. Несмотря на то, что во время Первой карабахской войны Армения совершила многочисленные военные преступления и преступления против чело-

вечности, международная общественность никогда не расследовала это настоящим образом.

Своими действиями Армения попрала главные принципы, зафиксированные в таких основных документах международного права, как Женевские конвенции 1949 года, Римский статут Международного уголовного суда и Европейская конвенция по правам человека. Например, атаки Армении на мирных жителей означают очевидное нарушение статьи 8, пункта (b) Римского статута, который определяет «умышленные нападения на гражданское население как таковое или отдельных гражданских лиц, не принимающих непосредственного участия в военных действиях», как военные преступления. Подобным образом, Армения, совершив нападения на здания учреждений здравоохранения, медицинский персонал и оборудование, нарушила 35 статью первой Женевской конвенции. Нападения на объекты инфраструктуры, в свою очередь, представляют собой нарушение 24 статьи Европейской конвенции по правам человека.

Наиболее известными преступлениями против человечности, которые армяне совершили во время Первой карабахской войны, являются Резня в Малыбейли и Гушчулар, Резня в Гарадаглы и Ходжалинская резня.

Резня в Малыбейли и Гушчулар (10-12 февраля 1992)

В результате нападений на села Малыбейли, Ашагы Гушчулар и Юкары Гушчулар, совершенных нерегулярными армянскими формированиями во время Карабахской войны, было убито 15-50 (точное число неизвестно) мирных азербайджанских тюрок, еще сотни человек получили ранения и были взяты в плен.

Резня в Гарадаглы (17 февраля 1992)

Село Гарадаглы, расположенное в Ходжавендском районе Нагорного Карабаха, ночью 17 февраля 1992 года подверглось нападению армянских сил. В результате этого нападения, по азербайджанским источникам, всего было убито 54 мирных жителя и 12 военных.

Ходжалинская резня (25-26 февраля 1992)

Ходжалинская резня - это массовая резня, совершенная подчинявшимися Армении силами в отношении мирных азербайджанцев во время Карабахской войны 26 февраля 1992 года в городе Ходжалы, расположенном в Нагорно-карабахской области Азербайджана. Организация «Хьюман Райтс Вотч» охарактеризовала Ходжалинскую резню как самую массовую резню в отношении мирного населения

с начала оккупации Нагорного Карабаха. По официальному заявлению Азербайджана, только за одну ночь 25-26 февраля 1992 года были убиты 613 граждан Азербайджана, включая 106 женщин и 83 ребенка.

Тяжелые ранения получили 487 граждан, из которых 76 - дети. Из взятых в заложники 1275 человек многие сумели вернуться на родину, тогда как судьба 150 человек до сих пор неизвестна.

В итоге, Армения оккупировала Лачинский, Кельбаджарский, Агдамский, Физулинский, Губадлинский, Зангеланский и Джебраильский районы Азербайджана, заставив азербайджанское население покинуть этот регион. Таким образом, армянская оккупация стала источником очень больших страданий, резни и нестабильности в регионе.

ТЩЕТНЫЕ МИРНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ

Нагорно-карабахский вопрос - это не борьба двух сторон за суверенитет над частью территории, а борьба между Арменией, которая настойчиво продолжает оккупацию, не имеющую никакого юридического, политического и гуманитарного оправдания, и Азербайджаном, страной, которая отстаивает свою территориальную целостность и права своего народа, подвергшегося убийствам или насильственному переселению. Несмотря на это обстоятельство, нагорно-карабахский вопрос в то же время является одним из самых важных отражений тщетности инициатив международных организаций и пренебрежения международным правом. Список организаций, участвующих в процессе мирного урегулирования этого вопроса, возглавляет СБ ООН. СБ ООН первую резолюцию по вопросу Нагорного Карабаха принял после оккупации Арменией Кельбаджарского района в 1993 году. Эта резолюция за номером 822 подчеркивает, что Армения должна немедленно и безоговорочно покинуть захваченные ею территории. Но данная резолюция не была реализована. Впоследствии резолюции СБ ООН № 853, 874 и 884, принятые в течение того же года, также содержат призыв к Армении уйти с захваченных ею азербайджанских земель. Армения продолжила нарушать международное право, не соблюдая и упомянутые четыре резолюции.

Четыре четких резолюции СБ ООН, подтверждающих территориальную целостность Азербайджана и призывающих прекратить оккупацию, на самом деле ясно указывают, как урегулировать нагорно-карабахский вопрос. В то время как Армении следует отказаться

от своей неправомерной, максималистской и непримиримой позиции и предпринять более конкретные шаги для урегулирования, вопрос в цепи бесконечных и безрезультатных переговоров оставили в качестве «замороженного конфликта». 28-летний переговорный процесс не стал ничем иным, как отвлекающим и позволяющим выиграть время инструментом в руках Армении.

В 1992 году в рамках ОБСЕ при участии Азербайджана и Армении под совместным председательством США, России и Франции была создана Минская группа, в которую вошли 11+1 член. Турция является участником Минской группы ОБСЕ. В нее также вошли Беларусь, Германия, Италия, Швеция и Финляндия. Тройка ОБСЕ также считается членами группы. Минская группа начиная с 1990-х годов представила сторонам различные предложения по урегулированию, но они не дали результатов.

В апреле 2004 года по инициативе сопредседателей Минской группы министр иностранных дел Азербайджана Эльмар Мамедъяров и глава МИД Армении Вардан Осканян в качестве специальных пред-

ставителей своих глав государств встретились в Праге, тем самым положив начало новому периоду переговоров по урегулированию проблемы. Самым важным этапом в рамках этого процесса, получившего название «пражский процесс», стала выработка Перечня основных принципов (Мадридские принципы), который сопредседатели вручили сторонам в ноябре 2007 года.

Единственным документом, подписанным за это время в рамках взаимных переговоров, в которых Россия тоже принимала участие, стала Московская декларация, принятая по итогам переговоров, прошедших при посредничестве президента России Дмитрия Медведева в ноябре 2008 года. В этом же году после столкновений в Агдере СБ ООН принял резолюцию № 62/243. Резолюция подтвердила уважение и поддержку суверенитета Азербайджана в его международно признанных границах, а также его территориальной целостности, потребовала немедленный, полный и безусловный уход Армении со всех захваченных земель Азербайджана и отметила, что ни одно государство не должно содействовать продолжению оккупации азербайджанской территории.

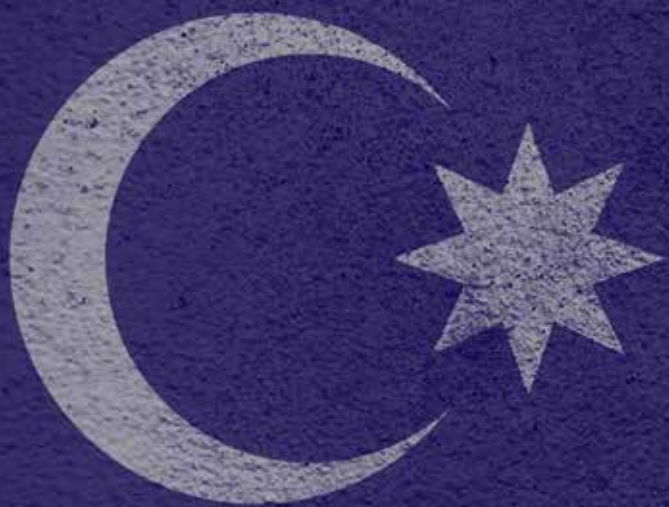
Мадридские принципы были обновлены в 2009 году, когда переговоры еще продолжались. В данном контексте Мадридские принципы включают: возвращение оккупированных азербайджанских территорий вокруг Нагорного Карабаха; предоставление Нагорному Карабаху временного статуса, гарантирующего его безопасность и автономное управление; открытие коридора (Лачинского коридора) между Арменией и Нагорным Карабахом; определение в будущем окончательного правового статуса Нагорного Карабаха на основе юридически обязательного волеизъявления; обеспечение права всех внутренне перемещённых лиц и беженцев на возвращение в места их прежнего проживания; международные гарантии безопасности, включающие операцию по поддержанию мира.

Важнейшей общей чертой всех предпринятых в течение почти тридцати лет инициатив и принятых международных документов было подтверждение независимости и территориальной целостности Азербайджана в его международно признанных границах, а также призывы к прекращению армянской оккупации. Однако Армения никогда не прекращала использовать переговорный процесс как средство отвлечения внимания с целью продолжения оккупации.

Страны, взявшие на себя ответственность за решение карабахской проблемы, будучи равнодушными к проблеме либо игнорируя такое отношение Армении, косвенно поддержали эту страну, не предпри-

няли никаких конкретных шагов по установлению территориальной целостности Азербайджана и выступили против того, чтобы Азербайджан предпринял шаги для достижения этого.

Не смотря на то, что Армения не признает международное право, совершила преступления против человечности во время первой карабахской войны и продолжает всемирно признанную оккупацию, на международных платформах она пытается изменить повестку дня, играя роль так называемой жертвы. Опять же, именно Армения продолжила «горячий конфликт» с причинением беспокойства и нападениями на азербайджанские территории. Таким образом, в этих условиях не будет преувеличением утверждать, что субъекты, которые хотят помешать Азербайджану освободить свои земли, выступают не за мир в регионе, а за постоянное отсутствие урегулирования и нестабильность.

03

Положение дел до Второй карабахской войны

03

Положение дел до Второй карабахской войны

В апреле 2016 года в результате участившихся нарушений режима прекращения огня Арменией на линии соприкосновения Азербайджана и Армении произошли крупномасштабные столкновения, в результате которых Азербайджан впервые вернул себе часть своей территории (примерно 2000 гектаров). Столкновение, названное также Апрельской войной, стало важным показателем того, что конфликт, выходя из-под контроля, может перерасти в войну.

В результате столкновений в Нахичевани в мае 2018 года Нахичеванской независимой армией 28 мая были взяты 11000 гектаров земли, включая холм Кизилкая, имеющий стратегическое значение. Территория, захваченная в Гюнноте, имела стратегическое значение для контроля над регионом, поскольку она возвышается над дорогой, соединяющей Ереван и Нагорный Карабах, и двумя основными водными источниками.

ПРОВОКАЦИИ АРМЕНИИ И СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ТЕРПЕНИЕ АЗЕРБАЙДЖАНА

В процессе, приведшем ко Второй карабахской войне, недавние и интенсивные провокации Армении сыграли важную роль. Азербайджан же, проведя необходимые приготовления, терпением ответил на данные провокации. Примечательны двусторонние отношения и поддержка, оказанная Турцией во время данных провокаций. Нападение Армении на Товуз и нанесение ею ударов по международной транспортной и энергетической инфраструктуре вышли на первый план в рамках этих провокаций.

Интенсивность столкновений, которые начались после того, как армянская армия 12 июля 2020 года подвергла артиллерийскому огню

Товуз, расположенный в приграничном районе на северо-западе Азербайджана, и продолжались несколько дней, снизилась после телефонного разговора между президентом Азербайджана Алиевым и премьер-министром Армении Пашиняном, а в полночь с 14 на 15 июля было принято решение о прекращении огня.

Двенадцать азербайджанских солдат, в том числе генерал-лейтенант, а так же один мирный житель погибли в ходе столкновений. Армения попыталась скрыть свои потери и неправоту путем дезинформационной кампании о том, что якобы Азербайджан является стороной, инициировавшей конфликт, а азербайджанские силы преднамеренно наносят удары по гражданскому поселению.

Отличие Товузских атак от напряженности за последний период и их значение заключается в том, что они были осуществлены с применением артиллерии, а не легкого оружия, и происходили не на линии соприкосновения в Нагорном Карабахе и прилегающих к нему 7 районах, а на государственной границе Азербайджана и Армении. Примечательно, что Товузский район, где произошли столкновения, является стратегическим регионом прохождения энергетических и транспортных путей в 20 километрах от границы с Грузией. Через этот регион проходят железная дорога Баку-Тбилиси-Карс, автомагистраль АН5/Е60, соединяющая Азербайджан с Грузией, нефтепровод Баку-Тбилиси-Джейхан и газопровод Баку-Тбилиси-Эрзурум.

В свете данных атак Азербайджан, выступая с различными заявлениями, пытался объяснить и донести до международной общественности, в чём состоит истинная цель Армении. Азербайджан неоднократно заявлял, что этими атаками Армения стремилась нанести ущерб торговому коридору «Восток-Запад», а также газопроводам и нефтепроводам, сорвать переговорный процесс, отвлечь внимание общественности своей страны и мира от внутренних проблем, используя нестабильность на границе в качестве предлога, ввести в регион военнослужащих стран-членов Организации Договора о коллективной безопасности (ОДКБ) (Россия, Армения, Казахстан, Таджикистан, Беларусь и Кыргызстан) и тем самым обезопасить себя. Так, Армения пыталась добиться от Постоянного совета ОДКБ экстренного заседания во время нападений на Товуз, однако сама не смогла поддержать даже эти инициативы в последующий период.

МЕЖДУНАРОДНАЯ И РЕГИОНАЛЬНАЯ КОНЪЮНКТУРА

Чтобы лучше понять процесс, приведший ко Второй карабахской войне и решение Азербайджана решить эту проблему военным

путём, полезно взглянуть на недавние переговорные процессы и подходы стран-членов Минской группы, в первую очередь России, США и Франции, к проблеме Нагорного Карабаха. В конечном итоге стало очевидным, что недавние переговоры не принесли никаких результатов, помимо заявлений о стремлении к миру.

Последним важным событием в переговорном процессе стали визиты сопредседателей Минской группы ОБСЕ в Баку и Ереван, осуществлённые 20-21 февраля 2019 года. Кроме того, действующий председатель ОБСЕ Мирослав Лайчак 5 марта 2019 года посетил Азербайджан, а 12-13 марта 2019 года - Армению. В рамках этих событий в заявлении Минской группы ОБСЕ от 9 марта 2019 года было подчеркнуто, что поиск справедливого и постоянного решения проблемы Нагорного Карабаха должен основываться на принципах Хельсинкского Заключительного акта и должен включать дополнительные предложения сопредседателей, сделанные в 2009-2012 годах. В свете данных событий лидеры двух стран встретились в Вене 29 марта 2019 года под эгидой сопредседателей ОБСЕ. Встреча стала четвертой личной встречей двух лидеров за послед-

ние шесть месяцев. Минская группа ОБСЕ заявила, что встреча прошла в позитивной и конструктивной обстановке, предоставила лидерам возможность прояснить свои позиции; лидеры вновь подтвердили свою приверженность укреплению режима прекращения огня и развитию механизмов прямой связи; лидеры договорились о принятии определённых мер в гуманитарной сфере, а также условились продолжить прямой диалог.

После встречи, состоявшейся в Вене, премьер-министр Пашинян в своем выступлении 2 апреля 2019 года в Парламентской ассамблее Совета Европы (ПАСЕ), говоря о встрече 29 марта 2019 года и вопросах, касающихся урегулирования, заявил, что побеседовал с глазу на глаз с президентом Алиевым, однако ими не было достигнуто единого понимания деталей и механизмов урегулирования.

В ходе этих дипломатических и переговорных процессов вновь стало очевидно, что различия в интерпретации сторонами урегулирования сохраняются. В то время как Азербайджан с целью не создавать для Армении благоприятную обстановку с точки зрения укрепления занятых территорий настаивал на прекращении оккупации в областях, расположенных вокруг Нагорного Карабаха, и начале всеобъемлющих переговоров, Армения предпочитала дистанцироваться от планов, которые не содержат конкретных обязательств относительно окончательного статуса Нагорного Карабаха. В рамках данного процесса было подтверждено, что Армения использовала переговоры и контакты как инструмент для сохранения статус-кво.

Азербайджан был обеспокоен тем фактом, что международное сообщество, и в особенности страны-сопредседатели Минской группы, не оказало достаточного давления на Армению и не подчеркнуло такие принципы, как «территориальная целостность, неприкосновенность границ и незаконность приобретения земель путем применения силы в нарушение международного права».

Кроме того, следует отметить, что Азербайджан был недоволен послом Польши Анджеем Каспршиком, который с 1997 года занимает должность спецпредставителя действующего председателя ОБСЕ по Нагорному Карабаху. Азербайджан также был недоволен тем, что сопредседатели Минской группы поощряли визиты так называемого президента так называемого нагорно-карабахского государства в Россию, США и Францию.

Кроме того, безразличное к проблеме и благосклонное к Армении отношение США, России и Франции, являющихся сопредседателя-

ми Минской группы ОБСЕ, созданной для поощрения Азербайджана и Армении к поиску мирного решения проблемы Нагорного Карабаха, стало важной движущей силой в процессе, который привел ко Второй карабахской войне. Эти государства всегда подходили к данному вопросу с точки зрения своих приоритетов и интересов.

Невзирая на то, что Россия является наиболее важным игроком в разрешении конфликта как с точки зрения ее влияния на Азербайджан, так и с точки зрения своего военного и экономического господства в Армении, она избегает очень инициативных подходов в отношении урегулирования. В этом контексте сохранение нагорно-карабахского вопроса в качестве «управляемого замороженного конфликта/устойчивого кризиса» было наиболее предпочтительным вариантом для России с точки зрения сохранения своего влияния в регионе. Кроме того, внешняя политика, проводимая Пашиняном после прихода к власти в Армении в апреле 2018 года, вызывала вопросы у России.

Проблема Нагорного Карабаха не являлась приоритетом во внеш-

ней политике США, и, несмотря на то, что США являются сопредседателем Минской группы, в поисках решения данной проблемы они не вышли на первый план. Для США вопрос Нагорного Карабаха, скорее, выносится на повестку дня армянским лобби в стране. Деятельность армянского лобби в регионах и особенно в Конгрессе не дала никаких результатов, кроме сохранения «статус-кво» в пользу Армении, и не стала причиной прямого вмешательства США в процесс решения проблемы.

Вместе с тем, бывший советник по национальной безопасности при президенте США Джон Болтон и некоторые другие высокопоставленные официальные лица США недавно с короткими интервалами посещали страны региона, а бывший посол США в Армении Ричард Миллс, несмотря на риск вызвать реакцию сильной армянской диаспоры в США, заявил, что проблема Нагорного Карабаха может быть решена путем возврата оккупированных земель Азербайджану. Очевидно, что сопредседатель Минской группы Франция не смогла занять активную и беспристрастную позицию в отношении урегулирования нагорно-карабахской проблемы. Известно, что ар-

мянская диаспора, численность которой составляет около 500 тысяч человек, оказывает значительное влияние на политику страны и, кроме того, оказывает экономическую поддержку не только Армении, но и Нагорному Карабаху, а также поощряет французских парламентариев и мэров к контактам с Нагорным Карабахом.

С другой стороны, Франция, руководствуясь мотивом сохранить и развить свои экономические интересы в Азербайджане, и прежде всего 5-процентную долю нефтяной компании «Total» в трубопроводе Баку-Тбилиси-Джейхан, воздерживается от попыток подорвать свою официальную «нейтральную» политику в вопросе Нагорного Карабаха.

04

**Вторая карабахская война:
победа за 44 дня**

04

Вторая карабахская война: победа за 44 дня

РАЗВИТИЕ СОБЫТИЙ В ЗОНЕ ДЕЙСТВИЙ

Военная операция, начатая азербайджанской армией 27 сентября 2020 года в рамках права на самооборону после нападения Армении на гражданские населенные пункты Азербайджана, зажгла фитиль победы, достигнутой за 44 дня. В течение данного 44-дневного периода международная общественность стала свидетелем того, как Армения нападала на мирных жителей в населенных пунктах, находящихся за пределами линии фронта, и постоянно нарушала объявленный режим прекращения огня; как Азербайджан, осуществляя успешную операцию, один за другим освобождал свои земли и поселения от оккупации; как были сделаны важные заявления и проведены важные встречи, вошедшие в историю; как турецкие ударные беспилотные летательные аппараты (УБПЛА) сыграли свою роль в победе, которую одержал Азербайджан.

Азербайджан в ответ на нападения, начатые Арменией 27 сентября 2020 года, освободил от армянской оккупации 6 сел в Физулинском и Джебраильском районах. В тот же день Армения объявила «военное положение» и «всеобщую мобилизацию» в стране в связи с ситуацией в Нагорном Карабахе. Национальное собрание Азербайджана, в свою очередь, приняло решение об объявлении военного положения в некоторых городах и регионах страны. После того как 28 сентября 2020 года Армения открыла огонь по городу Тертер и продолжила атаки, президент Азербайджана Алиев подписал распоряжение об объявлении частичной мобилизации в стране.

Армянские войска, которые попытались вернуть утраченные позиции на направлениях Физули-Джебраил и Агдере-Тертер, отступили с большими потерями. На 1 октября 2020 года Азербайджан заявил, что в ходе 4-дневных столкновений было уничтожено около

200 танков и бронетехники, 228 артиллерийских и ракетных систем, 30 систем ПВО, 6 командно-управленческих и командных зон наблюдения, 5 складов боеприпасов, 110 автомобилей и одна система С-300.

В последующий период, пока Азербайджан освобождал от армянской оккупации такие исторические и важные города, как Джебраил, Физули, Гянджа, Зангелан и прилегающие к ним села, Армения постоянно атаковала мирных жителей и нарушала режим прекращения огня. Например, Азербайджан и Армения на встречах, проведенных в Москве, договорились о прекращении огня с 12:00 часов 10 октября 2020 года, но Армения нарушила режим прекращения огня в считанные минуты. Не прошло и 24 часов с момента вступления в силу режима прекращения огня, как в результате ракетного обстрела Арменией города Гянджа 11 октября погибли 5 человек, и 28 человек получили ранения. Армения через пять минут после объявленного США и вступившего в силу в 08:00 по местному времени 26 октября 2020 года временного прекращения огня по гуманитарным соображениям, то есть уже в 08:05 часов нарушила и этот режим. Армения, став еще агрессивнее после освобождения от оккупации города Физули и нескольких сел, нанесла ракетный удар по азербайджанским городам Гянджа и Мингечевир, в результате которого погибли 13 мирных жителей, и более 45 человек получили ранения. 15 октября 2020 года три человека погибли, еще трое получили ранения в результате нападения Армении на мирных жителей, пришедших на кладбище для участия в похоронах в Тертере. 30 октября 2020 года, когда Азербайджан освободил еще девять сел от армянской оккупации, Армения обстреляла мирных жителей в городе Барда из ракетной системы «Смерч», но Азербайджан уничтожил эту ракетную систему. За указанный 44-дневный период можно привести бесчисленные примеры таких нападений, характеризующихся как преступления против человечности.

В этот период разные акторы делали различные заявления, которые вошли в историю. Например, 5 октября 2020 года президент Азербайджана Ильхам Алиев отметил роль произведенных Турцией УБПЛА во Второй карабахской войне и объявил всему миру следующее: «Турция занимает сильное положение в международном сообществе. Она должна быть вовлечена в процесс решения в Нагорном Карабахе. Благодаря турецким ударным беспилотникам высокого уровня уменьшились человеческие потери. Они показывают потенциал Турции, придают нам сил».

Президент России Путин в своем заявлении от 7 октября 2020 года

фактически еще раз отметил правоту Азербайджана и тем самым оставил запись в истории. Путин заявил, что в рамках ОДКБ несет ответственность перед Арменией, вместе с тем отметив, что столкновения произошли не в Армении, и таким образом еще раз подтвердил, что Нагорный Карабах является территорией Азербайджана, а Армения занимает позицию оккупанта.

Между тем, во время войны была разоблачена связь Армении с террористической организацией РПК. Запись, сделанная Службой государственной безопасности Азербайджана и раскрывающая радио-переговоры между террористами РПК, которые участвовали в столкновениях в Нагорном Карабахе на стороне Армении, была обнародована 6 октября 2020 года. В опубликованных радио-переговорах члены РПК заявляли, что у них слишком много жертв и что турецкие УБПЛА, находящиеся под контролем Азербайджана, нанесли (по ним) прямой удар. Точно так же армянский солдат Альберт Микаелян, задержанный 23 октября 2020 года, показал грязное лицо войны, а также не признающее право и не знающее границ отношение Армении. Армянский военнослужащий, о котором идет речь, признал, что РПК, которая признана террористической организацией многими международными организациями и государствами и вне-

сена в список террористических организаций, воевала в Нагорном Карабахе на стороне Армении.

31 октября 2020 года министр иностранных дел Азербайджана Джейхун Байрамов и глава внешнеполитического ведомства Армении Зограб Мнацакян встретились с сопредседателями Минской группы ОБСЕ, чтобы обсудить развитие событий в Нагорном Карабахе. По итогам встречи сопредседатели Минской группы ОБСЕ выступили с совместным заявлением. Согласно декларации, стороны договорились не наносить преднамеренные удары по мирному населению или невоенным объектам. Однако Армения вновь нарушила соглашение, обстреляв Тертерский, Агдамский, Геранбойский и Агджабединский районы с применением артиллерии и ракет.

Но в результате проводимых азербайджанской армией с 27 сентября успешных наступательных операций к 7 ноября 2020 года в Нагорном Карабахе были освобождены от армянской оккупации 4 городских центра, 3 поселка, более 200 сел, а также некоторые важные высоты. Одним из переломных моментов в 44-дневной Второй карабахской войне стало освобождение 8 ноября города Шуши от армянской оккупации. Об освобождении Шуши от оккупации пре-

зидент Алиев объявил словами «Звук азана спустя 28 лет будет слышен в Шуше», а 8 ноября 2020 года было объявлено «Днем Победы».

После взятия Азербайджаном города Шуша, имеющего большое символическое значение в Нагорном Карабахе, усилия России по прекращению столкновений усилились. 10 ноября 2020 года президент России Владимир Путин объявил, что с 00:00 часов начнет действовать перемирие между Азербайджаном и Арменией. В заявлении, подписанном главами государств/правительств Азербайджана, России и Армении, о вступлении в силу режима полного прекращения огня в Нагорном Карабахе с 00:00 часов 10 ноября 2020 года отмечается:

- ❑ Азербайджан и Армения останавливаются на занимаемых ими позициях,
- ❑ Азербайджану передается Кельбаджарский район к 15 ноября (так как Баку предоставил Еревану отсрочку на десять дней, передача Кельбаджарского района состоялась 25 ноября), находящиеся под контролем армян Агдамский и Газахский районы - к 20 ноября, а Лачинский район - к 1 декабря 2020 года,
- ❑ Вдоль линии соприкосновения в Нагорном Карабахе и вдоль Лачинского коридора развертывается миротворческий контингент России (1960 военнослужащих со стрелковым оружием, 90 бронетранспортёров, 380 единиц автомобильной и специальной техники),
- ❑ Российский миротворческий контингент развёртывается параллельно с выводом армянских вооружённых сил сроком на 5 лет (с автоматическим продлением на очередные 5 лет, если ни одна из Сторон за 6 месяцев до истечения этого срока не сделает противоположное заявление),
- ❑ В целях контроля за выполнением режима прекращения огня развёртывается Миротворческий центр,
- ❑ Азербайджанские внутренне перемещённые лица и беженцы возвращаются на территорию Нагорного Карабаха и прилегающие районы под контролем Управления Верховного комиссара ООН по делам беженцев,
- ❑ Между сторонами производится обмен военнопленными и другими удерживаемыми лицами и телами погибших,
- ❑ Лачинский коридор (шириной 5 км), который будет обеспечивать связь Нагорного Карабаха с Арменией, не затрагивая при

этом город Шушу, остается под контролем российского миротворческого контингента,

- Армения гарантирует беспрепятственное обеспечение транспортного сообщения между западом Азербайджана и Нахичеванью, а его безопасность обеспечивается органами Пограничной службы ФСБ России.

Меморандум о создании на территории Азербайджана Совместного российско-турецкого центра мониторинга, в рамках которого Турция будет действовать вместе с Россией, 11 ноября 2020 года подписали министр национальной обороны Хулуси Акар и министр обороны России Сергей Шойгу в ходе видеоконференции. Детали работы по мониторингу определены в протоколе, подписанном между турецкими и российскими военными органами.

Вкратце, в ответ на нападение Арменией 27 сентября 2020 года на военные и гражданские объекты вдоль линии фронта в Нагорном Карабахе Азербайджан, основываясь на своем законном праве на оборону, начал контроперацию и освободил от оккупации районные центры Джебраил, Зангелан, Физули и Губадлы, а также город Шуша, имеющий стратегическое и символическое значение. Кроме того, в Тертерском, Физулинском, Джебраильском, Зангеланском, Губадлинском, Ходжавендском и Ходжалинском районах под контроль были взяты около 300 сел. Вооруженные силы Армении в ходе начатых 27 сентября 2020 года атак наряду с азербайджанскими позициями наносили удары по удаленным от зоны конфликта азербайджанским городам и гражданским поселениям, в районе которых отсутствовали военные объекты, а также по электростанциям и линиям электропередачи. Генеральная прокуратура Азербайджана заявила, что по состоянию на 7 декабря 2020 года среди гражданского населения 100 человек погибли, и 416 человек получили ранения. 3 декабря 2020 было объявлено, что число погибших военнослужащих составило 2783 человека.

С освобождением от оккупации около 11 тысяч 460 квадратных километров доля земель, не находящихся под фактическим контролем Азербайджана, снизилась с 20% до 3,25%. Азербайджан 37% оккупированных территорий отвоевал, а 39% получил обратно в соответствии с трехсторонним заявлением, подписанным 10 ноября между Азербайджаном, Россией и Арменией. Оккупированные 24% территории Нагорного Карабаха соответствуют 3,25% от всей территории Азербайджана.

ИНФОРМАЦИОННЫЙ ФРОНТ ВОЙНЫ

Армянская сторона как во время товузских атак в июле 2020 года, так и во время боев с октября по ноябрь 2020 года с враждебными и расистскими намерениями пыталась проводить черную и серую пропаганду против Азербайджана и Турции. Армения, которая тридцать лет противоправно оккупировала азербайджанские земли благодаря молчанию международного сообщества, для того чтобы спровоцировать страны мира против Азербайджана и Турции старалась распространять ложные новости и клеветнические кампании, и для этой цели пыталась использовать даже события 1915 года.

В то время когда находящиеся вне зоны конфликта гражданские поселения Азербайджана день за днем подвергались бомбардировкам армянских сил, представители некоторых престижных международных СМИ вынесли на первый план новости о том, что находящийся под армянской оккупацией город Ханкенди постоянно бомбили, проигнорировав нарушения со стороны Армении. После подписания меморандума о прекращении огня между Азербайджаном, Россией и Арменией международная пресса проигнорировала также тот факт, что Армения разгромила населенные пункты, которые она согласилась покинуть, и превратила их в города-призраки.

Таким образом, когда Азербайджан начал борьбу за освобождение своих земель, Армения и некоторые международные издания открыли фронт информационной войны. Естественно, они нацелились и на Турцию, которая не жалеет своей поддержки Азербайджану, и восприняли эту поддержку как возможность продемонстрировать свою привычную неприязнь к Турции. В СМИ чуть ли не через день появлялись новости и комментарии, которые связывали поражение армянских сил перед хорошо оснащенным и отлично подготовленным Азербайджаном с так называемой «агрессивной» внешней политикой Турции.

В международных СМИ разных стран, и в особенности во Франции, имели место недостоверные сообщения с поля боя, или же на первый план выдвигались заявления Пашиняна и публиковались интервью с ним, что внесло свой вклад в процесс дезинформации, направленный против Турции и Азербайджана. Так, в этих СМИ утверждалось следующее:

- ❑ Турция продолжает так называемую политику геноцида и стремится опять создать империю,
- ❑ Турция провоцирует и подталкивает Азербайджан к конфликту,

- ❑ Она сознательно препятствует прекращению огня из-за своих региональных амбиций,
- ❑ Турция представляет собой растущую угрозу глобальной безопасности,
- ❑ Турецкие боевые самолеты F-16 сбивают армянские самолеты,
- ❑ Турция во Второй карабахской войне на стороне Азербайджана использует иностранных наемников,
- ❑ Турецкая армия принимает непосредственное участие в боевых действиях.

Подобные попытки дезинформации предпринимались с большой интенсивностью. Однако соответствующие органы Азербайджана и Турции дали достойный и необходимый ответ на эти утверждения. Многие турецкие СМИ, в первую очередь ТРТ и Анатолийское агентство, вели вещание непосредственно с мест сражений, предоставляя вниманию международной общественности совершаемые Арменией военные преступления и преступления против человечества, а также содействовали огласке в мире справедливых тезисов и претензий Азербайджана. Управление коммуникации при Администрации президента также предприняло необходимые шаги для облегчения профессиональной деятельности представителей прессы, которые отправлялись в Азербайджан и пытались вещать непосредственно из зоны конфликта. Так, глава Управления коммуникации Фахреттин Алтун заявил, что продолжит поддерживать Азербайджан во всех сферах, в первую очередь, в борьбе с дезинформацией, направленной на Турцию.

В заявлениях, сделанных во время товузских столкновений и Второй карабахской войны в ответ на клеветническую кампанию против нашей страны и Азербайджана, подчеркивалось, что Армения пытается очернить Турцию, чтобы заретушировать агрессивные действия в отношении Азербайджана и скрыть свои потери; указывалось, что лицемерная позиция Армении, которая в течение многих лет незаконно оккупировала территории Азербайджана, является главным препятствием на пути к установлению прочного мира и стабильности на Южном Кавказе; подчеркивалось, что власти Армении должны как можно скорее научиться быть частью не проблемы, а решения на Южном Кавказе.

ВОЕННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ АРМЕНИИ

Социальная память очень важна с точки зрения того, чтобы не остались безнаказанными военные преступления, совершенные

Арменией против гражданского населения Азербайджана во время оккупации Нагорного Карабаха в течение тридцати лет и во время столкновений, продолжавшихся с 27 сентября по 10 ноября 2020 года. Очень важно задокументировать и сохранить эти преступления до мельчайших деталей.

Вторая Карабахская война (27 сентября - 10 ноября 2020)

- ❑ В результате атак Армении 100 мирных граждан Азербайджана погибли и 416 граждан получили ранения.
- ❑ В результате нападений серьезно пострадали 3 тысячи 410 частных домов, 120 многоквартирных жилых домов и 512 гражданских объектов.
- ❑ Армянские вооруженные силы нанесли удары даже по таким населенным пунктам, как Гянджа, Мингечевир, Хызы, Шамкир и Апшерон, расположенным вдали от поля боя. Во время этих нападений погибло много невинных людей, включая детей и женщин. Армянские вооруженные силы наносили удары по рынкам, машинам скорой помощи, школам и кладбищам; удары были нацелены на объекты инфраструктуры, такие как электричество, вода, природный газ и связь.

В хронологическом порядке,

1 ОКТЯБРЯ

Азербайджан заявил, что по меньшей мере 16 мирных жителей погибли в городе Тертер в результате артиллерийского огня Армении, а также был поврежден местный вокзал.

2 ОКТЯБРЯ

Министерство обороны Азербайджана сообщило, что армянская армия подвергла артиллерийскому обстрелу четыре села в Агдамском районе, в результате чего погибли мирные жители.

4 ОКТЯБРЯ

Азербайджан заявил, что его второй по величине город Гянджа подвергся бомбардировке со стороны Армении. Официальные лица Азербайджана заявили, что гражданское население подверглось обстрелу со стороны армянских сил, 22 человека погибли, еще 74 человека получили ранения.

8-9 ОКТЯБРЯ

Азербайджан обвинил Армению в артиллерийском обстреле города Гянджа и Геранбойского района и заявил, что в результате атак погиб как минимум один мирный житель.

11 ОКТЯБРЯ

Советник и официальный представитель президента Азербайджана Хикмет Гаджиев заявил, что Армения нанесла ракетный удар по Гяндже, второму по величине городу страны, в 04:00 по местному времени, в результате чего погибли семь мирных жителей.

17 ОКТЯБРЯ

В первые часы субботы был нанесен ракетный удар по Гяндже, второму по величине городу Азербайджана. Погибли не менее 13 человек, в том числе двое детей, еще 40 человек получили ранения.

19 ОКТЯБРЯ

Президент Азербайджана Ильхам Алиев заявил, что армянская армия обстреляла населенные пункты и военные позиции из артиллерии, нарушив этим временный режим прекращения огня, вступивший в силу 18 октября.

20 ОКТЯБРЯ

В заявлении Генеральной прокуратуры Азербайджана говорится, что в результате огня, открытого Арменией, 61 мирный житель погиб и 291 получил ранения.

27 ОКТЯБРЯ

Азербайджан обвинил Армению в применении кассетной бомбы против гражданского населения недалеко от города Барда. Заявлено о том, что четверо мирных жителей, в том числе один ребенок, погибли, еще 13 человек получили ранения.

28 ОКТЯБРЯ

Согласно заявлению Генеральной прокуратуры Азербайджана, в результате ракетного обстрела города Барда погиб 21 мирный житель, в том числе один доброволец Красного Креста, еще 70 человек получили ранения. Армения опровергла утверждения о том, что она запустила ракеты «Смерч». Однако организация «Международная амнистия» подтвердила, что Армения использовала кассетные бомбы и ракеты «Смерч».

05

Роль Турции во Второй карабахской войне

05

Роль Турции во Второй карабахской войне

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ПОДДЕРЖКА

Турецкая Республика как в ходе двусторонних контактов на высоком уровне, так и на международной платформе каждый раз подчеркивает, что поддерживает Азербайджан. Прочные политические отношения между Турцией и Азербайджаном являются отражением не имеющего аналогов в мире стратегического партнерства и братского права. Поддержка Азербайджана со стороны Турции связана не только с узами братства или видением общих интересов на региональном уровне, но и с неоспоримой правотой Азербайджана. Эта поддержка Турции - важный пример ответственности не только с точки зрения братского права и необходимости содействия региональному миру, но и с точки зрения реализации права международного.

В этом контексте, во время Второй карабахской войны, с одной стороны, все высокопоставленные официальные лица Турции и, в первую очередь, президент Реджеп Тайип Эрдоган сделали заявления о поддержке Азербайджана, с другой стороны, Турция продолжила оказывать политическую поддержку Азербайджану на полях международных организаций. Более того, Турция через свои дипломатические представительства по согласованию с азербайджанскими дипломатами разъясняла справедливые тезисы Азербайджана, а в странах, где азербайджанских представительств нет, турецкие представители при необходимости выступали с соответствующими инициативами.

Турция ведет дипломатическую борьбу против таких инициатив международных организаций и, в частности, заявлений и решений по проблеме Нагорного Карабаха, которые не содержат ссылок на резолюции № 822, 853, 874 и 884 СБ ООН от 1993 года, и никогда не

оставляет Азербайджан в одиночестве. Так, Турция в течение этого 44-дневного периода на всех международных платформах, в которые бы она не входила, и, прежде всего, в НАТО при каждой возможности делилась событиями, демонстрирующими правоту Азербайджана, предотвращала возможные решения против Азербайджана и не давала манипулировать другими странами посредством незаконных заявлений Армении.

12 июля 2020 года, когда начались атаки на Товуз, Министерство иностранных дел Турецкой Республики решительно осудило эти нападения, заявило, что Армения ради превышающих ее потенциал целей пошла на авантюру, и подчеркнуло, что Турция, используя все свои возможности, будет рядом с Азербайджаном.

14 июля 2020 года президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган переговорил по телефону с президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым. В своих заявлениях от 14 и 17 июля 2020 года он осудил нападения Армении, подчеркнул, что Турция будет рядом с Азербайджаном, используя все возможности, а также отметил, что эти атаки были совершены с целью заблокировать процесс решения проблемы Нагорного Карабаха и создать новые зоны конфликта. Аналогичные заявления сделали вице-президент Фуат Октай и министр национальной обороны Хулуси Акар, отметив турецкую поддержку Азербайджану.

Четыре политические партии (Партия справедливости и развития, Партия националистического действия, Народно-республиканская партия и Хорошая партия), чьи фракции представлены в Великом национальном собрании Турции (ВНСТ), в заявлениях от 16 июля и 28 сентября 2020 года решительно осудили нападения Армении, подчеркнув, что Армения является самым главным препятствием для мира и стабильности в регионе, а также выразили поддержку Турции Азербайджану на парламентском уровне. Кроме того, в заявлении, опубликованном после заседания Совета национальной безопасности 22 июля 2020 года, решительному осуждению подверглась нарушающая мир и попирающая международное право агрессия Армении, которая на протяжении многих лет продолжала незаконно оккупировать азербайджанские территории.

Президент Реджеп Тайип Эрдоган в этот период поддерживал тесные контакты с президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым. Президент Эрдоган помимо Ильхама Алиева провел телефонные переговоры по проблеме Нагорного Карабаха с разными главами государств и правительств, прежде всего, с канцлером Германии Меркель, председателем Совета ЕС Шарлем Мишелем, президентом России Путиным и президентом Ирана Рухани.

Министр иностранных дел Мевлют Чавушоглу посетил для переговоров Баку 6 октября, 1, 8 и 10 ноября 2020 года. Чавушоглу заявил,

что 27 сентября 2020 года, когда началась Вторая карабахская война, Армения надеялась, что извлечет выгоду из сложившегося тупика и своими атаками потеряла чувство меры, но на этот раз получила ответ на поле боя.

Спикер ВНСТ Мустафа Шентоп 18-20 октября 2020 года с делегацией депутатов от Партии справедливости и развития, Народно-республиканской партии, Партии националистического действия и Хорошей партии посетил с официальным визитом Азербайджан. Спикер ВНСТ был принят президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым и провел множество официальных встреч, в первую очередь, встретившись со своим азербайджанским коллегой. Мустафа Шентоп 20 октября 2020 года выступил в Национальном Собрании Азербайджана.

Депутат от города Измир, бывший спикер ВНСТ и бывший премьер-министр страны Бинали Йылдырым в рамках своего визита в Азербайджан 1-3 ноября 2020 года также провел ряд встреч.

Кроме того, члены парламентской Комиссии по правам человека провели расследования в Барде и Тертере с целью расследования нарушений прав человека, которые имели место во время нападения

Армении на гражданские поселения в Азербайджане 15 ноября 2020 года. Председатель комиссии Хакан Чавушоглу, обратив внимание на военные преступления и преступления против человечности, совершенные Арменией, сказал: «Это жилой комплекс. Это место, где дети, молодые люди, старики и женщины живут в безопасности, вдали от войны, не являясь ее участниками и не испытывая страха по причине отсутствия какой-либо военной необходимости. Но запущены ракеты с кассетной боевой частью. После попадания мы видим, что цель выбрали так, чтобы погубить больше жизней, видим умышленное совершение военного преступления. Будь то война или конфликт, сторонам нельзя использовать свое оружие и методы неограниченно».

Открытая, безоговорочная и непоколебимая поддержка Турции укрепила Азербайджан в глазах международного сообщества и стала сдерживающим фактором в отношении шагов, которые могли быть предприняты против Азербайджана. Тот факт, что Армения, несмотря на все свои иррациональные шаги, воздержалась от нападения на Нахичевань, эксклав Азербайджана, является очевидным результатом этого сдерживания.

ВОЕННАЯ ПОДДЕРЖКА

История военного сотрудничества между Турцией и Азербайджаном начинается с момента обретения Азербайджаном независимости, но правовой основой военного сотрудничества в последний период является подписанный в 2010 году «Соглашение о стратегическом партнерстве и взаимной помощи между Турецкой Республикой и Азербайджанской Республикой». Самая важная особенность этого всеобъемлющего Соглашения, которое имеет множество аспектов, включая военно-техническое сотрудничество, финансовое сотрудничество и гуманитарные вопросы, заключается в том, что оно предусматривает поддержку атакуемой стороне всеми средствами в случае нападения на нее третьей стороны. После подписания соглашения совместная обороноспособность постоянно улучшалась благодаря продолжающимся переговорам и техническим работам.

Продолжающиеся контакты и совместные военные учения вывели турецко-азербайджанские отношения на очень продвинутый уровень. С другой стороны, вышеупомянутые учения вызывают дискомфорт у некоторых сторон, которые не хотят, чтобы нарушился установившийся баланс между Азербайджаном и Арменией, и испытывают недовольство от сближения двух стран. В последнее время, особенно после провокационного нападения Армении на Товуз, между двумя странами прошли очень важные военные учения.

Учения турецко-азербайджанской совместной / объединенной оперативной группы батальона с боевыми стрельбами (август 2020)

Учения азербайджано-турецкого совместной / объединенной оперативной группы батальона с боевыми стрельбами начались 26 июля одновременно в Баку и Нахичевани и закончились 14 августа 2020 года. Министр национальной обороны Хулуси Акар, начальник Генерального штаба и все командующие группами войск приняли участие в Дне почетного наблюдателя за учениями, который прошел 13 августа 2020 года.

Учения «TurAz Kartalı» (сентябрь 2020)

После прибытия авиационных частей 29 июля 2020 года в городах Баку, Нахичевань, Гянджа, Кюрдемир и Евлах 30 июля 2020 года стартовали учения «TurAz Kartalı».

Турция настроена продолжать учения на протяжении того времени, которое сочтут необходимым. В настоящее время в Азербайджане на необходимом уровне работает необходимое количество личного состава Вооруженных сил Турции.

Военная поддержка Турции Азербайджану стала одним из определяющих факторов во Второй карабахской войне. Несомненно, оказываемая военная поддержка имеет много аспектов, но одним из особо отличившихся элементов во время войны стали БПЛА/УБПЛА, произведенные турецкой оборонной промышленностью.

Следы военной концепции, которую наша страна помимо борьбы с терроризмом успешно реализовала в рамках операций «Оливковая ветвь» и «Источник мира» в Сирии, можно заметить как в законной борьбе Правительства национального согласия в Ливии, так и в справедливой борьбе Азербайджана против армянской оккупации. В этом контексте произведенные Турцией БПЛА/УБПЛА, которые эффективно использовались на поле боя азербайджанской армией, сыграли важную роль в достижениях Азербайджана в 44-дневной войне.

Являющиеся продукцией оборонной промышленности Турции БПЛА/УБПЛА, которые нанесли ущерб военному потенциалу Армении и провели съемку в зонах боевых действий, с одной стороны продемонстрировали силу военных возможностей Азербайджана и поддержку Турции, а с другой стороны психологически повлияли на

ход войны. Этот психологический эффект позитивно подействовал на народы Азербайджана и Турции, в то время как для Армении и ее сторонников он стал деморализующим фактором, сыграв важную роль в подавлении сопротивления армянских военнослужащих.

Эффективное использование на фронте турецких УБПЛА, которые вышли на первый план в ходе войны, привлекло внимание многих наблюдателей и иностранной прессы. Во время интервью президент Азербайджана, отвечая на вопрос о том, сколько турецких УБПЛА находится у него в резервах, ответил, что «достаточно». После этого Алиев добавил, что современные и доработанные турецкие УБПЛА отличились в боях, что военное вооружение Армении стоимостью миллиард долларов было уничтожено при помощи одних только ударных беспилотников, которые были приобретены у Турции.

Кроме того, в рамках военной поддержки президент Реджеп Тайип Эрдоган представил в Великое национальное собрание Турции документ об отправке военных в Азербайджан, который был одобрен турецким парламентом 17 ноября 2020 года. Согласно этому документу, в целях выполнения договоренностей, заложенных в «Соглашении о стратегическом партнерстве и взаимной помощи между Турецкой Республикой и Азербайджанской Республикой», подписанного 16 августа 2010 года, а также для установления пере-

мирия, предупреждения нарушений перемирия, обеспечения мира и стабильности в регионе, ВНСТ был одобрен запрос на отправку контингента Вооруженных сил Турции в иностранные государства в целях эффективного сохранения и использования высших интересов Турции и участия в работе Совместного центра. 18 ноября 2020 года это решение ВНСТ было опубликовано в «Официальной газете».

МАССОВАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ИНФОРМАЦИОННАЯ ПОДДЕРЖКА

Во время борьбы Азербайджана за спасение Нагорного Карабаха из-под армянской оккупации был отмечен быстрый рост информационных операций по дискредитации и изменению восприятия происходящего, направленных против Азербайджана и Турции. В этот период турецкая пресса взяла на себя важную роль по поддержке и огласке в мире правоты Азербайджана. А турецкие власти в своих сообщениях общественности подчеркивали законность азербайджанской военной операции и поддержку, которую Турция оказывает Азербайджану.

Такие турецкие СМИ, как ТРТ и Анатолийское агентство, которые сегодня считаются одними из важных акторов в мировых медийных

кругах, стали самыми важными и эффективными средствами для передачи реальных фактов с полей для мировой общественности. Кампании армянской стороны по дезинформации были опровергнуты представленными фактами. Таким образом, армянская сторона часто делала Турцию объектом необоснованных обвинений, направленных на изменение повестки дня для того, чтобы ослабить стратегическую медиа-силу Турции, и для того, чтобы скрыть информацию о своих потерях.

Наряду с радикальными ополченцами и наемниками, которых направляла армянская диаспора, было установлено, что на стороне Армении также воевали члены таких террористических организаций, как РПК и Отряды народной самообороны (YPG). Для того чтобы скрыть этот факт, Армения пыталась изменить информационную повестку, вбрасывая дезинформацию о том, что Азербайджан привлекает в свои ряды иностранных наемников.

ОБЩЕСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА

Операция, начатая Азербайджаном в целях освобождения территории Нагорного Карабаха, была встречена турецкой общественностью с во-

одушевлением. Турецкий народ наблюдал за освобождением Нагорного Карабаха с теми же чувствами, что и ранее, когда следил за операциями «Щит Евфрата», «Оливковая ветвь» и «Источник мира». Турецкий народ, который всегда показывал свою отзывчивость как в прошлом, так и в наши дни, поддержал своих азербайджанских братьев, которые оказались под влиянием ситуации, обусловленной военной операцией.

Знаком общественной поддержки стало то, что в Турции на улицах и фасадах государственных учреждений были развешены государственные флаги Турции и Азербайджана. С целью привлечения внимания к военным преступлениям Армении, повышения осведомленности о проблеме Нагорного Карабаха и демонстрации поддержки Азербайджану при участии граждан были проведены различные мероприятия, такие как «марши и митинги поддержки» или «программы осуждения Армении».

Четыре грузовика с гуманитарной помощью, собранной организацией «Турецкий Красный полумесяц» были получены Баку 14 октября 2020 года. В рамках первого гуманитарного конвоя было

доставлено 250 палаток, 500 раскладушек, 3 тысячи одеял и 288 полевых кухонь. Кроме того, 22 октября 2020 года в Баку прибыл второй конвой гуманитарной помощи от «Турецкого Красного полумесяца» который доставил 100 одеял, 690 раскладушек, 690 полевых кухонь, 192 гигиенических набора, 13 тысяч санитайзеров, 6 тысяч 940 защитных масок и 17 тысяч 466 предметов одежды. Третий конвой из 11 грузовиков прибыл в Азербайджан 3 ноября 2020 года. В рамках конвоя было доставлено 870 раскладушек, 520 полевых кухонь, различные продукты питания, непищевые товары и продукты медицинского назначения. «Турецкий Красный полумесяц» начал кампанию под названием «Гуманитарная помощь для Азербайджана». Наряду с этим, для помощи азербайджанским коллегам в зону боевых действий из нашей страны были направлены специалисты в области здравоохранения и врачи.

В этот период братство турецкого и азербайджанского народов еще больше укрепилось. Не будет ошибкой сказать, что в этот период Турция и Азербайджан вошли в стадию более тесного сотрудничества на государственном и общественном уровне, а суть лозунга «два государства, один народ» как показателя душевного единения проявилась в полной мере.

06

Дорожная карта нового периода: Региональные и глобальные факторы сильного сотрудничества

06

Дорожная карта нового периода: Региональные и глобальные факторы сильного сотрудничества

Статус-кво по вопросу Нагорного Карабаха, который пытались навязать Азербайджану в течение 28 лет, был сильно поколеблен Второй карабахской войной. Весь мир, а в первую очередь Армения, увидел, какие результаты на поле боя может показать турецко-азербайджанское братство. Результаты этой войны, которая обозначила начало нового периода в Карабахе, произвели эффект не только в Карабахе или на Кавказе, но и во всем мире.

Первым шагом в этом процессе, который обозначил новый и эффективный период в турецко-азербайджанских отношениях, стал визит 9-10 декабря 2020 года президента Реджепа Тайипа Эрдогана в Азербайджан. В рамках визита Эрдоган встретился с президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым и принял участие в состоявшемся в Баку Параде победы.

В рамках визита были подписаны три соглашения, которые выводят турецко-азербайджанские отношения на более высокий уровень:

1. «Меморандум о стратегическом сотрудничестве в области СМИ между Турецкой Республикой и Азербайджанской Республикой»,
2. «Протокол №1 между Правительством Азербайджанской Республики и Правительством Турецкой Республики об изменениях, внесенных в Договор о взаимной отмене визового режима между Правительством Азербайджанской Республики и Правительством Турецкой Республики от 25 февраля 2020 года» (согласно данному Протоколу, граждане обоих государств могут посещать оба государства по внутренним удостоверениям личности),

3. «Меморандум о взаимопонимании между Агентством по развитию малого и среднего бизнеса Азербайджанской Республики и Офисом по инвестициям Администрации президента Турецкой Республики».

В присутствии президента Турции Эрдогана и президента Азербайджана Ильхама Алиева был подписан «Меморандум о стратегическом сотрудничестве в области СМИ между Турецкой Республикой и Азербайджанской Республикой». Документ, подписанный со стороны Турецкой Республики Главой Управления коммуникации при Администрации президента Турецкой Республики Фахреттином Алтуном и со стороны Азербайджана Помощником президента Азербайджанской Республики Хикметом Гаджиевым, официально положил начало созданию «Общей медиаплатформы» для развития сотрудничества в сфере медиа и укрепления дружеских связей между двумя государствами.

В рамках «Общей медиаплатформы» в целях создания здоровой сетевой инфраструктуры отношений со СМИ предполагается обмен

информацией, наработками, опытом и источниками в сфере медиа, а также совместная работа официальных учреждений обоих государств, осуществляющих свою деятельность в области СМИ.

В результате развивающегося сотрудничества при помощи платформы, которая будет работать в направлении общей борьбы с дезинформацией на международной арене и достоверного информирования мировой общественности, будут осуществляться совместные проекты в области кино и телевидения, заключаться партнерские соглашения с различными СМИ и представителями сектора, реализовываться программы профессионального обучения и обмена, а также строиться мосты между лидерами общественного мнения двух государств. Глава Управления коммуникации при Администрации президента Турецкой Республики Фахреттин Алтун оценил данное сотрудничество как добавление элемента «общих медиа» к лозунгу «два государства, один народ».

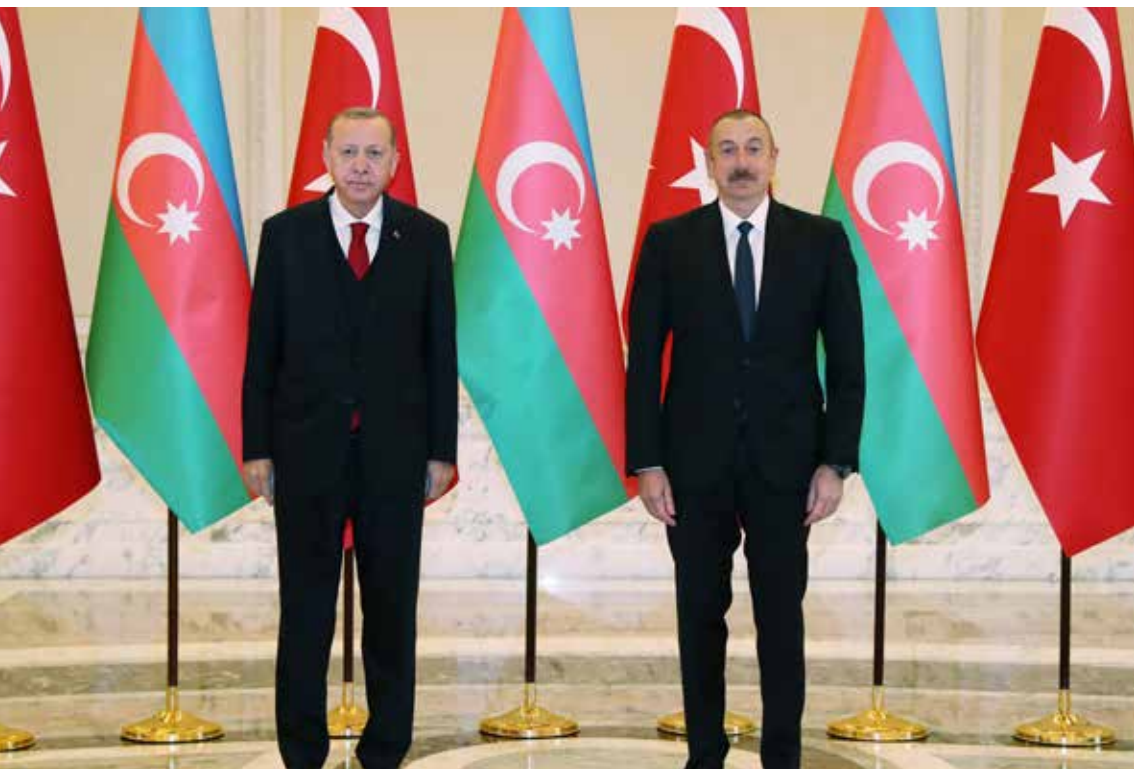
В частности, в Карабахе будет видно, какие результаты даст турецко-азербайджанское сотрудничество в краткосрочной перспективе с

точки зрения упразднения следов многолетней оккупационной политики Армении на освобожденных от оккупации территориях и устранения разрушений, созданных при выводе армянских войск. С Азербайджаном будет проводиться совместная работа по строительству дорог и инфраструктуры и восстановлению исторического наследия на освобожденных территориях. Таким образом, в ближайшее время будет обеспечено возвращение перемещенных азербайджанцев на освобожденные от оккупации территории.

Если посмотреть с региональной точки зрения, становится ясно, что новая расстановка сил в регионе может принести мир и стабильность, а все субъекты могут выиграть в новом периоде. В настоящее время в регионе существует множество инициатив по стабилизации, в которые Армения не входит. Транспортная и энергетическая инфраструктура достигла большого прогресса в регионе. Армения, продолжая несправедливую и незаконную оккупацию в течение тридцати лет, осталась вне этих инициатив. Став заложницей повестки диаспоры, которая использует риторику, отвергающую справедливую память о событиях 1915 года, и посвящает себя вражде к Турции и всему турецкому, Армения много лет провела вне инициатив регионального сотрудничества и в состоянии изоляции, терзаемая большой бедностью. В прошлом неоднократно было заявлено о необходимости пре-

кращения этой несправедливой оккупации ради развития гармонии и сотрудничества Армении с региональными акторами.

В новом периоде перед руководством Армении стоят два варианта: продолжить свою агрессивную политику, пополняя ее новыми провокациями, или политику агрессии прекратить, думая о благополучии и безопасности своего народа, а также о стабильности региона, и встать на путь дипломатического урегулирования. Если руководство Еревана предпочтет первое, то можно легко понять, какие у этого пути будут результаты, посмотрев на то, что происходило в течение 44-дневной войны. Если же Ереван предпочтет второй путь, в регионе будет создана атмосфера мира и спокойствия, и Армения сможет стать одной из стран, которые больше всего выиграют от этой ситуации.

Для того чтобы Армения предпочла второй вариант, президенты Турции и Азербайджана на пресс-конференции, состоявшейся 10 ноября 2020 года, предложили создать Шестистороннюю платформу. Это предложение ради обеспечения стабильности на Южном Кавказе раскрывает видение Турции и Азербайджана в отношении региона в

новый период. Так, несмотря на то, что азербайджанская территория все еще находится под оккупацией, ради региональной стабильности Армении были оставлены открытые двери, и вместо Пятисторонней платформы была предложена Шестисторонняя платформа.

Последствия Второй карабахской войны также отразились на глобальном уровне. Прежде всего, практические результаты сотрудничества Турции и Азербайджана «на земле» имеют значение не только с точки зрения двусторонних отношений или региона, но и с глобальной точки зрения. Сообщение о том, что несправедливая и незаконная оккупация территорий не будет длиться вечно, было получено народами и государствами, чьи земли еще находятся под оккупацией. Несмотря на большое количество акторов, в первую очередь сопредседателей Минской группы ООН, которые оставили проблему в затянувшемся состоянии на много лет, стало очевидно, что альтернативные решения проблемы могут быть найдены, и когда придет время, они могут оказаться за скобками в решении данной проблемы.

Хронология Исторической Победы

27 сентября 2020

- На линии фронта между Азербайджаном и Арменией армянские силы открыли огонь по гражданским поселениям Азербайджана, в результате чего начались столкновения.
- Азербайджанская армия начала контрнаступление в ответ на обстрел гражданских поселений со стороны армянских сил и смогла освободить некоторые гражданские поселения из-под оккупации. Министерство обороны Азербайджана заявило об освобождении из-под армянской оккупации шести сел в Физулинском и Джебраильском районах.
- Армянская армия во время атак на Азербайджан взяла на прицел группу анатолийского агентства, работавшую в регионе.
- Правительство Армении в связи с положением дел в Нагорном Карабахе объявило военное положение и всеобщую мобилизацию.
- Национальное собрание Азербайджана приняло решение об объявлении военного положения в некоторых городах и районах страны.
- Министр национальной обороны Акар провел встречу с министром обороны Азербайджана Гасановым. Во время встречи Акар заявил, что Турция будет до конца стоять на стороне Азербайджана в вопросе защиты территориальной целостности.
- Министр иностранных дел Мевлют Чушоглу провел телефонные переговоры с министром иностранных дел Азербайджана Джейхуном Байрамовым.

28 сентября 2020

- В заявлении Министерства обороны Азербайджана отмечено, что с раннего утра армянская армия обстреливала город Тертер, а также что Азербайджан последний раз сделал предупреждение Армении и заявил о том, что откроет ответный огонь.
- Азербайджанская армия начала контрнаступление в ответ на обстрел азербайджанских гражданских поселений армянскими вооруженными силами. В результате азербайджанская армия получила контроль над некоторыми высотами в районе деревни Талыш.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев подписал указ о частичной мобилизации в стране.

Хронология

29 сентября 2020

- Ночью на линии фронта Армения-Азербайджан продолжились ожесточенные столкновения.
- Министерство обороны Азербайджана заявило, что армянские силы попытались вернуть утраченные позиции на направлениях Физули-Джебраил и Агдере-Тертер.
- Заявлено, что начатая операция по очистке города Физули от армянских сил продолжается, и утром были уничтожены 4 танка, принадлежащие армянской армии.
- Заявлено, что азербайджанская армия уничтожила мотострелковый полк армянской армии.
- Заявлено, что азербайджанская армия разрушила командно-наблюдательную зону армянской армии и предотвратила нападение на позицию.
- Заявлено, что Армения передислоцировала ракетные системы С-300 из Еревана в районы, где азербайджанская армия проводит операцию.
- Организация исламского сотрудничества (ОИС) осудила неоднократные нападения Армении на Азербайджан.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев заявил, что международное сообщество проигнорировало действия премьер-министра Армении Никола Пашиняна.
- Заявлено, что в результате нападений армянской армии на мирные населенные пункты Азербайджана погибли 10 человек, еще 30 человек получили ранения. В совместном заявлении Министерства иностранных дел и Генеральной прокуратуры Азербайджана указано, что армянские военные 27-29 сентября атаковали гражданские поселения с применением тяжелого вооружения.

30 сентября 2020

- Министерство обороны Азербайджана заявило, что 4-й батальон Вооруженных сил Армении в направлении Физули был обстрелян из тяжелой артиллерии, и что Армения понесла тяжелые потери.
- Помощник президента Азербайджана Хикмет Гаджиев сообщил, что два истребителя Су-25, принадлежащие Армении, вчера врезались в гору и взорвались. Гаджиев заявил, что утверждения, якобы один из самолетов был сбит истребителем F-16, принадлежащим Турецким вооруженным силам, являются абсолютной дезинформацией Армении.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев заявил, что единственным условием Азербайджана с точки зрения прекращения конфликта является вывод армянской армии, и благодаря успешным операциям Азербайджан освободил стратегические пункты от оккупации.
- Министр иностранных дел Мевлют Чавушоглу заявил, что Армения воодушевлена и игнорирует международную систему и право, поскольку карабахская проблема не решалась в течение 30 лет, на что должен быть дан ответ.

Хронология Исторической Победы

1 октября 2020

- Министерство обороны Азербайджана объявило, что в ходе продолжавшихся в течение четырех дней столкновений было уничтожено около 200 танков и другой бронетехники, 228 артиллерийских и ракетных установок, 30 средств ПВО, 6 командных пунктов управления и командно-наблюдательных пунктов, 5 складов боеприпасов, более 110 единиц автомобильной техники, а также один зенитно-ракетный комплекс С-300.
- Число жертв среди мирного населения Азербайджана в результате ударов армянской армии достигло 16, а число раненных - 55 человек.
- Целями армянской армии, продолжающей атаки на азербайджанские мирные поселения, стали также журналисты, которые работали в этом районе. После опасности, которую 27 сентября удалось избежать командам Анатолийского агентства и ТРТ, в ходе обстрелов различных регионов выпущенные армянскими войсками снаряды попали в район, откуда вели репортаж журналисты телеканалов и информационных агентств «ARB TV», «Hazar TV», «Ictimai TV», «SPACE TV», «ATV», «BAKU TV», «AZERTAC», «APA» и «Turan».

2 октября 2020

- В ходе операций по освобождению своих земель от оккупации азербайджанская армия установила контроль над некоторыми стратегическими высотами в окрестностях населенного пункта Мадагиз в Агдеринском районе.
- Заявлено, что добровольцы, привезенные из Армении на оккупированные территории, отказались воевать, опасаясь интенсивности конфликта и тяжелых потерь.

Хронология

3 октября 2020

- Азербайджанская армия в ходе операции по освобождению своей территории от оккупации уничтожила большое количество бронетехники, принадлежащей армянской армии.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев сообщил, что в результате тяжелых артиллерийских обстрелов Вооруженных сил Армении по азербайджанским населенным пунктам погибли 19 азербайджанских мирных жителей, еще более 60 получили ранения, и сотни домов были разрушены.
- Артиллерийские снаряды упали недалеко от места нахождения турецких журналистов в городе Тертер, которые находились там, чтобы зафиксировать бомбовые удары Армении по мирным населенным пунктам в Азербайджане.

4 октября 2020

- После сел Буюк Мерджанлы, Маралян и Шейбей азербайджанская армия также освободила от оккупации город Джебраил, имеющий критическое значение в Карабахском регионе.
- В результате обстрела армянскими вооруженными группами Гянджи погиб один мирный житель, еще четверо получили ранения.

Хронология Исторической Победы

5 октября 2020

- Президент Азербайджана Ильхам Алиев отметил роль произведенных в Турции УБПЛА в конфликте: «Турция занимает сильную позицию в международном сообществе. Турция должна участвовать в урегулировании Карабахского конфликта. Благодаря высокотехнологичным УБПЛА Турции удалось сократить людские потери. Эти УБПЛА демонстрируют потенциал Турции, укрепляют нас».
- Премьер-министр Турецкой Республики Северного Кипра (ТРСК) Эрсин Татар заявил, что осуждает нападение Армении на Азербайджан, отметив следующее: «ТРСК всегда будет рядом с Азербайджаном».

6 октября 2020

- Число мирных жителей, погибших в результате нападений Армении на мирные поселения в Азербайджане, возросло до 27.

Хронология

7 октября 2020

- В ходе операции по освобождению оккупированных территорий войска Азербайджана уничтожили 250 танков и другой бронетехники армянской армии.
- Генеральная прокуратура Азербайджана заявила, что примерно в 21:00 часов войска Армении подвергли ракетному обстрелу проходящую через Евлахский район часть нефтепровода Баку-Тбилиси-Джейхан. Было отмечено, что азербайджанские военные предотвратили нападение.
- Президент России Путин выразил обеспокоенность происходящим в Карабахе, отметив, что у России есть обязательства перед Арменией в рамках ОДКБ, но столкновения происходят не на территории Армении.
- Министр энергетики Азербайджана Шахбазов отметил духовную важность поддержки Турции в своем заявлении: «В связи с нашими землями, пребывающими в изгнании в современном мире, братская страна Турция сегодня как и всегда рядом с нами. Турция продолжает поддерживать нас, чтобы наша земля была нашей по праву».

8 октября 2020

- Азербайджан отозвал своего посла в Греции для консультаций. Согласно распространенной информации, после того, как Греция отозвала своего посла в Баку для консультаций, Азербайджан отозвал посла в Афинах по той же причине.

Хронология Исторической Победы

9 октября 2020

- Азербайджанские флаги были подняты в селах Джебраильского района, который взяла под свой контроль азербайджанская армия в рамках операции по освобождению своей территории от оккупации.
- Пашинян подписал постановление, вносящее некоторые изменения в военное положение в стране. Согласно этому решению, была запрещена публикация высказываний, включая устные, которые критикуют, опровергают, ставят под сомнение или иным образом дискредитируют государственные органы и представителей местной власти, обеспечивающих реализацию норм «о военном положении». Кроме того, под запрет попали кампании против обороны и безопасности Армении и Карабаха, а также передачи, ставящие под сомнение обороноспособность армии.

10 октября 2020

- Армия Азербайджана уничтожили бронетехнику армянской армии, нарушившей режим прекращения огня.
- В Карабахе Азербайджан и Армения договорились о прекращении огня с 12:00 часов в гуманитарных целях для обмена пленными и телами погибших.
- Министерство обороны Азербайджана сообщило, что армия Армении запустила в населенные пункты дымовые боеприпасы, содержащие белый фосфор.

Хронология

11 октября 2020

- Министр иностранных дел Турции Мевлют Чавушоглу провел переговоры с российским коллегой Сергеем Лавровым, и попросил предупредить Армению о необходимости соблюдении перемирия.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев обратил внимание на роль Турции с точки зрения ситуации в регионе и конфликта. Отметив, что Турция играет роль в обеспечении стабильности в мире и регионе, Алиев добавил: «Нет никаких сомнений в том, что Турция должна и будет играть важную роль в урегулировании конфликта. Произойдет ли это юридическим или фактическим образом - вопрос технический. Если мы хотим разрешить конфликт, он должен быть разрешен в новом формате».
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев заявил, что администрация Армении несет ответственность за ракетный удар по мирному населению в Гяндже, назвав это нападение военным преступлением, и заявил, что Армения публично нарушила Женевские конвенции.
- Совет сотрудничества тюркоязычных государств (Тюркский совет) осудил атаки Армении на мирных жителей и населенные пункты Азербайджана.
- 5 человек погибли, еще 28 получили ранения в результате ракетного удара армянских военных по азербайджанскому городу Гянджа, который был совершен еще до того, как прошло 24 часа после вступления в силу режима прекращения огня.

12 октября 2020

- Азербайджанская армия предотвратила атаки на Агдере, Агдам, Физули и Джебраил, которые в течение ночи провела армянская армия, несмотря на перемирие. Было заявлено об уничтожении принадлежащих армянской армии одного танка Т-72 и 3 ракетных комплексов «Град», а также о том, что было обезврежено большое число военнослужащих, и армянские военные бежали, оставив свои транспортные средства.
- Заявлено, что азербайджанские военные сбили 3 беспилотника, принадлежащие Армении.
- Директор азербайджанского Национального агентства по очистке территорий от мин Газанфар Ахмедов заявил, что ракета, выпущенная по месту проживания мирного населения в Гяндже, была идентифицирована как баллистическая ракета средней дальности «Эльбрус».

Хронология Исторической Победы

13 октября 2020

- Министр иностранных дел Мевлют Чавушоглу заявил, что призывы международного сообщества к прекращению огня разумны, но Армению также следует призвать к выводу войск с территорий Азербайджана и что только в этом случае можно увидеть желание международного сообщества решить эту проблему.
- Центральный банк Азербайджана направил протестное письмо российскому Сбербанку, позволившему открывать счета для сбора помощи так называемому армянскому руководству Карабаха, и потребовал немедленно закрыть соответствующие счета.
- Генеральная прокуратура Азербайджана заявила, что с 27 сентября по 13 октября в результате атак Армении погибли 42 азербайджанских мирных жителя, 206 мирных жителей получили ранения, а 1479 домов, 66 квартир и 241 общественное здание стали непригодными для использования.

14 октября 2020

- Министерство обороны Азербайджана сообщило, что принадлежащий Армении БПЛА, выполнявший полет в направлении Физули, был уничтожен силами ПВО Азербайджана.
- Министр иностранных дел Азербайджана Джейхун Байрамов заявил, что баллистические ракеты армянской армии были уничтожены армией Азербайджана в качестве законной военной цели, а также в целях защиты гражданского населения.
- Президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган провел телефонный разговор с президентом России Владимиром Путиным. В ходе встречи был рассмотрен азербайджано-армянский вопрос.

Хронология

15 октября 2020

- 3 человека погибли, еще 3 получили ранения в результате нападения армянских военных на мирных жителей, которые отправились на кладбище для церемонии захоронения в азербайджанском городе Тертер.

16 октября 2020

- Азербайджанская армия предотвратила попытку наступления армии Армении и уничтожила 2 танка Т-72, один зенитный ракетный комплекс «Град», 5 гаубиц Д-30, 2 зенитных самоходных установки ЗСУ-23-4 «Шилка» и 8 машин с боеприпасами.
- Армянские вооруженные силы нанесли ракетный удар по территории Ордубадского района в Нахичеванской Автономной Республике.

Хронология Исторической Победы

17 октября 2020

- Президент Азербайджана Ильхам Алиев объявил, что город Физули и несколько сел были освобождены от оккупации.
- Министерство обороны Азербайджана объявило, что подразделениями ПВО Азербайджана был сбит истребитель Су-25, принадлежащий армии Армении, который попытался нанести авиаудары по позициям азербайджанской армии на Джебраильском направлении.
- Войска Армении нанесли ракетный удар по азербайджанским городам Гянджа и Мингечевир. В результате атаки погибли 13 мирных жителей, более 45 получили ранения.
- По состоянию на указанный день в результате артиллерийских и ракетных ударов со стороны Армении по азербайджанским поселениям погибли 60 мирных жителей, еще 270 получили ранения.

18 октября 2020

- Министерство обороны Азербайджана заявило, что распространяемая Арменией информация о том, что азербайджанские войска якобы находятся в окружении, является дезинформацией и ложью.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев сообщил, что военнослужащие Азербайджана подняли флаг Азербайджана над историческим Худаферинским мостом.
- Заявлено, что армянская армия не соблюдает временное прекращение огня, объявленное по гуманитарным соображениям.

Хронология

19 октября 2020

- После освобождения последних 13 сел азербайджанской армией общее количество освобожденных от оккупации населенных пунктов достигло 78.

20 октября 2020

- Президент Азербайджана Ильхам Алиев объявил, что центр города Зангелан и близлежащие 6 сел, а также 18 сел Физулинского, Джебраильского и Ходжавендского районов были освобождены от оккупации. Ильхам Алиев обратился к народу и заявил, что села Дёртчынар, Кюрдлер, Юкары Абдурахманлы, Каргапазар, Ашагы Вейселли и Юкари Айбасанлы Физулинского района, села Сарафша, Хасанкайды, Фуганлы, Имамбагы, Ташвейселли, Актепе и Яр Эхмедли Джебраилтского района, а также села Агджакенд, Мюлькудере, Ташбаши, Гюнешли и Венг Ходжавендского района были освобождены от оккупации.
- Алиев отметил, что изменил название села Ходжавендского района Венг на Чынарлы.

Хронология Исторической Победы

21 октября 2020

- Азербайджанская армия сбила 3 беспилотника Армении.
- По состоянию на указанный день в результате артиллерийских и ракетных обстрелов азербайджанских населенных пунктов со стороны Армении погибли 63 человека, еще 292 мирных жителя получили ранения.

22 октября 2020

- Министр иностранных дел Турции Мевлют Чавушоглу провел телефонный разговор со своим азербайджанским коллегой Джейхуном Байрамовым. Чавушоглу и Байрамов обменялись мнениями о последней ситуации в Карабахе.
- Генеральный секретарь НАТО Йенс Столтенберг напомнил президенту Армении Армену Саргсяну, что НАТО не является стороной конфликта в Карабахе.
- Министерство обороны Азербайджана сообщило, что в 7:00 часов по местному времени три ракеты были выпущены по городу Сиязань, в 9:00 две ракеты - по городу Габала и одна ракета - по городу Кюрдамир.

Хронология

23 октября 2020

- Президент Азербайджана Ильхам Алиев объявил об освобождении оккупированных Арменией сел Доланар и Бюнядли Ходжавенского района, Даг Тумас, Нусус, Халафли, Минбашилы и Вейселли Джебраильского района, Венедли и Мирзагасанли Зангеланского района, а также Зиланлы, Курд Махризлы, Муганлы и Алагуршаг Губадлинского района.
- Состоялся телефонный разговор между президентом Турции Реджепом Тайипом Эрдоганом и президентом Ирана Хасаном Рухани, во время которого Эрдоган подчеркнул, что атаки Армении, вызвавшей кризис своей оккупацией и нападениями на азербайджанские территории и мирное население, являются военными преступлениями. Эрдоган также заявил, что в этом вопросе важно занять позицию, отличающую правых от неправых и оккупируемых от оккупантов.
- В ходе операции азербайджанской армии по освобождению своей территории попавший в плен армянский военнослужащий Альберт Микаелян признался, что террористы РПК воюют в рядах армян в Нагорном Карабахе.

24 октября 2020

- Министерство обороны Азербайджана заявило об операции, продолжавшейся с переменной интенсивностью всю ночь в направлении Агдере, Ходжавенда, Физули, Гадрута и Губадлы.
- Министерство обороны Азербайджана сообщило, что утром в направлении Джебраила с помощью технических средств был приземлен дрон.
- Министерство обороны Азербайджана заявило, что на фронте в направлении Губадлы был сбит армянский истребитель.
- Генеральная прокуратура Азербайджана сообщила о нанесенном артиллерийском и ракетном ударе армянской армии по Геранбойскому и Тертерскому районам.

Хронология Исторической Победы

25 октября 2020

- Министерство обороны Азербайджана объявило, что азербайджанская армия действует в соответствии с оперативным планом в определенных направлениях, расширив диапазон контролируемых районов.

26 октября 2020

- США заявили о временном соглашении о прекращении огня между Азербайджаном и Арменией, которое вступило в силу в 08:00 по местному времени.
- Министерство обороны Азербайджана заявило о том, что армянская армия нарушила временное прекращение огня в 08:05 и обстреляла из артиллерии азербайджанские войска, дислоцированные в селе Сефиян, со стороны оккупированного города Лачин.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев сделал заявление о нарушении Арменией режима прекращения огня. В своем заявлении Алиев сказал: «Мы договорились о прекращении огня для обмена пленными и телами погибших. Армения нарушила режим прекращения огня спустя всего несколько минут». Президент добавил: «Те, кто хочет прекращения огня, отправляют оружие в Армению. У меня есть их список. Зачем тому, кто хочет прекращения огня, посылать оружие?»
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев, затронув тему турецких истребителей F-16, сообщил, что они были доставлены намного раньше и содержатся братской Турцией для моральной поддержки, отметив: «Если произойдет вмешательство извне, тогда появятся истребители F-16».

Хронология

28 октября 2020

- Президент Азербайджана Ильхам Алиев заявил, что села Биринджи Агали, Икинджи Агали, Учунджу Агали и Зернели Зангеланского района, Мандылы Физулинского района, Казанземи, Ханагабулак, Чюлю, Гушчулар и Караагач Джебраилльского района, а также Гиясли, Эдильджи и Гыльджан Губадлинского района были освобождены от оккупации Армении.
- Европейский суд по правам человека (ЕСПЧ) согласился рассмотреть полученное ходатайство со стороны Азербайджана о применении временных мер против Армении в связи с продолжающимся конфликтом в Нагорном Карабахе. Согласно письменному заявлению ЕСПЧ:
  - Азербайджан обратился в суд с требованием прекратить ракетные удары Армении по открытым для посещения людей местам, кладбищам и населенным пунктам.
  - Азербайджан обратился с требованием прекратить оказывать военную, политическую и финансовую поддержку «преступным силам» на оккупированных Арменией территориях Азербайджана; не направлять на азербайджанскую территорию военных, военную технику и «добровольцев», которые на самом деле являются наемниками, а также людей армянского происхождения, проживающих за рубежом.
  - Азербайджан потребовал вывода армянских военнослужащих и бойцов, незаконно находящихся на его территории, а также прекращения политики ненависти со стороны администрации Еревана в отношении Азербайджана.
- По состоянию на указанный день погибли 69 мирных жителей, и 322 человека получили ранения в результате артиллерийских и ракетных обстрелов Арменией азербайджанских населенных пунктов.

29 октября 2020

- В Министерстве обороны Азербайджана заявили, что столкновения продолжают в основном на фронте в направлении Ходжавендского, Физулинского и Губадлинского районов. Было отмечено, что в различных точках фронта было уничтожено 2 танка Т-72, 2 ракетных комплекса «Град», 14 различных типов артиллерийских орудий, несколько постов и 6 автомобилей, принадлежащих армянской армии, а также обезврежено большое количество военнослужащих.
- Азербайджанская армия сбила 2 истребителя Су-25, принадлежащих армянской армии.
- По состоянию на указанный день в результате артиллерийских и ракетных обстрелов Арменией азербайджанских населенных пунктов погибли 90 мирных жителей, еще 392 мирных жителя получили ранения. 11 из погибших были детьми, еще 8 детей были ранены.

Хронология Исторической Победы

30 октября 2020

- Министерство обороны Азербайджана заявило, что столкновения продолжаются в основном на Агдеринском, Ходжавендском и Губадлинском направлениях.
- Азербайджанская армия уничтожила армянский ракетный комплекс «Смерч», целью которого стали мирные жители города Барда.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев сообщил, что села Худавердили, Курбантепе, Шахвеледи и Хубяри Джебраильского района, Аладин и Веджнели Зангеланского района, Кавдадик, Мемер и Моллалы Губадлинского района были освобождены от оккупации Армении.
- По состоянию на указанный день в результате артиллерийских и ракетных обстрелов Арменией азербайджанских поселений погиб 91 мирный житель, еще 400 мирных жителей получили ранения.

31 октября 2020

- Министерство обороны Азербайджана предупредило о возможном применении Арменией фосфорных бомб во время столкновений в Нагорном Карабахе. Согласно заявлению министерства, поступила информация о том, что было доставлено большое количество фосфорных бомб в подразделения 3-го мотострелкового полка 37-й дивизии 1-го корпуса армянской армии, дислоцированные в направлении оккупированного Ходжавенда.
- Азербайджан выставил посты на иранской границе, освобожденной от оккупации Армении.
- Министр иностранных дел Азербайджана Джейхун Байрамов и министр иностранных дел Армении Зограб Мнацаканян и сопредседатели Минской группы ОБСЕ встретились с целью обсуждения развития событий в Нагорном Карабахе.
  - Сопредседатели Минской группы ОБСЕ россиянин Игорь Попов, француз Стефан Висконти и американец Эндрю Шофер, а также специальный представитель ОБСЕ Анджей Каспршик приняли участие во встрече в Женеве, Швейцария.
  - Министр иностранных дел Азербайджана Байрамов заявил, что проблема должна быть решена в рамках международного права и соответствующих резолюций СБ ООН.
  - Говоря о гуманитарных мерах, Байрамов подчеркнул конструктивный подход Азербайджана и заявил о том, что Азербайджан в одностороннем порядке вернул пожилую женщину и тела армянских солдат, которые находились в районах, освобожденных Азербайджаном от оккупации.

Хронология

1 ноября 2020

- Байрамов подчеркнул, что открытое нарушение Арменией международного права и умышленное открытие огня по мирным жителям и населенным пунктам является неприемлемым.
- Сопредседатели Минской группы ОБСЕ выступили с совместным заявлением по итогам встречи. Согласно заявлению, стороны договорились не наносить преднамеренные удары по мирным жителям или невоенным объектам.
- В ответ на повторную просьбу премьер-министра Армении Никола Пашиняна о помощи со стороны России МИД России напомнил, что столкновения происходят не на армянской территории.
- Заявлено, что Армения нарушила достигнутое в Женеве соглашение об отказе от нанесения ударов по гражданскому населению или невоенным объектам, атаковав мирные населенные пункты Азербайджана с применением артиллерии и ракет.
- Благодаря успешным наступательным действиям азербайджанской армии количество освобожденных от армянской армии населенных пунктов увеличилось до 193.
- Президент Азербайджана Алиев принял министра иностранных дел Чавушоглу.

Хронология Исторической Победы

2 ноября 2020

- Азербайджанская армия нанесла урон армянским войскам, которые, несмотря на соглашение о прекращении огня, в ночное время обстреливали азербайджанских военных и населенные пункты на различных направлениях фронта.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев сообщил об освобождении нескольких населенных пунктов от оккупации Армении, а именно сел Чапранд, Гаджи Исаклы и Гоша Булак Джебраильского района, Дерё Гилетаг и Буюк Гилетаг Зангеланского района, а также Ышиклы, Муратханлы и Миланлы Губадлинского района.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев принял депутата Партии справедливости и развития от города Измир Бинали Йылдырыма и сопровождавшую его парламентскую делегацию, которые прибыли в Баку для проведения переговоров.
- Тюркский совет направил гуманитарную помощь мирным жителям Азербайджана, пострадавшим от атак Армении. После прошедшего в Баку внеочередного заседания Тюркской торгово-промышленной палаты, действующей под эгидой Тюркского совета, груз гуманитарной помощи был отправлен в город Варда, по которому Армения нанесла ракетные и артиллерийские удары.

3 ноября 2020

- Министерство обороны Азербайджана заявило, что было уничтожено 4 ракетных комплекса «Град», один зенитный комплекс КУБ, 9 различных типов артиллерийского оружия, 2 грузовика с боеприпасами, а также нейтрализовано большое количество военнослужащих на разных участках фронта.
- Министерство обороны Азербайджана заявило, что летавший над фронтом разведывательный армянский беспилотник был сбит силами ПВО Азербайджана.
- В Азербайджане начато расследование в отношении террористической группировки «VoMa», которая вела боевые действия на стороне Армении.

Хронология

4 ноября 2020

- Министерство обороны Азербайджана сообщило, что на разных участках фронта было уничтожено 2 танка Т-72, 3 гаубицы Д-30, одна зенитная установка «Застава» М-55, один тактический беспилотник и 3 грузовика, принадлежащих армянской армии, а также обезврежено большое количество военнослужащих.
- Президент Азербайджана Ильхам Алиев заявил, что азербайджанская армия освободила от оккупации Армении еще 7 сел.

5 ноября 2020

- В Министерстве обороны Азербайджана заявили, что столкновения продолжаются в основном на фронте в направлении Агдеринского и Ходжавендского района.
- Стало известно, что вооруженные ополченцы, участвовавшие в оккупации Крыма, участвовали на стороне Армении в столкновениях в Нагорном Карабахе. Ополченцы, возглавляемые Арменом Мартояном, гражданином России армянского происхождения, принимали участие в качестве наемников в нападениях как на мирных азербайджанцев, так и на действующих в регионе азербайджанских солдат.
- Снаряд системы «Смерч», упавший во двор жилого дома в Тертере, не разорвавшийся, был обезврежен экспертами азербайджанского Национального агентства по очистке территорий от мин (ANAMA).
- Со смертью человека, получившего ранения в результате артиллерийских и ракетных ударов Армении по азербайджанским поселениям, число жертв среди гражданского населения достигло 92 человек.

Хронология Исторической Победы

6 ноября 2020

- В Министерстве обороны Азербайджана заявили, что столкновения продолжают в основном в направлениях Агдеринского, Агдамского, Ходжавендского и Губадлинского районов.

7 ноября 2020

- Президент Азербайджана Ильхам Алиев объявил, что азербайджанская армия освободила от оккупации Армении еще 16 сел. Таким образом, с 27 сентября азербайджанская армия освободила от армянской оккупации 4 городских центра, 3 поселка, более 200 сел и несколько важных высот в Нагорном Карабахе.
- Один мирный житель Азербайджана погиб в результате артиллерийского обстрела армянской армией села Ени Эйриче Бардинского района.

8 ноября 2020

- Президент Азербайджана Ильхам Алиев объявил, что Шуша, город-символ Нагорного Карабаха, освобождена от оккупации. Заявив, что «спустя 28 лет звук азана будет слышен в Шуше», Алиев сказал, что 30-летний переговорный процесс не дал результатов, но ценой жизни мучеников, павших на поле боя, одержана победа.
- В Министерстве обороны Азербайджана заявили, что столкновения продолжают в основном на Агдеринском, Агдамском, Ходжавендском и Губадлинском направлениях фронта.
- Заявлено, что армянская армия нарушила режим прекращения огня на границе обеих стран, и что азербайджанские позиции в Товузском, Кедабекском и Дашкесанском районах пострадали от обстрела с территории Армении.
- Министр иностранных дел Мевлют Чавушоглу и министр национальной обороны Хулуси Акар встретились в Баку с президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым.

Хронология

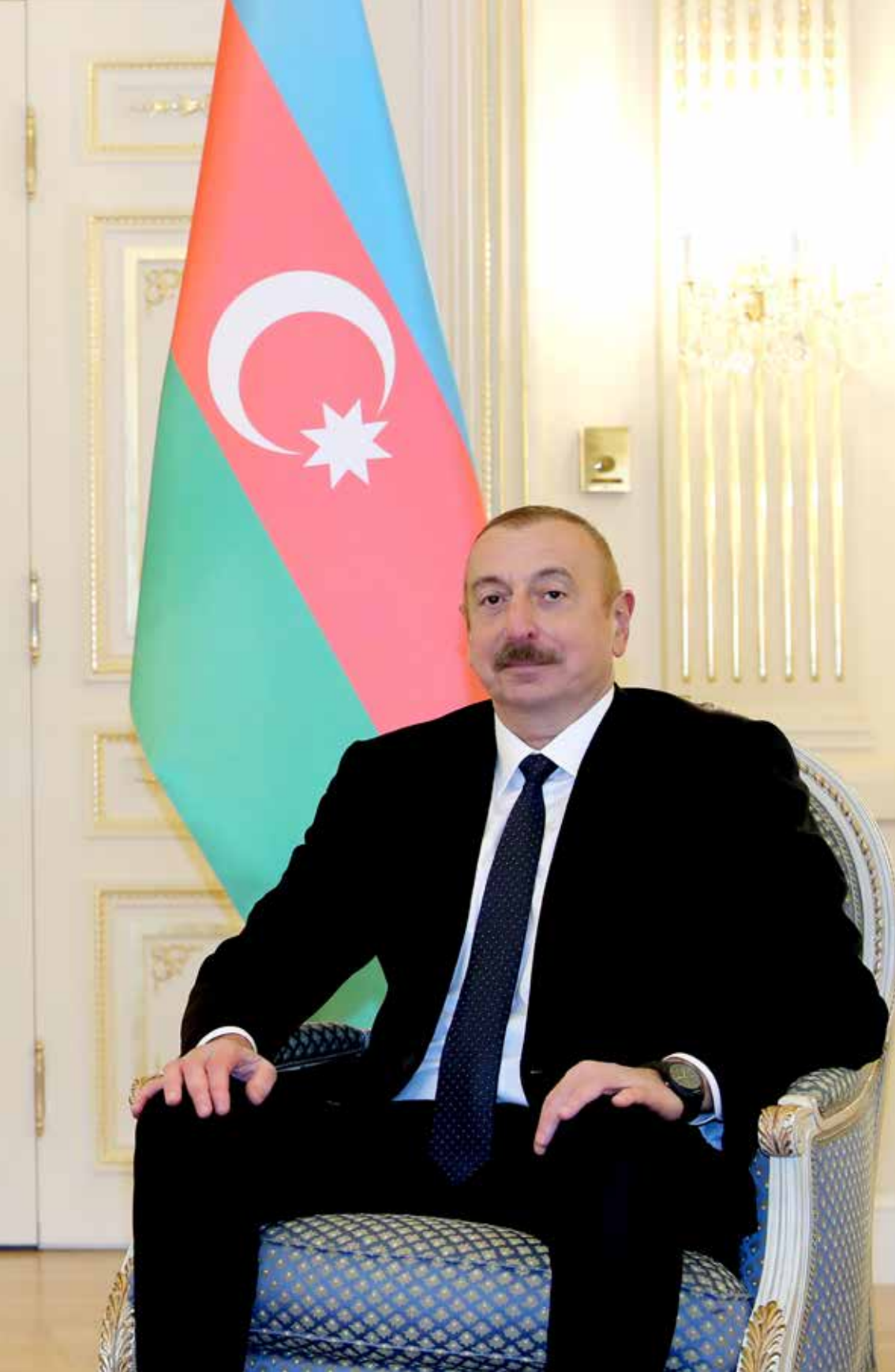
9 ноября 2020

- Азербайджан поднял свой флаг и выставил посты в освобожденном от армянской оккупации Зангелане на границе с Ираном.
- В ходе операции по освобождению своей земли армия Азербайджана нанесла удары по позициям армянской армии, применив беспилотники-камикадзе и артиллерию.
- Говоря об освобождении Шуши из-под оккупации, президент Турции Эрдоган рассказал о том, как со слезами на глазах смотрел на экран во время выступления президента Азербайджана Ильхама Алиева после взятия Шуши. Эрдоган заявил, что оккупированные населенные пункты, прежде всего Кельбаджар и Лачин, также скоро будут переданы истинным владельцам.

10 ноября 2020

- Президент России Владимир Путин объявил о прекращении огня между Азербайджаном и Арменией начиная с 00:00 часов (по турецкому времени). Путин заявил, что Азербайджан, Армения и Россия приняли совместное заявление по вопросу Нагорного Карабаха.
- В заявлении, сделанном Администрацией президента Азербайджана, было отмечено, что президенты Реджеп Тайип Эрдоган и Ильхам Алиев провели телефонный разговор. Согласно заявлению, лидеры поздравили друг друга в связи с победой Азербайджана в войне в Нагорном Карабахе. Алиев еще раз поблагодарил Эрдогана и турецкий народ за политическую и моральную поддержку Азербайджана во время войны.
- Оппозиционные партии в Армении объявили, что будут протестовать против правительства за подписание соглашения между Азербайджаном и Арменией, которое положило конец конфликту, и подчеркнули, что накануне была написана самая постыдная страница в истории Армении.

**Yukarı Karabağ'da
44 Günde Gelen Zafer**

TÜRKİYE-AZERBAIJAN
KARDEŞLİĞİNİN NİŞANESİ

**Victory in Nagorno-Karabakh
after 44 Days:**

THE TOKEN OF THE
TURKEY-AZERBAIJAN BROTHERHOOD

**Победа в Нагорном
Карабахе за 44 дня:**

ДОКАЗАТЕЛЬСТВО БРАТСТВА
ТУРЦИИ И АЗЕРБАЙДЖАНА

ISBN: 978-625-7779-91-3

9 786257 779913